

УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

И

МЕЖДУНАРОДНИЙ СОЮЗ ЮРИСТОВ, МОСКВА

ЕВРОПСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ЈАВНО ПРАВО, АТИНА

ИНСТИТУТ ЗА УПОРЕДНО ПРАВО, БЕОГРАД

СРПСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА КРИВИЧНОПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ, БЕОГРАД

СРПСКО ФИСКАЛНО ДРУШТВО (ОГРАНАК ЗА СРБИЈУ МЕЂУНАРОДНЕ
ФИСКАЛНЕ АСОЦИЈАЦИЈЕ / *INTERNATIONAL FISCAL ASSOCIATION*), БЕОГРАД

ИНСТИТУТ ЗА КРИМИНОЛОШКА И СОЦИОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА,
БЕОГРАД

ЗБОРНИК САЖЕТАКА

„Противрјечја савременог права“

COLLECTION OF ABSTRACTS

“Contradictions of the Contemporary Law“

X Научни скуп поводом Дана Правног факултета,
Међународни научни скуп одржан 30. октобра 2021. год.
на Палама

УДК 34(048.3)

ISBN 978-99938-57-60-0

Источно Сарајево, 2021.

UNIVERSITY OF EAST SARAJEVO
FACULTY OF LAW
and

INTERNATIONAL UNION OF LAWYERS, MOSCOW

EUROPEAN PUBLIC LAW ORGANIZATION, ATHENS

INSTITUTE FOR COMPARATIVE LAW, BELGRADE

SERBIAN ASSOCIATION FOR CRIMINAL LEGAL THEORY AND PRACTICE,
BELGRADE

SERBIAN FISCAL SOCIETY (BRANCH OF THE INTERNATIONAL FISCAL
ASSOCIATION), BELGRADE

INSTITUTE OF CRIMINOLOGICAL & SOCIOLOGICAL RESEARCH, BELGRADE

COLLECTION OF ABSTRACTS
“Contradictions of the Contemporary Law“

ЗБОРНИК САЖЕТАКА
„Противрјечја савременог права“

The X Scientific conference on The occasion of The Day of The
Faculty of Law, International scientific conference, held in Pale,
30 October 2021

UDC 34(048.3)

ISBN 978-99938-57-60-0

East Sarajevo, 2021

ЗБОРНИК САЖЕТАКА

са

Јубиларног, X Научног скупа поводом Дана Правног факултета, на општу тему „Противрјечја савременог права“, који је у организацији Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, и суорганизацији Међународног савеза правника, Москва, Европске организације за јавно право, Атина, Института за упоредно право, Београд, Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, Београд, Српског фискалног друштва (Огранак за Србију Међународне фискалне асоцијације), Београд, и Института за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, одржан 30. октобра 2021. год. на Палама

Издавач

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Алексе Шантића 3, 71420 Пале
тел. 00387 57 226 609 / факс 00387 57 226 892
<http://www.pravni.ues.rs.ba> / dekanat@pravni.ues.rs.ba

За издавача

Проф. др Горан Марковић, декан

Приредио

Проф. др Димитрије Ђеранић,
продекан за научно-истраживачки рад

Лектор и коректор за српски језик

Проф. др Нина Ђеклић

Лектор и коректор за енглески језик

Мр Нинослава Радић, наставник страног језика

Техничка припрема

Проф. др Димитрије Ђеранић
Виши асистент Ђорђе Перишић, мр

Штампа

Копикомерц, Источно Сарајево

Тираж

40 примјерака

COLLECTION OF ABSTRACTS

The Jubilee X Scientific conference on The occasion of The Day of The Faculty of Law, on general topic „Controversies of The contemporary Law“, which is organized Faculty of Law, University of East Sarajevo, in cooperation with the
International Union of Lawyers, Moscow,
European Public Law Organization, Athens,
Institute for Comparative Law, Belgrade,
Serbian Association for Criminal Legal Theory and Practice, Belgrade,
Serbian Fiscal Society (Branch of the International Fiscal Association), Belgrade, and the Institute of Criminological & Sociological Research, Belgrade,
on 30 October 2020, in Pale

Publisher

Faculty of Law, University of East Sarajevo
Alekse Šantića Str. 3, 71420 Pale
phone. 00387 57 226 609 / fax 00387 57 226 892
<http://www.pravni.ues.rs.ba> / dekanat@pravni.ues.rs.ba

For the Publisher

Full Professor Goran Marković, dean

Edited by

Associate Professor Dimitrije Ćeranić,
Vice Dean for Scientific Research

Proofreading for the Serbian language

Associate Professor Nina Ćeklić

Proofreading for the English language

Ninoslava Radić, MA (Linguistics), English language teacher

Technical preparation

Associate Professor Dimitrije Ćeranić
Senior Teaching Assistant Đorđe Perišić

Printing

Kopikomerc, East Sarajevo

Circulation

40 copies

**ЈАВНОПРАВНА ОБЛАСТ 1 (Међународно
право, Управно право и Радно право) /
PUBLIC LAW SECTION I (International Law,
Administrative Law, and Labour Law)**

Проф. др Миленко Крећа, редовни професор у пензији
Ек судија Међународног суда правде, судија *ad hoc* Европског суда
за људска права, Ранији члан Венецијанске комисије и Сталног
арбитражног суда у Хагу

ПРИНЦИП СУВЕРЕНИТЕТА И МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ ТРИБУНАЛИ ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ И РУАНДУ

Рад обрађује релевантна питања у вези са оснивањем и деловањем МКТЈ и МКТР. Полазна премиса је принцип суверенитета у међународном праву у његовом спољашњем виду тј. *suprema potestas*. У том смислу принцип подразумева независност у оквирима норми међународног права, као контрапункт апсолутној суверености. Што се оснивања МКТЈ и МКТР тиче, оба су установљена по истом обрасцу, резолуцијама Савета безбедности УН. Као *ratio* установљења релевантне резолуције наводе кажњавање лица одговорних за почињене злочине, на једној страни, и успостављање и одржавање мира, на другој. Разлике постоје, међутим, у надлежностима трибунала *ratione materie*. Надлежност МКТЈ је, према Резолуцији 827 од 1993 године, ограничена на тешке повреде међународног хуманитарног права, а надлежност МКТР обухвата и злочин геноцида. Затим, аутор разматра питање правног дејства Закона о сарадњи са МКТЈ који је Државна заједница Србије и Црне Горе усвојила 2002. и 2003. године. Налази да су дејства Закона ограничена у смислу признања Трибунала *in foro interno*, као правни основ за сарадњу надлежних унутрашњих органа са Трибуналом, а да не подразумева признање Трибунала *in foro externo*. На основу одредаба релевантних резолуција Савета безбедности налази да је, у светлости одредаба општег међународног права, оснивање МКТЈ и МКТР, по својој природи, непрузана форма међународне интервенције у контекст васпостављања мира. Посебну пажњу посвећује питању овлашћења Савета безбедности да оснива судске органе у оквиру мера предвиђених чланова 41 и 42 Повеље УН, оснивања Трибунала и принципа владавине права */rule of law/*, те надлежности Трибунала и принципу *competence de la competence*. У другом делу, обрађује однос принципа суверенитета и правила међународног кривичног права која су Трибунали примењивали.

Prof. Dr Spyridon Flogaitis

Director of the European Public Law Organization (EPLO) and President of the Board of Directors of EPLO, Athens, Full Professor of the Faculty of Law, University of Athens

THE EUROPEAN FUTURE OF B&H AS A MECHANISM OF INTEGRATION

Bosnia and Herzegovina has evidenced difficulties of all kinds in state building. Its complex system of governance, product of its recent history, shall very soon have to dialogue with the European Union and get prepared to receive the European Union Law as superior to the national law and Constitution. In this roadmap of preparation, Bosnia and Herzegovina shall have to get more and more homogenized with the European Union countries, but also internally in the country itself. This way the country shall be better integrated at all levels and all fronts. The EPLO, as an institution which was conceived for facilitating European integration through education, research, training and institution building activities will be there to support that process which will bring the Western Balkans to the family of states to which they belong, historically, politically, culturally and geopolitically.

Key words: European Union Law; Bosnia and Herzegovina; European integration; European Public Law Organization.

Проф. др Родољуб Етински, редовни професор у пензији
Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ПРОТИВУРЕЧНОСТИ У ПРОЦЕСУ ТУМАЧЕЊА МЕЂУНАРОДНИХ УГОВОРА И ПОСТУПАК ИСПРАВНОГ ТУМАЧЕЊА

Понекад се у процесу тумачења међународних уговора долази до контрадикторних информација које воде противуречним исходима тумачења. То не би требало да се дешава. Претпоставка заснована на начелу добронамерности јесте да су уговорнице своју заједничку намеру изразиле довољно јасно у тексту уговора и да је остваривање уговора доследна реализација оног што је договорено. Ова претпоставка имплицира да постоји склад између обичног значења термина, контекста, предмета и циља уговора, каснијих уговора и касније праксе у примени уговора, као и општих правила међународног права која су примењива међу уговорницама. Искуство нам говори, међутим, да овај склад понекад не постоји и да се, на пример, обично значење термина не уклапа у предмет и циљ или да пракса примене уговора одступа од обичног значења. У ситуацијама дисхармоније тумачење може да води противуречним исходима. Концепт исправног тумачења међународних уговора би требало да реши овај проблем. Радећи на кодификацији правила међународних уговора, Комисија за међународно право УН је кодификовала правила о тумачењу уговора, која данас постоје у члановима 31–33 Бечке конвенције о праву међународних уговора из 1969 године. Радећи на кодификацији, Комисија се није бавила посебно питањем исправног тумачења. Ипак, разматрајући однос између појединих средстава тумачења, она је формулисала концепт правно релевантног тумачења. Много касније, Комисија за међународно право је између 2013. и 2018. радила на смерницама које се односе на касније уговоре и каснију праксу у примени уговора, дакле на средства тумачења наведена у члану 31 (3) (а) и (б) Бечке конвенције о праву међународних уговора и том приликом се дотакла и концепта исправног тумачења. Рад је посвећен проблему контрадикторности које могу да се јаве у процесу тумачења и решавању тог проблема.

Кључне речи: Међународни уговор; Тумачење; Контрадикторне информације

Проф. др Ранко Мујовић

Правни факултет Универзитета Црне Горе, Подгорица

ПАР РЕФЛЕКСИЈА НА ИЗЈЕШТАЈ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ О ЦРНОЈ ГОРИ ЗА 2012. ГОДИНУ

Аутор у чланку разматра Извјештај Европске комисије о Црној Гори за 2012. годину. Из широког спектра питања које Комисија стандардно разматра, аутор издваја као кључна питања политичког критеријума, јавне администрације, борбе против корупције и организованог криминала, економских критеријума. У погледу политичког критеријума, Комисија у свом извјештају налази, да период који обрађује је „обиљежен тензијама и неповјерењем политичких актера“, демонстрирајући налаз стањем у Парламенту и локалним заједницама. Што је тиче јавне администрације (*public administration*), према Извјештају Комисије остварен је ограничен напредак у претходном периоду. Потребна је јака политичка воља да се стварно деполитизује јавна управа, оптимализује државна администрација и примијени концепт одговорности. Констатује се извјестан ниво припрема за борбу против корупције али је потребна јака политичка воља као робусна кривична правда да би се борба против високе корупције водила. Црна Гора је према Извјештају скромно припремљена за развој функционалне тржишне економије. Потребан је низ реформи да би се у том смислу побољшало пословно окружење. Даје своја виђења како би се ствари пропратиле *pro futuro*.

Проф. др Зоран Лончар

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ОДГОВОРНОСТ СЛУЖБЕНИКА У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Државни службеници носе различите облике одговорности за свој рад у органу управу. За разлику од политичких функционера, државни службеници су сагласно принципу професионализације и деполитизације државне управе изузети од политичке одговорности, али су подложни различитим облицима правне одговорности, међу којима најважније представљају кривична, грађанска (материјална) и дисциплинска одговорност. Поред ових већ традиционалних облика одговорности, са усвајањем новог Закона о општем управном поступку 2016. године у Републици Србији је у циљу остваривања већег степена процесне дисциплине уведен и посебан облик одговорности код овлашћених службених лица у управном поступку у случају непредузимања појединих процесних радњи на законом прописан начин. У питању су радње које се односе на невршење по службеној дужности, увида у чињенице о којима се води службена евиденција, издавање на захтев органа који води поступак података о којима се води службена евиденција у року утврђеном законом, недоношење решења у законском року и недостављање списка предмета другостепеном органу са одговором на све жалбене наводе или суду надлежном за управне спорове у роковима утврђеним законом. За непредузимање неке од наведених радњи овлашћено службено лице данас може бити кажњено у прекршајном поступку новчаном казном у износу од 5.000 до 50.000 динара. Основна слабост ове новоуведене одговорности државних службеника огледа се у њеном не тако честом предузимању. За протеклих скоро пет година од почетка пуне примене новог Закона забележено је свега неколико случајева

покретања поступка ради остваривања ове врсте одговорности. Стога би у наредном периоду требало, пре свега путем управне инспекције, инсистирати на доследнијем остваривању ове врсте одговорности за овлашћена службена лица у управном поступку, а неку од будућих законских новела искористити за евентуално проширивање круга важних процесних радњи чији би незаконито предузимање такође било санкционисано овом врстом одговорности, као што је случај са, рецимо, непокретањем посебним актом (закључком, налогом...) управног поступка који се води по службеној дужности кад није у интересу странке, непокретање поступка за изузеће у случају постојања апсолутних разлога за изузеће службеног лица, немогућавање странци да учествује у управном поступку упркос њеном захтеву, итд.

Кључне речи: Управни поступак; Одговорност; Државни службеник, Овлашћено службено лице

Проф. др Бојан Милисављевић
Правни факултет Универзитета у Београду

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО У ЕРИ ПАНДЕМИЈЕ КОРОНА ВИРУСА

У раду се разматра утицај пандемије корона вируса на односе држава и међународних организација у међународној заједници. Разматра и анализира начин дипломатског општења у новим, промењеним околностима и колико то утиче на квалитет међународних односа. Нарочито је анализирана сарадња држава у погледу борбе против пандемије корона вируса. Указано је на значај Светске здравствене организације у борби против пандемије корона вирусом. У раду је направљен осврт на рад Уједињених нација, али других тела у систему ове организације у измењеним околностима насталим услед пандемије корона вируса.

Нарочита пажња посвећена је обезбеђењу поштовања људских права у време корона вируса и поступању извршних и судских органа тим поводом. Дат је осврт и на основна економска питања која су се поставила као важна у ери затварања граница за проток људи и робе. Аутор анализира и поступке у оквиру неких држава који су разматрали колико су мере уведене због пандемије корона вируса у складу са међународним, али и уставним правом.

Кључне речи: Корона вирус; Међународно право; Дипломатске активности.

Проф. др Зоран Јовановски

Војна академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопље

ПРАВО НА САМООПРЕДЕЉЕЊЕ У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ – ИСТОРИЈСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

Назив међународног права потиче од латинског израза јус гентиум (јус – право и генерација), односно овај назив значи право нације или међународно право. Међународно право такође укључује термин међународно јавно право или међународно приватно право. Међународно јавно право регулише односе, пре свега међу државама, док међународно приватно право уређује односе између особа са различитим држављанством у оним случајевима дилема за које би у ствари требало применити национално право у конкретном случају, а такође и са тим надлежност би била надлежна итд. Универзално међународно право се заправо примењује на читаву међународну заједницу, док се међународно регионално право примењује само на државе које припадају једном региону или подручју. Међународно право има две структуре, вертикалну и хоризонталну, а све суверене и независне државе представљају хоризонталну структуру. Оваквом структуром можемо рећи да ниједна држава није подређена другој држави или међународној организацији, тј. ако држава мора прво признати на било какво ограничење. Вертикална структура је мало другачија, на пример, државе се могу ујединити како би створиле одређене међународне организације способне за стварање закона са обавезујућим дејством на своје чланове.

Кључне речи: Међународно право; Државе; Структуре.

Проф. др Дарко Димовски

Правни факултет Универзитета у Нишу

ПРИПАДНИЦИ ЛГБТ ЗАЈЕДНИЦЕ У ОКВИРУ ЧЛАНА 11 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА*

Проблеми са којима се суочавају припадници сексуалних мањина су бројни. Права, предвиђења Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода, се нарочито крше код припадника ЛГБТ заједнице. Посебно поље кршења њихових права односи се на члан 11, при чему су они дискриминисани у односу на припаднике хетеросексуалне већине. Како члан 11 Конвенције штити право на слободу изражавања, услед ограничења у вези дужине научног чланка, одлуке Европског суда за људска права у којима су жртве повреде члана 11 Конвенције били припадници ЛГБТ заједнице или у којима је до мешања у слободу окупљања и удруживања дошло услед тога што је апликант напао права припадника ЛГБТ заједнице.

Кључне речи: ЛГБТ заједница; Европски суд за људска права; Конвенција, Члан 11.

---

* Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 451-03-9/2021-14/200120, Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије

Проф. др Радислав Лале

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПОСЕБНА РАДНОПРАВНА ЗАШТИТА ИНВАЛИДА И РАДНИКА ПРИВРЕМЕНО СПРИЈЕЧЕНИХ ЗА РАД

Запослене жене, млађи радници и инвалиди уживају посебну заштиту на раду. Та заштита је предвиђена у правним документима међународног и домаћег радног права. У овом раду ће се систематично разматрати питање посебне заштите инвалида, као лица са умањеном способношћу за рад, с обзиром на то да је њихова могућност да њађу одговарајуће запослење и да то запослење сачувају у великој мјери умањена у односу на друга лица. Наиме, разлози њихове посебне радноправне заштите састоје се у потреби да се изједначе са другима, у остваривању њихових социјално-економских права и слобода на раду и у вези са радом. Такође, посебна пажња ће бити посвећена заштити болесних радника, односно радника који су привремено неспособни за рад у смислу прописа о здравственом осигурању.

Кључне ријечи: Радноправни однос; Заштита инвалида у радном односу; Радна способност; Привремена неспособност за рад.

Проф. др Матеј Савић

Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци

ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ - ОСВРТ НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ И НЕДОСТАТКЕ -

Одговорност у праву је посебан правни институт до чијег настанка долази повредом неког *туђег* права, односно правног добра које је заштићено важећим (унутар) државним нормама. Опште правно начело подразумијева да свако противправно дјело повлачи и одговорност по праву и дужности починитеља да исправи (репарира) насталу штету. Међутим, ситуација у међународноправном поретку је значајно другачија. С обзиром на његову природу, конститутивне елементе, начин примјене и важења међународноправних норми, те субјекте међународног права, међународноправна одговорност посједује низ ограничења, али и много шири спектар условљености. Одговорност држава и других субјеката, посебно у савременим околностима и процесима, представља једно од најважнијих питања међународног права. С тим у вези, у овом раду смо анализирали општа питања прије свега правне и пословне способности али и деликтне и процесне способности субјеката међународног права, с циљем утврђења квалитета правне компетенције, у смислу посједовања права и обавеза, односно одговорности у међународном праву. Такође, посебна пажња је посвећена ограничењима међународних судских институција, али и недостацима у примјени и извршењу санкција у међународном праву, односно непостојању институционализоване санкције уопште. У овом раду аутор се на првом мјесту бави аспектима одговорности државе у међународном праву, а консеквентно и питањима у вези са општим одређењем међународне одговорности појединца и међународних организација, као (секундарних) субјеката међународног права. Свакако, у раду су обрађена поједина питања у вези са кривичном одговорношћу, политичком, односно политичко-правном одговорношћу држава као и грађанском одговорношћу држава у међународном праву.

Кључне ријечи: Одговорност; Држава; Међународноправни поредак; Деликт; Санкција; Деликтна способност; Правни субјективитет

Проф. др Михајло Вучић, виши научни сарадник
Институт за међународну политику и привреду,
Факултет за дипломатију и безбедност Универзитета Унион –
Никола Тесла

ПРОТИВРЕЧНОСТИ „ИНЦКОВОГ ЗАКОНА“ – ЗАБРАНА НЕГАЦИЈЕ ИЛИ НЕГАЦИЈА СЛОБОДЕ?

Негирање геноцида и других тешких међународних злочина постало је кривично кажњиво у многим савременим правним системима држава које важе за номинално демократске. С обзиром на то да демократије по дефиницији почивају на поштовању грађанских права, а да је негирање нечега у суштини остваривање права да се о нечему грађанин изрази, очигледно је да кажњавање негирања доводи до ограничења слободе изражавања тог истог грађанина. Противречност ове казнене политике огледа се у томе што до потпуне истине о протеклим догађајима који оптерећују једно демократско друштво, поготово ако се они односе на тако сложене ствари као што су масовни злочини, не може да се дође другачије до кроз друштвену дебату, која неминовно укључује и ставове који негирају, односно поричу, умањују, или чак покушавају да оправдају и одобре неке злочине. Чини се да је сваки покушај искључивања оваквих ставова из јавне дебате само додатан разлог да они јачају, јер се грађани који их заступају осећају дискримисано. Наравно, то не оправдава покушаје да се говором мржње који се често крије иза аргументације негатора подстакне нови низ злочина који би нарушио постигнути мир у једном друштву. Међутим, изгледа да је некада тешко повући разлику између лица које негирањем злочина жели само да изазове мржњу према друштвеној групи која је у прошлости била изложена злочину, и лица које негирањем злочина заправо покушава да допринесе помирењу између друштвене групе која је злочин учинила и жртве, стављајући злочин у прави контекст и размере. Аутор поставља хипотезу да је искуство забране негирања у земљама које су га спровеле у суштини промашило свој циљ јер није довело до искорењивања негаторских

ставова. Напротив, забрана негирања, једном уведена, само је отворила могућност за бескрајна препуцавања између држава које не деле иста виђења појединих историјских догађаја. Аутор у том смислу даје примере Пољске и Украјине, односно Русије и балтичких земаља у погледу тумачења неких злочина из II светског рата. Са друге стране, забрана негирања не ужива подршку Европског суда за људска права, чију праксу аутор анализира, с обзиром да се Суд врло рестриктивно усуђује да ограничи слободу говора по овом питању. Коначно, аутор сматра да су допуне Кривичног закона БиХ које су увеле забрану негирања геноцида и других међународних злочина, барем у оном делу у коме се односе на одлуке Међународног кривичног трибунала за Југославију, промашене као мере, с обзиром на недовршен заједнички наротив конститутивних народа БиХ о стварној природи појединих злочина који су се догодили за време грађанског рата, поготово злочина у Сребреници. Њима се не може спречити даље негирање овог и сличних догађаја, већ постоји опасност да се оно само интензивира. Такође, врло је упитан статус ове законске одредбе гледано кроз праксу Европског суда за људска права. Аутор стога закључује како противречност „Инцковог“ закона лежи у чињеници да тај закон, у покушају да очува демократске вредности БиХ, заправо те вредности грубо нарушава и потенцијално појачава могућности њиховог кршења.

Доц. др Александар Мартиновић

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ЈАВНА УПРАВА И ПРОЦЕС ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

На путу ка пуноправном чланству Републике Србије у Европској унији, јавна и државна управа у нашој земљи налазе се у процесу константног реформисања. Реформе су, пре свега, усмерене ка финансијској одрживости јавне управе, систему за креирање политике централне власти, јавном надзору над радом Владе, управљања јавним финансијама, транспарентности приликом доношења буџета, поступку запошљавања и отпуштања из државне службе засноване на заслугама, систему управљања људским ресурсима, стручном усавршавању и интегритету у јавној служби, праву грађана на добру управу и праву грађана на приступ информацијама које се односе на рад органа јавне управе. Нарочита пажња у прописима који се односе на јавну управу фокусирана је на успостављање јавне управе која је много више усмерена на кориснике, како када су у питању грађани, тако и када је реч о привредним субјектима. Најзад, важно достигнуће у поступку реформисања јавне управе у Републици Србији представља врло ефикасан правни оквир за поједностављење управних поступака који је постављен Законом о општем управном поступку још 2016. године.

Кључне речи: Реформа јавне управе; Европске интеграције Републике Србије; Јавна управа као сервис својих корисника.

Доц. др Сања Голијанин

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

УПРАВНОПРАВНИ АСПЕКТИ МЕЂУНАРОДНЕ ЗАШТИТЕ АЗИЛА

Посљедњих година у Босни и Херцеговини је примјетан раст броја миграната међу којима се, као посебна категорија, истичу азиланти. Стога аутор у раду разматра позитивно-правна рјешења у области азила, и то посебно у погледу надлежности, поступка, те права и обавеза тражилаца азила. Поред позитивноправних рјешења, у раду је анализирана и управна, управносудска и уставносудска пракса у области азила, с циљем што потпуније сагледавања предметне проблематике.

Смисао анализе јесте да се укаже на (не)адекватност позитивноправних рјешења у погледу институционалних и процедуралних механизма остваривања права на азил. У вези са тим, апострофиране су бројне ситуације у којима се могу наћи тражиоци азила, а за које домаћи законодавац није предвидио одговарајућа рјешења. Настојање аутора да укаже на проблеме примјене Закона о азилу у пракси, те пружи евентуална рјешења појединих спорних питања има за циљ да се систем азила у Босни и Херцеговини, како на нормативном, тако и на практичном плану, подигне на један виши ниво. У унапређењу постојећег система азила и његовог усаглашавања са европским стандардима од кључног значаја је улога судова због чега је посебна пажња посвећена критичкој анализи досадашње управносудске праксе у материји азила.

Кључне ријечи: Азил; Закон о азилу; Поступак по захтјеву за азил; Закон о управном поступку.

Doc. dr Sanja Kreštalica
Faculty of Law, University of East Sarajevo

STATES' RESPONSE TO THE COVID-19 HEALTH CRISIS – EMERGENCY POWERS VS HUMAN RIGHTS

The sudden outbreak of the global pandemic caused by the spread of the new coronavirus confronted the international community with many challenges. The current pandemic has triggered health, economic and social crisis, that pushed a great number of states into the grey zone when it comes to human rights protection. Dozens of state parties to the three main human rights treaties, namely the ICCPR, the ECHR, and ACHR, have exercised their emergency powers by calling for derogation of one or more human rights protected by the abovementioned treaties. Declaration of the state of emergency, followed up by the notification to the relevant bodies of the UN, or regional organizations, even though completely legal, opened the door for possible abuses of the situation for political purposes. States closed their borders, banned religion, movement, and other freedoms, proclaimed new legislation, all to combat the global threat coming from the invisible enemy.

This paper aims to analyze the states' response to the COVID-19 health crisis, in the context of the derogation from their obligation to secure rights and freedoms outlined in the human rights treaties. With the outbreak of the global pandemic, the international community changed its face overnight. By questioning the behavior of states in time of the pandemic, the author suggests that there has been a change of the paradigm so that the individual human rights protection does not stand equal with the need of a wider community or a state as such. Therefore, the author concludes that the postmodernist ideas of the unquestionable subjectivity of individuals faced the wall of state-centrism.

Key words: Human rights; Emergency powers; Derogation; ICCPR, ECHR, ACHR

Доц. др Јелена Старчевић

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПОСЕБАН УПРАВНИ ПОСТУПАК ИЗБОРА У НАУЧНО- НАСТАВНА, УМЈЕТНИЧКО-НАСТАВНА ЗВАЊА НА УНИВЕРЗИТЕТИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Поступак избора у научно-наставна и умјетничко-наставна звања је један од најсложенијих управних поступака у важећем законодавству Републике Српске. Сложеност овог поступка произлази из неколико чињеница: на првом мјесту, бројност правних аката којима је регулисан овај поступак обзиром да се исти уређује општим актима универзитета којих тренутно има девет, док су законом регулисани само минимални услови за избор али не и поступак. Затим, чињеница да општи акти универзитета међусобно нису усклађени те да постоје значајне разлике међу њима што значајно отежава преузимање наставника и сарадника са једног на други универзитет. И на крају, ту је неколико инокоских и колегијалних органа који учествују у овом поступку. Хармонизација прописа у једном дијелу – оном који се тиче услова за избор у звања учињен је новим Законом о високом образовању из 2020. године којим су прописани минимални услови за избор у звања те предвиђено доношење подзаконског акта којим се исти ближе уређују на нивоу ентитета. Међутим, овај посао још није довршен, а број управних спорова покренутих по тужби незадовољних кандидата није занемарујући. У раду се на систематичан начин, кроз упоредни приказ, анализирају ток и фазе овог поступка, уочени недостаци и потешкоће при његовом спровођењу као и потреба да се овај поступак уреди на јединствен начин.

Кључне ријечи: Управни поступак; Универзитет; Избор у звање; Наставници; Сарадници; Високо образовање.

Доц. др Борис Тучић

Факултет безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци

Мр Радмила Драгишић

Докторанд на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци

**ПРЕРОГАТИВИ НАЦИОНАЛНОГ И ЕВРОПСКОГ
КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМА НА ПРИМЕРУ СУКОБА
ПОЉСКЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОБЛАСТИ ВЛАДАВИНЕ
ПРАВА**

Иако се неретко настоји објаснити искључиво политичко-идеолошким категоријама, шестогодишњи сукоб између Пољске и Европске уније по питању кршења уговорних обавеза у области владавине права од стране званичне Варшаве у основи је дубоко конституционалног карактера, јер се у оквиру њега преиспитују неки од базичних конституционалних, регулатораних и функционалних принципа на којима правни поредак Уније почива, попут принципа надређености (супрематије) „европског“ у односу на национално право или, пак, кључних начела којима је детерминисана сама природа и оквир надлежности којима организација располаже. Применом различитих политичких, правосудних и финансијских механизма, институције Уније су у протеклом периоду настојале приморати Пољску да извршава своје обавезе у домену владавине права, међутим, без конкретних резултата, што довољно говори како о тежини конфликта којем сведочимо, тако и о системској кризи у којој се Европска унија и њен правни поредак налазе. Одлука Уставног трибунала Пољске од 7. октобра 2021. године, којом се, ни мање, ни више, неуставним проглашавају поједине одредбе лисабонског Уговора о Европској унији, те која за многе представља најаву „Полехита“, додатно је редуковала простор за изналажење модалитета изласка из кризе који би, условно речено, био прихватљив за обе стране. Одлука Уставног трибунала свакако не представља прву реакцију уставног суда једне државе чланице против појединих сегмената права Уније или, пак, одлука Суда правде, међутим, по први пут да је на овакав начин оспорено само „конституционално језгро“ правног поретка европске органи-

зације. Самим тим, од исхода конфликта у великој мери зависиће трајекториј будућег кретања пројекта европске интеграције и сарадње, док сама криза у односима између Варшаве и Брисела може бити схваћена и као последњи аларм да се изнађу адекватни одговори на бројна питања везана за однос Европске уније и њених држава чланица, а која већ дуже време значајно оптерећују функционисање организације.

Кључне речи: Право ЕУ; Национално право; Принцип надређености; Владавина права; Независност правосуђа; Конституционални прерогативи; Суда правде Европске уније; Уставни суд Пољске.

Doc. dr. Emir Mehmedović
Fakultet za upravu Univerziteta u Sarajevu

UTJECAJ PANDEMIJE KORONA VIRUSA (COVID-19) NA TENDENCIJE U RAZVOJU SLUŽBENIČKOG PRAVA

Službeničko pravo je grana prava koja se kontinuirano razvija, uglavnom prateći razvoj javne uprave. U tom razvoju službeničkog prava primjetne su određene tendencije ili trendovi, shvaćeni kao smjerovi u kojima se kreću određene pojave. Predmet razmatranja ovog rada su dvije tendencije u službeničkom pravu: tendencija „normalizacije“ službeničkog prava i tendencija uvođenja novih oblika i načina rada službenika. Obje navedene tendencije egzistirale su u periodu prije pojava epidemije korona virusa, ali i danas, nakon skoro dvije godine iskustva življenja sa korona virusom. Međutim, promjene uzrokovane penademijom su u značajnoj mjeri utjecale na njihov razvoj. Tendencija „normalizacije“ službeničkog prava je vodila deregulaciji ili bitno manjem obimu regulacije službeničkog statusa te promoviranju uređenja službeničkog sistema prema pravilima općeg režima radnih odnosa. Navedena tendencija je nastala i razvijala se pod utjecajem učenja u *Novom javnom menadžmentu* i *Dobrom upravljanju*. U kontekstu druge tendencije, ubrzan razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija je otvarao nove mogućnosti načina, mjesta, i vremena obavljanja određenih službeničkih poslova. I u predpandemijsko vrijeme službeničko pravo je prihvatilo nove modalitete uređenja službeničkih odnosa. Pojava pandemije, kao i njeno dugo trajanje, ostavili su svoj trag i utjecaj na navedene tendencije. Pod utjecajem pandemije dolazi do kvalitativne promjene navedenih tendencija tako što, kada se radi o tendenciji „normalizacije“, ona gubi svoju privlačnost u odnosu na predpandemijski period, dok u pogledu tendencije novih oblika i načina rada službenika navedena tendencija izrazito jača.

Gljučne riječi: Državni službenik; Pandemija korona virusa; „Normalizacija“ službeničkog prava; Fleksibilizacija.

Др Јасмина Бенмансур

Министарство државне управе и локалне самоуправе Републике
Србије

СТРАНКА У УПРАВНО ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Управни поступак се не може замислити без учешћа странке, као једног од два обавезна учесника у том поступку. За разлику од нпр. кривичног поступка где се поједине радње могу предузимати и против непознатог учиниоца, управни поступак се може водити само у односу на конкретну странку и то већ од прве процесне радње. У преовлађујућем броју случајева странка у управном поступку означена је као физичко или правно лице, али она може бити и процесуална заједница више физичких или правних лица која се појављују као једна, колективна странка, по чијем захтеву је покренут поступак. Наравно, могућа је и ситуација у којој две или више странака учествују у поступку са супростављеним интересима, а у зависности од специфичности природе правног односа који се успоставља, правимо разлику између колидирајућих и контрерних странака. Међутим, без обзира да ли се ради о странци у једностраначким или вишестраначким управним стварима, радње не може вршити било која странка, већ само она чије учешће дозвољава закон, односно која испуњава услове у погледу правне способности, процесне способности и страначке легитимације. Такође, значајно је истаћи да странка у управном поступку не мора увек сама лично учествовати. Уместо ње процесне радње може предузети неко друго лице, тј. заступник који је законски легитимисан – довољно је само да не прекорачи своја овлашћења. Историјски посматрано, странака у управном процесном праву Србије од доношења првог Закона о општем управном поступку 1930. године до данас мање-више је задржала исто место и својства, али су са развојем државно правног поретка и односа државе према појединцу, у појединим елементима они мењани и унапређивани.

Кључне речи: Управни поступак; Странка у управном поступку; Заступање странке.

Богдан Пушић, ма, студент докторских студија
Правни факултет Универзитета у Новом Саду
Министарство унутрашњих послова Републике Србије

ПРИМЕНА ТЕСТА ИНТЕГРИТЕТА У КОНТРОЛИ КОРУПЦИЈЕ

Корупција представља негацију професионалног интегритета. Лични интегритет, моралне вредности су основа на којој се гради професионални интегритет, доследност у поштовању закона и професионалних стандарда у вршењу професионалних послова. Предмет рада је анализа тестова интегритета, начини њиховог спровођења, односно проблеми у примени. Тест интегритета представља важан инструмент за супротстављање корупцији, који се у свету највише примењују у контроли корупције у полицији. У првом делу рада пажња ће бити усмерена на анализу општих карактеристика тестова интегритета, врста, органа за спровођење, као и начина на који се спроводе. Закон о полицији Републике Србије у оквиру поднаслови који носи назив „превентивне активности“ нормирао је примену теста интегритета. У оквиру Министарства унутрашњих послова тестове интегритета спроводи Сектор унутрашње контроле. Тестовима интегритета се утврђује да ли се тестирани државни службеник у ситуацији искушења у које је доведен понаша у складу са законима и професионалном етиком. Примена тестова интегритета у превенцији корупције отвара и велики број етичких и правних питања на која је потребно дати одговор. Са једне стране ту је присутно питање угрожавања достојанства, провокације и навођења на противправно понашање а са друге право да то државни орган користи ка неопходан инструмент за супротстављање корупцији. У другом делу рада, приказани су подаци о примени тестова интегритета од стране Сектора унутрашње контроле Министарства унутрашњих послова Републике Србије. На крају, у закључку изнет је став аутора о неопходности примене тестова интегритета у контроли корупције у полицији.

Кључне речи: Контрола корупције; Законитост; Тест интегритета; Унутрашња контрола; Полиција.

Истраживач приправник Јована Мисаиловић, ма
Институт за упоредно право, Београд

Истраживач сарадник Ива Тошић, ма
Институт за упоредно право, Београд

КОЛЕКТИВНИ УГОВОР О РАДУ КАО ИЗВОР РАДНОГ ПРАВА

Значај и улога колективног уговора о раду неретко се занемарује, посебно у домаћој теорији и пракси, остављајући овај важан инструмент за регулисање односа између социјалних партнера у сенци закона и подзаконских аката. У раду, аутори се баве местом колективног уговора о раду у систему извора радног права, односном закона и колективног уговора, међусобним односом колективних уговора указујући потом и на значајни утицај садржине колективних уговора на садржину и закључивање индивидуалних уговора о раду. У наставку, аутори указују и на вредну улогу коју колективни уговори имају у правним системима широм света, кроз анализу схватања о колективним уговорима у иностраној теорији и пракси.

Кључне речи: Колективни уговор о раду; Извори радног права; Индивидуални уговор о раду; Радно право.

**ЈАВНОПРАВНА ОБЛАСТ 2 (Уставно право
и Теорија државе и права) /
PUBLIC LAW SECTION II (Constitutional Law
and Theory of State and Law)**

Проф. др Бранко Берић, редовни професор у пензији
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

БОРБА ИЗМЕЂУ ПРАВА И НЕПРАВА КАО БОРБА ИЗМЕЂУ ДОБРА И ЗЛА

Све је противрјечно, па и конфликтно унутар себе – и живот, право, држава, привреда, човјечанство, универзум и метавертум. Прозитивна, прогресивна противрјечност са становишта закона кретања, тј. развоја подупире сваки напредак, а неуравнотежена противрјечност га гуши и зауставља. Питање уравнотежења противрјечности, односно релативизовања њене конфликтности како у друштву, правном систему, економском и сваком другом (под)систему питање је одговорности власти, лидерства, државне стратегије и не треба се правдати и доводити у везу са којеквим „проклетством нације“, било које противрјечности савременог права не извиру само из самог права узетог овдје у укупности правне науке, праксе, законодавстава и његове примјене, државе итд., него и из читавог, ужег или ширег окружења права или државе. Од интереса је за ову тему изучити рефлексije које на судбину права у посматраном контексту емитују: тип и начин глобализације свијета, миграциони токови и права миграната, регионално интегрисање свијета, „пропадање“ модерне државе, демократизација друштва, нови хладни рат, реафирмисање интересних сфера, дисруптивне иновације у привреди и технологијама, теорије завјере, лоши кадрови, лоше лидерство, ниво развоја и материјалне могућности, итд. Истина модерног доба је да су јачи, из дана у дан, све јачи, а слабији све слабији, сиромашнији и разбијенији. Добрим дијелом је и историја томе крива. Истина је да је и географија, поред историје, оставила многобројне „тачке спорења“ савременог свијета и неке широко познате војне доктрине за наук и подсећање „да дијете прије и послје батине није исто“. Спознати противрјечности савременог права је необично важно питање саме државе, права и правног система, али је далеко важније доћи до одговора како релативизовати противрјечности (конфликтности) у самом праву, те у том контексту како мобилисати власт и знање за опште добро и у славу побједе Добра над Злом. Човјечанству, па и сваком његовом дијелу,

треба слобода, развој и правда. Свијет не можемо укинути, можемо га учинити само бољим, разумије се на темељу и уз помоћ бољег, активнијег и квалитетнијег права. Неким од наведених питања ћжемо се бавити у овом раду.

Кључне ријечи: Релативизовање противрјечности; Државна стратегија; Знање за управљање; Liderство; Губљење друштвеног повјерења; Активно право; Правда; Људска права; Демократија; Отворено друштво; Хуманистичка етика; Владавина закона; Предузетнички и етатистички модел привредног раста; Дисруптивне иновације; Институти; Европски стандарди; Корона криза 2020; Климатске промјене.

*Проф. др Јовица Тркуља, редовни професор у пензији
Правни факултет Универзитета у Београду*

СУМРАК ПРАВА У ДОБА КОРОНЕ - Прилог истраживању новог тоталитаризма -

„Највећа невоља данашњег света је невоља неувиђања невоље.“

Михаило Ђурић

Слика света која нам се својевремено 1999. године приказивала при бљеску НАТО бомби са осиромашеним уранијом и сада под налетом Ковида-19 је обеспокојавајућа и трагична. Пандемија је захватила 185 од 193 (95,8%) држава чланица Уједињених нација. Она је посебно угрозила обичаје, право и норме који повезују људе, гарантују социјалну кохезију, омогућавају функционисање људске заједнице (од породице, пријатеља, колега до нације и државе). На делу је разарање свих тих веза, деструкција људског живота, распад свакодневнице, губљење смисла живљења. У позадини је покушај доминантних елита у свету да сачувају *status quo*, да спасу модел друштва на Западу који је у структуралној кризи. Прави циљни разлози „стратегије борбе против пандемије“ и тобоже спасоносних механизма „самоизолације“, „социјалне дистанце“ и „закључавања“ нису здравље и добробит људи, већ (1) њихово насилно раздвајање и егзистенцијална усамљеност; (2) производња и ширење страха. (3) алијенација човека појединца; (4) тотална контрола поданика; (5) дигитализација свих облика коминирања; и (6) увођење перманентног ванредног стања. Сви ови циљеви сумирају се у стратегији *тзв. нове нормалности* која настаје у контексту превредновања претходних доминантних вредности („ресетоване стварности“), а у корист решавања глобале кризе капитала.

Посебну пажњу треба усмерити на истраживање и разумевање *нове стратегије тоталитаризма* и на критичко преиспитивање „нове стратегије спаса“ које се нуде: „Велики ресет“, „нова нормалност“, „нова правила“, „трансхуманизам“, „четврта

индустријска револуција“, „дигитална економија“, „зелена агенда“, „декарбонизација“, „супституисање прљавих чистим изворима енергије“, „индустрија свести“, „медијски инжењеринг“, „онлајн образовање“ и друге новотарије, које се нуде као средства за савладавање свеколике кризе и пандемије у свету. Иза ових механизма и полуга савладавања кризе и проглашене пандемије у свету крије се интерес владајуће пословно-финансијске елите света и покушај да сачувају своју моћ и богатство. Запад је приступио структуралним променама у два правца. С једне стране, западно друштво тежи да успостави владавину над читавим светом, а, с друге стране, оно само се трансформише изнутра по вертикали, са наднационалном влашћу на самом врху пирамиде. На жалост, том трансформацијом поништава се биће европске цивилизације и њених темељних вредности (слобода, једнакост, владавина права, демократија).

Пандемија короне се показује као ефикасно средство доминације поретка у облику напада на личност и слободу појединца на националном и глобалном нивоу. Полуге преко којих се та доминација и поменута инвазија данас остварује јесу „дубока држава“, технологија, „посттрадиционална“ породица, болоњизовано образовање, инструментализована наука и култура, функционизована црква и изнад свега свемоћни медији, интернет и компјутерска индустрија, злоупотреба медицине, фармације, спорта и терцијарних делатности. Корона-19 и сличне пандемије су се показале као важна полуга стратегије новог тоталитаризма – мост између ауторитаризма, који ограничава слободу, и тоталитаризма, који је укида. Она је најкраћи и најефикаснији пут ка *глобалном тоталитаризму* – друштву понижавајуће неслободе, ропске експлоатације и доминације.

Кључне речи: Пандемија ковида-19; Структурална криза; Нова нормалност; Велики ресет; Нови тоталитаризам; Криза права; Алијенација.

Проф. др Миле Дмичић, редовни професор у пензији
Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

**ПРОТИВРЈЕЧНОСТ СТАНДАРДА
КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМА И КОНСТИТУЦИОНАЛНЕ
ДЕМОКРАТИЈЕ И ПОСТОЈАЊА И НАДЛЕЖНОСТИ
ИНСТИТУЦИЈЕ ВИСОКОГ ПРЕДСТАВНИКА У БОСНИ И
ХЕРЦЕГОВИНИ**

Општи оквирни споразум за мир у БиХ (у даљем тексту: Дејтонски мировни споразум) са 11 Анекса спада у ред најзначајнијих и најчвршћих међународних уговора. Конституционализација Босне и Херцеговине је по много чему добила обиљежја специфичне и сложене државне заједнице *sui generis*.

Високи представник је у скоро двоиподеценијском постојању, противрјечно свим тековинама и стандардима конституционализма и конституционалне демократије, својим актима који нису донесени на основу Анекса 4 – Устава БиХ, већ Анекса 10, мијењао ентитетске уставе, доносио нове и мијењао већ постојеће законе, утицао на парламентарну, извршну и судску власт, смјењивао поједине носиоце свих облика власти, односно политичког и јавног живота, доносио одлуке о успостављању стварне и мјесне надлежности судова, успостављао нове органе и институције на нивоу БиХ.

Умјесто вршења дужности консултативне, посматрачке и извјештајне природе, високи представник је интервенисао у уставни, правни и политички систем, бесправно замјењујући легалне и легитимне органе и институције, односно дјелујући као власт, која је фундаментално некомпатибилна са демократским карактером суверене, слободне, самосталне и независне државе. Прије свега, то је, посебно у контексту несагласности и оспоравања поступка осмог по реду високог представника, ојачало унутрашње подјеле, па и дисолуцијски процес, а посебно због фаворизовања само једне варијанте за БиХ, првенствено централизације и унитаризације, са доминацијом само једног најбројнијег народа, под матрицом

наводног стварања функционалне државе, а да се притом негирају историјске, националне и вјерске посебности трију засебних заједница, испољавајући еклатантан демократски дефицит и недостатак ваљаног правног основа, што несумњиво представља недемократски чин супротан времену у којем живимо и отвара питања одрживости дејтонских рјешења и окончања мандата високог представника у БиХ, те угрожава процес конституционализације и европских интеграција Босне и Херцеговине.

Кључне ријечи: Дејтонска рјешења; Високи представник; Држава и ентитети; Устави; Уставне промјене; Европске интеграције.

Prof. Dr Elena Gennadievna Bagreva
Department of International and Public Law,
Financial University under the Government of the Russian
Federation, Moscow

ON THE LIMITS LEGAL REGULATION: THE BALANCE OF LAW AND SOCIO-CULTURAL NORMS

The article deals with a dangerous imbalance in public regulators in the direction of expanding the norms of the legal field. The article analyzes the reasons that force the State of Russia to adopt more than 500 draft laws per year. The problems of oversaturation of the norms of law against the background of the destruction of the basic values and needs of citizens are discussed. The article substantiates the need to specify the priorities of the State, to rethink educational guidelines based on modern cultural values.

Key words: Imbalance of public regulators; The sense of justice; Coronavirus pandemic; Sociocultural guidelines; Legal norms.

Prof. dr sc. Mirjana Nadaždin Defterdarević
Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

EVROPSKI IDENTITET – KONTROVERZIJE I REFLEKSIJE

Rad problematizira pitanje evropskog identiteta, kao novonastale vrste identiteta, sa posebnim osvrtom na temelje na koje evropski kolektivni identitet treba biti oslonjen u funkciji svoje primarne zadaće – osiguravanje lojalnosti građana Evropskoj uniji. Novonastala konstrukcija evropskog identiteta praćena je brojnim kontroverzijama, ali to ne dovodi u pitanje opravdanost njenog postojanja i njene refleksije na sadržaje iz domena prava u kojim ona istovremeno traži i svoju afirmaciju i legitimaciju.

Istraživanje polazi od pretpostavke da se u Evropskoj uniji, kao političkom i pravnom entitetu *sui generis*, demokratija, u najboljoj tradiciji evropskog građanstva, od političke forme kojom su se legitimisale vlast i suverenitet nacionalne države, kreiranjem evropskog identiteta, pretvorila u političku formu kojom se legitimišu ljudska prava, dok se od nacionalnog identiteta očekuje osiguravanje dvostruke legitimacije – kulturne i političke.

Analizom sadržaja i teleološkim metodom istraživanje se posebno fokusira na pojam i sadržaj identiteta, njegovu promjenjivost i opravdanost kreiranja evropskog identiteta, njegovo političko i pravno priznavanje, njegove veze sa ljudskim pravima i integrativnu ulogu koju u tom kontekstu ima multikulturalizam.

Ključne riječi: Identitet; Priznavanje; Građanstvo; Ljudska prava; Multikulturalizam.

Проф. др Дарко Симовић

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

О ПРАВНОЈ ПРИРОДИ СИСТЕМА ВЛАСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ – КРИТИЧКИ ОСВРТ

Приближно три деценије од усвајања Устава Републике Српске довољан је временски период за доношење одрживих закључака о правној природи и делотворности установљеног система власти. Будући да систем власти почива на оснаженој позицији шефа државе у парламентарном институционалном оквиру, истиче се да Република Српска има полупредседничку варијанту поделе власти. Отуда, за анализу природе система власти од кључног значаја је правни положај председника Републике. Ипак, за пружање коначне оцене о правној природи и делотворности система власти неопходно је имати у виду досадашњу политичку праксу Републике Српске, коју одликује тенденција нарушавања баланса у корист егzekутиве. Но, то није карактеристично само за Републику Српску, јер упоредно уставно право сведочи о општем тренду слабљења институције парламента. Међутим, политички живот карактерише и тренд президенцијализације, што је унеколико непожљивији процес будући да он води концентрисању власти и урушавању демократског поретка. У том смислу, аутор ће настојати да идентификује узроке таквих тенденција у функционисању система власти и да укаже на могуће правце модификовања уставног оквира.

Кључне речи: Република Српска; Устав; Парламентаризам; Полупредседнички систем; Шеф државе; Влада; Парламент.

Проф. др Слободан П. Орловић
Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ПРВА ПРОМЕНА УСТАВА СРБИЈЕ – ПРОЦЕСНЕ И МАТЕРИЈАЛНОПРАВНЕ ДИЛЕМЕ

Након два незапочета поступка промене Устава по уставним иницијативама из 2011. и 2018. године, Народна скупштина је Одлуком о „прихватању Предлога за промену Устава, који је поднела Влада“ (7. јун 2021) покренула поступак промене Устава.

Прво формално отпочињање поступка уставне ревизије указало је на одређене недостатке код правних норми које уређују поступак промене, било да постоје правне празнине јер су правила непоптуна, било да мислимо на одређену неусклађеност Пословника Народне скупштине са Уставом.

Материјалноправно, предлог промене Устава тиче се побољшања уставног положаја правосуђа – повећање независности и самосталности судова и тужилаштва, уз смањење политичког утицаја. Све то под окриљем досезања европских стандарда и вредности и прилижавања евроатланским интеграцијама.

По Пословнику, Одбор за уставна питања и законодавство дужан је да напише (утврди) акт о промени Устава (амандмане) и у том послу мора се држати предлога Владе (просто, Одбор није правно неограничени предлагач попут Владе). То значи да се (једном када буду) утврђени амандмани могу тицати само одредби Устава о судској и јавнотужилачкој власти. Након израде акта о промени Устава, следи разматрање, односно расправа и гласање у Народној скупштини. Ако Народна скупштина усвоји амандмане на Устав, расписује се референдум на којем ће грађани бити у прилици да коначно потврде (прихвате) или да одбију промене Устава.

У овом моменту ревизиони поступак још није окончан, али треба указати на неколико процесних нелогичности и неправилности, мада је могуће да их до краја поступка буде још.

Иако се јавна расправа о промени уставног положаја правосуђа, у различитим облицима, одвијала уназад више година, Одбор је виšekратно организовао нове јавне расправе (слушања) општег типа, на којима се износило све и свашта, а да поступак промене

Устава није формално ни отпочео, нити је постојао нацрт амандмана о којем би се дебатовало. Слична слушања Одбор је изнова организовао и када је радна група израдила нацрт амандмана.

Као неизоставног актера израде акта о промени Устава (илили уставотворног фактора), Одбор је увео Венецијанску (или Венецијску) комисију. Тако је Одбор управо усвојио нацрт акта о промени Устава (29 амандмана) који се шаље тој комисији, иако таква фаза у уставотворном поступку не постоји. Поготово не постоји поновно (друго, треће...) утврђивање акта промене Устава и то све док Венецијанска комисија не да „зелено светло“, односно своје, практично обавезујуће мишљење (оксиморон?).

Може се поставити и (реторичко) процесно питање да ли Одбор (са радном групом и Венецијанском комисијом) може својим амандманима изаћи изван граница из предлога Владе за промену Устава – мада је јасно да не може. Али можда је управо то учињено променом уставног положаја јавног тужилаштва која се прелама и на начело поделе власти где више не бисмо имали само независну судску грану власти него и исто такву тужилачку.

По усвајању акта о промени Устава критички ће се анализирати и најважнија материјалноправна решења.

Кључне речи: Промена устава; Суд; Јавно тужилаштво; Уставотворни поступак; Србија.

Prof. dr Goran Marković

Faculty of Law, University of East Sarajevo

ON THE METHOD OF ELECTION AND TERM OF OFFICE OF THE JUDGES OF CONSTITUTIONAL COURTS

Two interconnected issues about the election of judges of constitutional courts are the method of election and the term of office. Although the problem of election of judges is not exhausted with these two issues they nevertheless have substantial importance. The author analyzes different methods of election of constitutional courts' judges and advocates one of these methods – the election of judges solely by the parliament although with important role of a particular body which proposes candidates to the former. Another model of election which is worth of analysis is the election by two or three institutions, such as parliament, head of state and a judiciary body. The author critically examines this method of election too, finding that it has more negative than positive aspects.

Theoretical explanation of possible method of election is based on two basic notions: popular sovereignty and judges' independence from political elites. The notion of popular sovereignty gives priority to the election of judges by the parliament as formal embodiment of popular sovereignty while at the same time it raises doubts about possibility of election of politically independent judges. However, if parliament's will would be limited by proposals of particular non-political body, the problem could be at least partially solved. Another mechanism for limitation of the influence of political elites would be the election of judges by qualified majority in the parliament.

On the other side, the election of judges by two or three institutions may be the solution in the sense that the judges are elected by different institutions whose members may belong to different

political options. But two questions arise here. First, what if members of these institutions belong to same political parties? Second, even if they don't belong to same political parties, the solution of the problem of independence could not be found in the spoil system.

The author also analyzes the issue of the term of office of judges and advocates the solution according to which judges have to have term of office which is twice or three times longer than the term of office of parliament which elected them, without possibility of re-election. In this way the judges would not be dependent from the parliament which elected them and the judges who are under influence of political elites or incompetent could not count that they would stay on this function until the end of their professional career.

Key words: Constitutional court; Judges; Parliament; Term of office.

Prof. dr. sc. Zarije Seizović

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu

**KONSTITUTIVNI NARODI I ZAŠTITA VITALNOG „NACIONALNOG“
INTERESA
TRIPARTITNA RAVNOTEŽA STRAHA ARTIFICIJELNE ETNO-SEPARACIJE**

Termin "konstitucija" derivira iz latinske riječi *constitutio*, što znači uredba, ustroj, ustrojstvo. *Constitutus* bi, dosljedno tome, značilo (biti) "sazdan". Termin "konstitutivan" bi se, u duhu jezika u službenoj upotrebi, mogao prevesti sa "(s)tvoriteljski" ili deskriptivno "onaj koji nešto tvori, čini". Tako bi "konstitutivni narodi" jedne državne zajednice bili oni koji je tvore tu državu (državotvorni), odnosno od kojih je socijalna kvintesencija te države "sazdana".

Preambulom Ustava Bosne i Hercegovine uređeno je da "Bošnjaci Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (*u zajednici sa ostalima*) i građani Bosne i Hercegovine... utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine. Ovaj selektivni ustavotvorni pristup institutu konstitutivnosti naroda, inaugurisao je i pravno ozvaničio stanje u kojem je autohtonom bh. stanovništvu u nekim dijelovima zamlje nametnut degradirajući i pravno-neprecizan i neodrživ status "nacionalne manjine" ili "ostalih", *in ultima linea*, "nekonstitutivnih". Ovaj koncept markirao je put postdejtonskim pokušajima političkog rastakanja BiH i osamostaljivanja etničkih grupacija po konceptu etničkog ekskluzivizma.

Da nacionalna homogenizacija, kojim slučajem, nije prikazana (i nažalost shvaćena i prihvaćena) kao jedini recept (biološkog) opstanka etničkih grupa u BiH, ne bi bilo niti potrebno ujedinjavati ono što je, samo po sebi, bilo ujedinjeno i jedno. Bosna i Hercegovina, pravno-politički i et(n)ički pocijepana, podvrgnuta je artificijelnoj državno-pravnoj i političkoj reanimaciji pod patronatom međunarodne zajednice, čime je, samo prividno, ponovo integrisana, ali ovoga puta u oblik bizarne državne tvorine – jedna država, dva entiteta, tri naroda, koju čine jedna "republika" i jedna "federacija" koji su, u državno-pravnom i međunarodno-pravnom smislu potpuno irelevantni. Iskustvo od četvrt stoljeća pokazuje da će nacionalna homogenizacija (u formi jednog unitarizma i dva separatizma) još uvijek ostati glavna prepreka političkoj i ekonomskoj integraciji bh. društva i države i igrati značajnu ulogu u kontinuiranom procesima

dezintegracije širom zemlje dok će etno-nacionalni identitet izgleda biti skoro jedini model identifikacije građana Bosne i Hercegovine.

Govoriti o zaštiti nacionalnog interesa u BiH trebalo bi podrazumijevati interes cijelog njenog stanovništva (nacionalno = državno), uslovno rečeno "bosansko-hercegovačke nacije". Kako to nije slučaj, onda bi "nacionalno" trebalo podrazumijevati interes cijelog naroda u pitanju a ne samo dijela tog naroda koji živi na određenom dijelu teritorije BiH. Na kraju, nacionalni interes jednog (od tri) bh. naroda svakako nije istovjetan interesima šaćice privilegiranih.

Odluka Ustavnog suda BiH (pretenciozno nazvana istorijskom) koja je „oglasila” konstitutivnost svih etničkih grupa na cijelom teritoriju BiH samo je potvrdila „nekonstitutivnost” onih koji to nisu na cijalom teritoriju države. Konačno, besmisao pokretanja postupaka „zaštite vitalnog nacionalnog interesa” ne treba posebno pojašnjavati, budući je jasno da se radi o zaštiti interesa etničkih grupa. Postojeća „tripartitna ravnoteža straha“ koju već par decenija održavaju etno-nacionalne političke oligarhije a koja njih održava na vlasti, direktna je prepreka izmjenama ustava i rekoncilijaciji u BiH i regionu.

Ključne riječi: Konstitutivni narodi; Jednakopravnost; Etno-nacionalizam; Nacionalni interes.

Проф. др Маја Настић
Правни факултет Универзитета у Нишу

ОБЛИЦИ ОСТВАРИВАЊА ДЕМОКРАТИЈЕ У СРБИЈИ И ПРОТИВРЕЧЈА САВРЕМЕНОГ ПРАВА

У модерним државама народ је одавно проглашен носиоцем или титуларом суверености. Учешће грађана у вршењу власти разликовало се у различитим епохама у зависности од политичко-правног карактера државе, али и од техничког обележја- бројности њеног становништва. Тај развој можемо пратити од античке директне демократије, преко представничке демократије, настале на тековинама француске револуције, до савременог доба. У досадашњем развоју уочавају се три начина остваривања демократије: непосредна, полунепосредна и представничка демократија.

Данас, готово да нема устава који не садржи уобичајену формулацију да је народ извор свеукупне власти или да власт полази од народа. Такав правац следи и Устав Србије: сувереност потиче од грађана који је врше референдумом, народном иницијативом и преко својих слободно изабраних представника. У функцији остваривања заштите суверености грађана, као основне вредности уставног поретка, јесу и уставне одредбе да ниједан државни орган, политичка организација, група или појединац не може присвојити сувереност од грађана нити успоставити власт мимо слободно изражене воље грађана.

Уставноправни оквир остваривања демократије је полазна тачка у нашој анализи. Након тога, указаћемо на релевантан законодавни оквир и уочити основне проблеме који се у том контексту појављују, али и понудити могућа решења у превазилажењу уочених противречности. Један од могућих разлога постојању раскорака између онога што је уставом утврђено и што се у пракси остварује лежи у противречју актуелних законских решења са уставним. Томе треба додати и чињеницу да је важеће законодавство у наведеној области донето у време важења претходног устава и да није усклађено са актуелним уставом. У том смислу покушаћемо да одговоримо на питање да ли се изменом законодавног оквира и отклањањем уочених противречности може омогућити да грађани заиста буду носиоци суверености. Наведена питања биће сагледана

и у светлу актуелних догађаја: покренуте уставне ревизије, очекиваног спровођења референдума и припрема за усвајање новог Закона о референдуму и народној иницијативи.

Кључне речи: Непосредна демократија; Референдум; Народна иницијатива; Представничка демократија; Избори; Устав.

Виши научни сарадник др Владимир Ђурић
Институт за упоредно право, Београд

**ПРОТИВРЕЧЈА САВРЕМЕНОГ ПРАВНОГ
РЕГУЛИСАЊА НЕТЕРИТОРИЈАЛНЕ МАЊИНСКЕ
АУТОНОМИЈЕ**

Нетериторијална мањинска аутономија је један од модела заштите националних мањина. У многим државама нетериторијална мањинска аутономија предвидјена је уставним одредбама и неретко је одредјена као једно од мањинских права. У раду се анализирају правна природа аранжмана посредством којих се таква аутономија остварује и указује се на противречја њеног савременог правног регулисања. Противречја савременог правног регулисања нетериторијалне мањинске аутономије оличена су у низу питања у вези с таквом аутономијом, почевши од питања постојања и остваривања колективних права и начина конституисања аранжмана посредством којих се таква аутономија остварује, преко дилема у вези с карактером таквих аранжмана и њиховим лоцирањем у систем јавне управе, до питања надзора над њиховим радом и правне заштите која им је на располагању.

Кључне речи: Национаоне мањине; Нетериторијална аутономија; Мањинска права.

Prof. dr. Dženeta Omerdić
Prof. dr. Zlatan Begić
Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

GRAD MOSTAR: PRIMJER (NE)DEMOKRATSKOG STANJA U BOSNI I HERCEGOVINI?

Kako je poznato, pojedine odredbe Statuta Grada Mostara i Izbornog zakona Bosne i Hercegovine oglašene su neustavnim odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine još 2010. godine. Usljed toga, a u nedostatku političke volje da se slijedi princip vladavine prava, lokalni izbori u ovom Gradu održani su tek u novembru 2020. godine, nakon punih 12 godina. Tome je prethodilo donošenje presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu 2019. godine u predmetu Baralija protiv Bosne i Hercegovine, kojom je konstatovana povreda Protokola 12 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda zbog neodržavanja izbora u Gradu Mostaru. U ovom radu data je analiza stanja, uzroka i posljedica nepoštivanja obaveza pravne naravi, što je uzrokovalo dugogodišnje kršenje političkih prava građana Mostara garantovanih normama ustavno-pravne naravi. Pored toga, u ovom radu data je analiza, u širem kontekstu, ukupnog odnosa prema Bosni i Hercegovini – od nametanja nedemokratskih mirovnih rješenja do nepoštivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH i odluka Ustavnog suda, što je u ovom slučaju dovelo do grubog narušavanja političkih i drugih prava građana u Gradu Mostaru.

Ključne riječi: Grad Mostar; Bosna i Hercegovina; Diskriminacija; Vladavina prava; Aktivno i pasivno biračko pravo; Građanin; Evropski sud za ljudska prava; Ustavni sud BiH.

Prof. dr Lejla Balić

VLADA FEDERACIJE BIH – DA LI FEDERACIJI BIH TREBAJU IZBORI?

Opšti izbori u Bosni i Hercegovini održani su u oktobru 2018. godine, a između ostalih nivoa vlasti, građani su na njima izabrali i članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH. Nakon četiri mjeseca, održana je i konstituirajuća sjednica Doma naroda FBiH, čime su ostvareni Ustavom predviđeni uslovi da se u skladu sa osnovnim načelima sistema parlamentarne vlade, izabere egzekutivna vlast Federacije BiH, konkretnije Predsjednik i dva potpredsjednika Federacije BiH i Vlada FBiH. Međutim, ni nakon tri godine, aktuelni saziv Parlamenta Federacije BiH nije pristupio realizaciji ovih ustavnih nadležnosti. Funkcije Predsjednika i potpredsjednika obavljaju osobe kojima je mandat istekao prije skoro tri godine, a izabrane su od strane prethodnog parlamentarnog saziva, jednako važi i za premijera i Vladu FBiH. Ovim je nadmašen svjetski rekord koji je „držala“ Belgija kada je 2010. godin prošlo čak 541 dan od izbora do uspostavljanje nove vlasti. Nije slučajno da se u uporednim pravu primjer sličan Federaciji BiH može pronaći baš u Belgiji. Naime, radi o složenom uređenju sa elementima konsocijacijskog režima gdje su procesi formiranja vlasti kompleksniji i u pravilu traju duže nego u državama sa klasičnom većinskom demokratijom.

U uporednom pravu nisu rijetke situacije da vlade koje nisu potvrđene od parlamenta, vode egzekutivne poslove, najčešće u periodu političkih kriza ili između redovnih izbora. Za njih se u literaturi, koriste različiti termini najčešće prelazne vlade, tehokratske vlade i dr. Međutim, za primjer Belgije najčešće se veže termin *caretaker* vlada, te se ne samo pojmovno, već i sadržinski razlikuje od klasičnih prelaznih vlada. U ovom radu, namjera je predstaviti institut *caretaker* vlade, te analizirati da li se kod egzekutivne vlasti Federacije BiH mogu identifikovati osnovna obilježja *caretaker* vlade, kao što su politika kontinuiteta, efikasno i odgovorno upravljanje ili se radi o nelegitimnoj i nelegalnoj vlasti.

Ključne riječi: Vlada Federacije BiH; Caretaker vlada; Belgija; Izbori.

Научни сарадник др Мијодраг Радојевић
 Институт за политичке студије у Београду
 ЈП „Службени гласник“, Београд

ЧЕТВРТА ГРАНА ВЛАСТИ И НЕЗАВИСНА КОНТРОЛНА ТЕЛА

У савременој теорији и даље је актуелна расправа о традиционалној теорији подели власти. Радикалнији критичари сматрају да је она превазиђена и да треба да уступи место другим метатеоријама, док се они умеренији залажу за њену реконструкцију у складу са промењеним друштвеним и политичким контекстом у односу на другу половину 18. и 19. века. Једна од притока критике јесте и доктрина о успостављању четврте гране власти чија је сврха заштита уставне демократије и успостављање одговорне и ефикасне владе. Носиоци ове гране власти различито су одређивани, од партијског система и опозиције, преко медија и регулаторних агенција (Сједињене Америчке Државе), до уставног судства.

У овом раду, аутор разматра улогу независних контролних тела као потенцијално четврте гране власти. Изузев своје примарне и нормативне надзорне улоге, независни контролни органи, попут омбудсмана и других независних и самосталних тела, доприносе повећању политичке и правне одговорности и инклузивности грађана у доношењу одлука, а тиме и идеала демократије, владавине права и поделе власти. На примеру околних земаља, аутор констатује ограничења доктрине четврте гране власти и претпоставки за успостављање ефикаснијег концепта независних контролних тела.

Кључне речи: Подела власти; Судство; Независна контролна тела; Регулаторне агенције; Омбудсман; Владавина права; Легитимитет; Одговорна влада; Уставна демократија.

PhD. Benke Károly

Assistant-Magistrate in chief Constitutional Court of Romania

ORIGINALISM, TEXTUALISM AND LIVING LAW IN THE CASE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF ROMANIA

The legal norm is a rule of conduct, established by or recognized by the public power, the application of which is ensured by the legal conscience and, if it necessary, by the coercive force of that power, usually by the state. It is presumed to be in line with the Constitution, having attached a so-called presumption of constitutionality. The constitutional courts assess the constitutionality of the legal norms in relation to a standard of reference, namely the Constitution, the fundamental act of the state. The result of this review consists in upholding or reversing the presumption of constitutionality of the legal norm.

The Constitution is not meant to be an abstract instrument, but every constitutional concept has to be defined, structured and applied in the national framework. In order to guarantee the supremacy of the Constitution, any constitutional court has the uppermost task to determine the meaning of the constitutional norms and to establish its relation with the international agreements ratified by the state. In this endeavoring mission, the methods of interpretation of the Constitution play an essential role in constitutional adjudication. These methods can either valorize the original or actual meaning of the constitutional norm, or take into account a set of political, economic, social or cultural developments. The option for a certain method of interpretation or for a mix between two or more such methods determine a chain reaction in the legal life of the state. Such an option is a question of legal culture and cannot be assessed as an inconsistency of the constitutional court.

In its position of official interpreter of the Constitution, the constitutional court has a wide margin of discretion in choosing a

method or another. Its choice is not random and depends on various elements that have to be identified to the utmost extent. If there are no serious reasons, a court cannot give up to a certain method of interpretation of a specific constitutional concept, because the interpretative method to which it adheres can affect either the presumption of constitutionality of the norm under review or the result of a legal dispute of constitutional nature, in other words the legal certainty.

Therefore, the aim of this paper is to debate and analyze the case law of the Constitutional Court of Romania in the light of the interpretative methods in use. As a conclusion, it emphasizes that all the aforementioned methods of interpretation can be found in the court's decisions and that in leading cases the living law method is frequently used in interpreting the Constitution of Romania.

Key words: Constitution; Methods of interpretation; Constitutional Court, Constitutional review of laws; Legal dispute of constitutional nature.

Виши асистент Брано Хаџи Стевић, мр
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ДОГМЕ О ТРОДЕОБИ ФУНКЦИЈА ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ – УСТАВНО СУДСТВО КАО ПОСЕБНА ФУНКЦИЈА ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ

Традиционално, функције (ране) државне власти се деле на законодавну, извршну и судску функцију. Међутим, понекад се сматра да је ова подела преуска и да је ревидирање нужно, с тим да се аутори разликују по томе коју од три традиционалне функције доводе у питање. Најчешће се извршна функција дели на две подфункције или на две засебне функције – управну функцију и функцију владе. Ипак, у овом раду пажњу ћемо да усмеримо на анализу положаја уставних судова. Откад контролу уставности врше уставни судови, њихова улога је значајно еволуирала – од Келзенове тврдње о уставном суду као негативном законодавцу се, услед деловања уставних судова, дошло до става да је уставни суд много више од тога. У настојању да анализира положај уставних судова, аутор даје уводне напомене у вези с државном влашћу и њеним функцијама. Анализираће се формални, материјални и органски појмови функција државне власти, а затим ће пажња да буде посвећена контроли уставности. Будући да је спорно питање да ли је уставни суд део судске функције државне власти, основна хипотеза од које се полази у раду је да уставни суд представља посебну функцију државне власти. Анализираће се сличности и разлике између редовних и уставних судова, у настојању да се укаже на то да су разлике такве да завређују тврдњу о нужности ревизије става о троеоби функција државне власти.

Кључне речи: Државна власт; Функције државне власти; Контрола уставности; Уставни суд.

Мр Милица Анђелић,
Студент докторских студија Правног факултета Универзитета
Црне Горе, Подгорица

**ВЛАДАВИНА ПРАВА ИЗМЕЂУ ЗАКОНА И ПРАКСЕ:
ИМПЛИКАЦИЈЕ НЕПОВЈЕРЕЊА ГРАЂАНА У
ЦРНОГОРСКО ПРАВОСУЂЕ**

У овом раду аутор се бави изазовом сукоба интереса и корупције за остварење идеала владавине права, као и истраживањем импликација присуства корупције за ефикасност цјелокупног правосудног система. Иако државе, као што је Црна Гора, релативно успјешно јачају своје техничке и организационе капацитете у домену правосуђа, оне су суочене са низом изазова. Наиме, изражени политички притисци као и недостатак интегритета су заслужни зашто правосуђе често не испуњава уставне и законске надлежности. Држава и само правосуђе се суочавају са проблемом пољуљаног повјерења грађана. Парадоксално, иако се усвајају хармонизовани закони са тековинама ЕУ, овакви напори су поткопани проблемом корупције, која утиче на раст неповјерења грађана. У раду се жели приказати да се корупција не одражава само на угрожавање владавине права, већ се уопште одражава на демократију и људска права, доприноси угрожавању праведности као и остварења социјалне правде. У таквим условима са растом неповјерења грађана у правосудне органе индиректно се подстиче корупција, а грађани заузимају апатичан однос према неправди.

Кључне ријечи: Владавина права; Неповјерење у правосудни систем; Корупција; Демократске тековине; Сукоб интереса.

Мр Миролуб Крунић

Министарство финансија и трезора БиХ, Сарајево

ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ ЗАРОБЉЕН У МРЕЖИ НЕУСКЛАЂЕНИХ ПРАВНИХ РЕГУЛА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВНИ

Босна и Херцеговина је нужно заједно са својим ентитетима, упућена на достизање оптималне функционалности сагласно захтјевима Дејтонског мировног споразума, међународних регионалних интеграција, те властите транзиције која још није окончана. Оваква усмјереност земље не може се ни замислити без јасног политичко-правног и економског концепта и ефективне правне регулативе која својом јасноћом и складом ствара претпоставке за функционисање институција, брз економски раст и снажан економски развој који би водио земљу у сусрет очекивањима њених колективних субјеката и грађана у погледу животног стандарда, квалитета живота, безбједности и сустизања других развијених земаља у нивоу развијености.

Умјесто да се на одговоран и функционалан начин повежу сложени елементи друштвено-правног и економског система у смјеру самоодрживе економије и свеопштих реформи, друштво се нашло у стању стагнације са мноштвом противрјечности и нефункционалности. Процес одлучивања на државном и ентитетском нивоу постао је отежан са честим прекидима, повремено скоро парализован, а економија у стању да стално „производи“ увећане проблеме без добрих исхода у правцу одрживих рјешења. Бројне локалне заједнице унутар земље гурнуте су на маргину и налазе се у ризику демографског и економског слома. Такво стање упућује на питање да ли и правна регулатива у БиХ својим садржајем доприниси стању дисфункционалности и економској стагнацији? Ако је то случај, може ли систем правних регула бити подешен на начин да омогућава анализу ефеката током примјене норми, те оспособљен за процјену њиховог одраза на те ефекте и приликом самог њиховог доношења.

Овај рад је мисаоно окренут ка тражењу одговора на ова и слична питања, указујући истовремено на упечатљиве примјере несклада правних норми и циљева због којих су оне доношене.

Кључне ријечи: Економски развој; Економска политика; Пословни амбијент; Легислатива јавног дуга; Конкурентска способност; Владавина права; Транзицијски учинак; Корупција.

Mr. sc. Boris Barun
Parlament Federacije BiH

KONSTITUTIVNOST NARODA KAO NADKROVLJUJUĆE USTAVNO NAČELO

Deficitarnost cjelovite obrade teorijskog pojma i ustavne kategorije konstitutivnosti naroda, zahtijeva pristupanje sistematičnijem obrađivanju (analiziranju) navedene sintagme, jer ćemo na takav način lakše doći do ključnih spoznaja koje će nam omogućiti jednostavnije razumijevanje niza složenih ustavno-pravnih pitanja u BiH (kao što je npr. pitanje specifične bikameralne strukture zakonodavnih tijela BiH i FBiH, a unutar njega i pitanje pravne prirode njihovih gornjih domova- domova naroda). Konstitutivnost naroda kao nadkrovljujuće načelo, možemo označiti kao temeljno i primarno načelo, koje pruža svrhu i orijentaciju za svako eventualno tumačenje ustavnih normi, koje je u skladu s državnim, političkim i drugim potrebama i razvitkom, te ono kao takvo predstavlja srž (esenciju) Ustava BiH. Ono je strukturalna odrednica države BiH i njenog društva, te tako s pravom možemo kazati u najvećoj mjeri sudjeluje u izgradnji bh. ustavnog identiteta. Iz svega navedenoga izvire konstatacija da je konstitutivnost naroda dominantna ideja vodilja čitavog društveno-političkog uređenja BiH. S obzirom da se može govoriti o povijesnom kontinuitetu konstitutivnosti naroda, on predstavlja i ustavnu tradiciju. Konstitutivni narodi nisu samo etničke zajednice, nego se radi o samosvjесnim nacijama – političkim narodima. Također, važna osobina ovoga načela je njegovo apsolutno značenje, pod kojom se podrazumijeva da u multinacionalnom ustavnom kontekstu svi narodi imaju jednaku normativnu težinu, neovisno o njihovoj brojnosti. Sve navedene atribucije konstitutivnosti naroda su određenim pervertiranim snagama postale teret, prepreka ili čak smetnja, pa smo svjedoci da se u javnom prostoru, radi političkog makijavelizma gore navedenih, konstitutivnost naroda sustavno ignorira, marginalizira, difamira ili čak negira, a posredno i bh. višenacionalni realitet. U takvom destruktivnom ustavno-političkom ozračju, važno je pitanje kako operacionalizirati konstitutivnost i provesti ga u društveno-političku stvarnost, jer je jasno kako ona nije do kraja zaživjela u institucionalno-političkoj strukturi i

praksi (najbolji primjer je u tri navrata izbor supstancijalno nelegitimnog hrvatskog člana Predsjedništva), kao načelo koje nalaže simetričnu jednakopravnost sva tri konstitutivna naroda, što bi značilo potpunu provedbu konstitutivnosti. Bez obzira što je u BiH evidentno odsustvo konsenzusnog prihvaćanja vrijednosti (prijepori oko građanske i etno-nacionalne ideologije-načela) na kojim počivaju njeni državni i društveni temelji, radi održavanja (političkog) mira i sigurnosti, kao pravnih vrijednosti najvišega reda, i metajuridičkog (univerzalnog) načela pravičnosti, potrebno je zadržati i dodatno osnažiti konsocijacijska rješenja i konstitutivnost, jer su to vrijednosti, koje za razliku od majoritarnih vrednota (demokracije), u ovakvom društveno-političkom ambijentu, u najvećoj mjeri mogu osigurati pravičan politički sustav. Zato postoji potreba za verifikacijom i cementiranjem navedenih bitnih elemenata ustavnog identiteta BiH, kako bi se doprinijelo stabilizaciji ukupnih društveno-političkih prilika u BiH, koje onda politički egoističnim i malevolentnim snagama ne bi ostavljale prostora da konstantno relativiziraju pitanje političkog režima i konstitutivnosti naroda, kao vrhunskog i fundamentalnog principa koji predstavlja temelj za operacionalizaciju konsocijacijskih rješenja. Tu je priliku imao Ustavni sud BiH (USBiH), napose u svojoj odluci kolokvijalno nazvanoj Odluka o konstitutivnosti naroda (Djelomična odluka broj U-5/98-III). Međutim, Sud se premalo posvetio meritumu, odnosno tumačenju sadržaju pojma konstitutivnost naroda. On ne da nije generirao tumačenje koje je jasnije od odredbi koje su predmet tumačenja, nego je pojam konstitutivnosti naroda učinio nejasnim, fluidnim i konfuznim, s primarnom nakanom da se navedeni pojam odvoji od institucionalne strukture kroz koju se realizira (on je neopravdano odbio priznati vezu između organizacijskih načela države i su-nositelja suvereniteta-konstitutivnih naroda), te je tako entitete denacionalizirao ustavnonormativnom afirmacijom njihovog građanskog karaktera. Ipak, treba priznati da je u navedenom predmetu, USBiH jednom načelu (načelu konstitutivnosti naroda), koji je morao biti rezultata tumačevog poredbenog vrijednosnog suda, pridao višu vrijednost u odnosu na druga načela, dodjeljujući mu epitet nadkrovljujućeg. Ako je konstitutivnost naroda označio kao nadkrovljujuće načelo, to onda znači da se u našem ustavnom poretku iznad njega ne može nalaziti ništa (osim, eventualno, prirodnog prava). USBiH je ovakvom kvalifikacijom konstitutivnosti naroda isti pozicionirao u status načela jače (više) pravne snage, koje mu daje ovlaštenje da s njim zahtijeva usklađivanje ustavnih načela (odre-

daba) niže (slabije) pravne snage, čime je *de facto* stvorio sustav hijerarhijskog graduiranja ustavnih načela (normi) na one višeg i nižeg ranga. Tako bi s pravom mogli govoriti da je na ovakav način utvrđen objektivni poredak vrijednosti. U takvom pravnom ambijentu, zadatak USBiH bio bi da procjenjuje koje odredbe ustava su jače (više) pravne snage, kako bi s njima mogao zahtijevati usklađivanje odredaba slabije (niže) pravne snage. Najbolji način osiguranja i zaštite načela konstitutivnosti naroda od nasrtaja snaga kojima smeta ovakav za pluralistička društva jedini mogući oblik demokracije (konsocijacijske demokracija) je njegovo, barem implicitno, proglašenje od strane USBiH nepromjenjivim dijelom ustava (naknadno pridavanje atribucije zabrane promjene pojedinih dijelova ustava od strane sudova, poznato je u usporednoj ustavnopravnoj teoriji i praksi), koje može biti i temporalnog karaktera shvaćenog kao tranzicijski aranžman do eventualnog ostvarenja građanske države (naravno, pod uvjetom da se tako dogovore sva tri konstitutivna naroda).

Ključne riječi: Konstitutivnost; Konstitutivnost naroda; Podijeljeno društvo; Suverenitet; Ustavni identitet; Ustavna tradicija; Etno-nacionalne i građanske vrednote; Apolutnost načela konstitutivnosti; Nadkrovljujuće ustavno načelo; Pravičan politički sustav; Nepromjenjivi dijelovi ustava.

**ГРАЂАНСКОПРАВНА И
ПРИВРЕДНОПРАВНА ОБЛАСТ /
CIVIL LAW AND CORPORATE LAW
SECTION**

Проф. др Гордана Станковић, редовни професор у пензији
Правни факултет Универзитета у Нишу

ПРОТИВРЕЧНА И ПОГРЕШНА ЗАКОНСКА РЕШЕЊА У ПОСТУПКУ У ПАРНИЦАМА О СПОРОВИМА МАЛЕ ВРЕДНОСТИ

Начин на који је нормиран посебан парнични поступак за решавање спорова мале вредности у Републици Србији у Закону о парничном поступку (2011), за разлику од законских решења из Закона о парничном поступку (2004), због погрешног потеза законодавца није дао очекиване резултате у пракси, посебно у погледу ефикасности, економичности и реализације принципа суђења у разумном року. Томе је допринео и посебно висок цензус у погледу вредности предмета спора, али и погрешна и недоследна примена правила ове посебне парничне процедуре у судској пракси.

ЗПП (2011) није више предвиђао обавезан одговор на тужбу и обавезно припремно рочиште и због тога су изостали неопходна тријажа процесног материјала до заказивања рочишта за главну расправу, поштовање правила о одређивању временског оквира за решавање спора, примена правила о одржавању једног рочишта за главну расправу и концентрација доказа, али и могућност да се донесе пресуда без расправљања или пресуда због пропуштања и тиме ефикасно реши спор. Факултативан одговор на тужбу проузроковао је немогућност да се суд припреми за извиђање и доказивање на првом расправном рочишту и доводио је до честог одлагања рочишта услед недостатка процесних претпоставки на које је указано тек на расправном рочишту. Поновно увођење пресуде због изостанка изазвало је нове

проблеме у пракси. Примена правила о преклузији у погледу изношења новота из општег парничног поступка била је контрапродуктивна. У пракси није дошло ни до очекиване ефикасности, ни до растерећења инстанционог суда, а висина трошкова поступка често је превазилазила вредност предмета спора те није остварен ни принцип економичности.

Погрешна и недоследна примена правила цивилне процедуре у овом посебном парничном поступку манифестовала се у повреди дужности суда да поучи странке у погледу могућности да спор реше посредовањем, у честим пропустима да се одреди временски оквир и изврши концентрација процесног материјала, да се ваљано оцене изведени докази и коректно образложи и објави пресуда.

И странке су у одређеној мери својим процесним понашањем утицале на неефикасност и економичност поступка у овим парницама. Гужени је најчешће указивао на недостатак процесних претпоставки тек на рочишту и тако проузроковао одлагање расправе, а ангажовањем адвоката и у стварно багателним правним стварима странке су утицале не само на пораст трошкова поступка, који су често превазилазили вредност предмета спора, већ су недоласком на рочиште због тога што имају квалификованог заступника осујетиле могућност да суд на рочишту одмах изведе доказ саслушањем странака.

С обзиром на то да је ЗПП (2011) настао у таласу транзицијских правних реформи коју је карактерисао прави законодавни стампедо, потребно је исправљање погрешних правнополитичких и правнотехничких законских решења. Да би се отклонили уочени нормативни недостаци посебног парничног поступка у стварима мале вредности, приликом рада на новелирању ЗПП из 2021. предложене су одређене измене у поступку које би требало да елиминишу недостатке у законском тексту и омогуће да се овај поступак ефикасно и економично одвија.

Кључне речи: Парнични поступак; Поступак у парницама о споровима мале вредности

Проф. др Бранко Мораит, редовни професор у пензији
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРАВИЛА О НАКНАДИ ШТЕТЕ ПРЕМА ГРАЂАНСКОПРАВНОЈ КОНВЕНЦИЈИ О КОРУПЦИЈИ

Закон о облигационим односима садржи општу норму која забрањује проузроковање штете другом. Упркос томе, како некада тако и данас, шири се круг узрока штете и последично томе доношење посебних прописа. То отвара дилеме о избору адекватног основа одговорности, од случаја до случаја. Један од нових случајева повезан с настанком штете је од корупције и коруптивних радњи. Ова појава је традиционално повезивана са кривичним дјелом и кривичном одговорношћу, али је сада постала предметом интересовања грађанско-правне теорије и праксе. Ратификована Грађанско-правна конвенција о корупцији створила је обавезу имплементације у домаће законодавство. О путевима и странпутицама очекиване имплементације посвећен је овај чланак.

Кључне ријечи: Накнада штете; Грађанскоправна конвенција о корупцији; Закон о облигационим односима.

Проф. др Станка Стјепановић
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЛИЦА ОДГОВОРНА ЗА ШТЕТУ НАСТАЛУ ОД МОБИЛНОГ ТЕЛЕФОНА

Услјед употребе мобилних телефона могу настати разни видови штете њиховим корисницима. У овом раду обрађује се одговорност за штету насталу лицима млађим од петнаест година. У првом дијелу рада покушава се дати одговор на питање ко је одговоран за штету насталу дјетету у пренаталном периоду од употребе мобилних телефона мајке и сурогат мајке. У другом дијелу рада обрађују се видови штете који настају дјечи после рођења, када им родитељи дозвољавају употребу телефона због чега дјеца нису у стању да говоре и имају отежану комуникацију. У трећем дијелу рада разматрају се проблеми настале штете услед самовољне употребе мобилних телефона дјеце у васпитним установама и употребом телефона у сврху праћења извођења наставе.

Управо због све чешћих и тежих поремећаја насталих код дјеце употребом мобилних телефона, постоји озбиљна опасност за здраву будућност становништва. Због тога је циљ писања рада да се након разматрања изложених проблема дају приједлози законодавцу за измјену и допуну законодавних рјешења из области наканде штете, како би се имовинском санкцијом одговорним лицима спречиле још веће штете.

Кључне ријечи: Накнада штете; Васпитна установа; Мајка; Дијете; Мобилни телефон.

Full Professor Dragan Bolanča, PhD
Faculty of Law, University of Split

**LEGAL SOURCES OF THE CROATIAN LAW ON
LIABILITY FOR DAMAGES CAUSED BY PHYSICAL
INJURY, DEATH OR HEALTH IMPAIRMENT OF A
CREW MEMBER (SEAMAN)**

The crew of maritime ship includes the captain and other personnel who are entered in the crew list to perform different duties on ship. In this paper, the author analyses and compares the legal sources of the Croatian law on liability for damages caused by physical, injury, death or health impairment of a crew member (seaman or seafarer). The author describes legal provisions contained in the derogated *Maritime Code* (1994), the present *Maritime Code* (2004) and the *Civil Obligation Act* (2005). In concluding remarks, he points out that the Croatian legal solutions could be regarded as being very successful.

Проф. др Слободан И. Панов
Правни факултет Универзитета у Београду

Слободан Р. Станојевић
Адвокат из Велике Планае

СПОРНОСТ НЕСПОРНОГ – *VICE VERSA*

Сартрова неуспавана мисаона матрица. Како би рекао врхунски српски интелектуалац Жељко Симић, је да је човек несавршено биће које тежи савршенству. Иако озрачена незауостављивом дијалектиком, ова холистичка нота може да буде и сиромашан приказ (пре)богатог, тј. од Бога датог портрета живота и човека. Академик Д. Басти у једној есејистичкој речи о књижевности једноставно је констатовао привид компликованости/оригиналности „досадних београдских забава“. Неизбежна атрибуција сваке холивудске занимљивости завршава егзактно у предвидљивости/очитости и све, човек и живот, завршава ближе болу (А. Дедић). Читаво сазна(ва)ње права, живота и човека има и искре луче и сенке.

Право је весела нужност филхармоније. У радосној верзији, сличност права и педагогије је у уметности аргументовања, тежња породичног права ка филхармонији и акценат породице ка акорду-пријатном сазвучју три или више тонова родитеља и детета/деце. Као што за уставно право није лако наћи склад ноте власти и нота слободе, за породично право није лако остварити пријатност сазвучја верности слободи и слободе верности, тј. химна дволичносне једнобитности. Закон енантиодромije, хармонизовање и мирење супротности је свугде и у свачему. Варничење и ватра противречја је одлика истине, а не њена опозиција. Свети Сава је биолошки син свом оцу и његов духовни отац. Сва оригиналност Рафаела, принца сликарства према Делаacroу, је у његовом копирању.

Сава Шумановић је током снажне депресије сликао радосно слике ватреног колорита. Радни сто Чехова је био у безуредном поретку. Гагарин, совјетски мајор, је могао више (да буде први човек у космосу), а није могао мање (да се правилно служи сложеним системом есцајга на пријему у енглеском двору). Свети Николај вели да без греха нема врлине, без смрти нема васкрса, а без Мојковца нема Кајмакчаланана. Професор С. Троицки вели да су чланови цркве слободни јер су робови права. Раскољникова су звали свети ђаво...

Проф. др Владимир Чоловић
Институт за упоредно право, Београд

ПОТРЕБА ЗА РЕГУЛИСАЊЕМ ИНСТИТУТА ПРЕКИДА СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА У ВАНРЕДНИМ ОКОЛНОСТИМА У СТЕЧАЈНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Ванредне околности могу утицати на вођење судских поступака, а, између осталих, и на стечајни поступак. Те околности могу бити изазване пандемијом, која је, још увек, присутна, али и другим догађајима које не можемо пред-видети. У стечајном законодавству Републике Српске није предвиђен институт прекида поступка. Са друге стране, у парничном поступку регулисан је прекид парничног пос-тупка, када суд престане са радом, услед ванредног стања. Наиме, након одређивања прекида поступка, престају да теку сви рокови који су одређени за вршење радњи у поступку. Исто тако, за време трајања прекида, суд не може да предузима никакве радње у поступку. Ипак, суд може донети одлуку, ако је прекид наступио након закључења главне расправе и ако је, уопште, могуће донети одлуку. У раду се поставља питање, да ли је оправдано дефинисати институт прекида у стечајном поступку, имајући у виду специфичности овог поступка. Ванредне околности морају бити такве да је приступ суду немогућ. Но, поставља се питање, да ли се стечајни поступак, ипак, може водити и подношењем пис-мених поднесака. Са друге стране, стечајно законодавство предвиђа да ће се, сходно, примењивати и одредбе парничног поступка, па би, тако, могле бити примењене одредбе о прекиду парничног поступка. У раду се посвећује пажња и стечајним разлозима, односно, питању да ли ће се покренути стечајни поступак, ако су стечајни разлози настали као последица ванредних околности. Аутор се осврће и на неке од мера које би могле бити предузете у стечајном поступку у ванредним околностима.

Кључне речи: Ванредне околности; Пандемија; Стечајни поступак; Парнични поступак; Прекид поступка; Стечајни разлог.

Prof. dr Péter Mezei

Institute of Comparative Law and Legal Theory, Faculty of Law and Political Sciences, University of Szeged; Adjunct Professor (dosentti) of the University of Turku (Finland); Member of the European Copyright Society.

Anushka Tanwar

Student, University School of Law and Legal Studies, Guru Gobind Singh Indraprastha University, New Delhi

TRICK OR TREAT? ON THE PROTECTABILITY OF AI-GENERATED OUTPUTS FROM A COMPARATIVE PERSPECTIVE

The protectability of AI-generated (or assisted) outputs in the field of intellectual property law has been one of the leading mainstream academic disputes. In the last few years, this topic has gained significant relevance from a practical perspective, too. The number of relevant court judgments or other administrative decisions on the protectability and/or registrability of emergent works (e.g. newspaper articles or artworks) or inventions developed by algorithms have become sensible. These legal opinions stem from multiple jurisdictions (China, India, United Kingdom, South Africa and the United States); they cover issues related to either the copyrightability or the patentability of a certain output; and they reflect mainly distinct, but – to a certain degree – overlapping policy considerations. The outcome of this trend is nevertheless far from certain. (To be clear: only one of the five examples covered in this paper gave right to the applicant to grant rights to the AI itself – and not the human behind the machine.)

This paper intends to introduce the state of the art of protectability and registrability of works/inventions developed by non-human actors; and to introduce five case studies (two from the field of copyright and three – interconnected – examples from the field of patent law) in order to address the practical limits of assigning IP rights to computer-generated outputs.

Проф. др Јелена Теранић Перишић
Институт за упоредно право, Београд

ПРАВНИ РЕЖИМ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ПОВРЕДУ ЖИГОМ ЗАШТИЋЕНЕ ОЗНАКЕ НА ИНТЕРНЕТУ У АМЕРИЧКОМ, ЕВРОПСКОМ И МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

Уобразни развој дигиталне технологије и почетак масовног коришћења интернета почетком 21. века допринели су томе да најразличитији садржаји путем интернета постану глобално доступни. Стога питања у вези са коришћењем жигом заштићене ознаке на интернету бивају све комплекснија. Сваки акт повреде права подразумева постојање штетника и лица чија су права повређена (оштећеног). Ово опште правило важи и у случају повреде жигом заштићене ознаке на интернету. Како се пренос комуникација и садржаја на интернету врши увек уз помоћ интернет посредника, повреда жигом заштићене ознаке на интернету не може настати без нехотичног или намерног учешћа интернет посредника. Дакле, неопходно је нормативно уредити одговорност интернет посредника за повреду жигом заштићене ознаке. Будући да интернет посредници омогућавају постављање и проток недозвољеног садржаја и његово дељење међу корисницима, њихова одговорност је по правилу посредна. Утврђивање посредне одговорности се, према општим правилима о одговорности, заснива на питању савесности, односно на питању да ли посредник знао или морао да зна да се путем његове услуге повређује право. Упоредноправна анализа указује на одсуство хармонизације националних и међународних приступа посредној одговорности. Уочава се јасна атланска подела, тј. разлика између приступа који су усвојили судови САД и ЕУ. Међутим, ни унутар саме ЕУ судска пракса држава чланица није уједначена. Будући да корисници интернета имају приступ интернет страницама које се креирају и уређују у другим државама, границе националних прописа су пробијене. Стога је додатни изазов за законодавне субјекте најразвијенијих држава да питање одговорности за повреду жигом заштићене ознаке на интернету регулишу на међународном нивоу.

Кључне речи: Жигом заштићена ознака; Одговорност; Интернет; Повреда права; Интернет посредник.

Prof. dr. sc. Anita Duraković

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

Prof. dr. sc. Jasmina Alihodžić

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

ZAŠTITA NAJBOLJEG INTERESA DJETETA U MATERIJI PREKOGRANIČNOG IZDRŽAVANJA

Ostvarivanje načela najboljeg interesa djeteta u predmetima prekograničnog izdržavanja djeteta zaslužuje posebno pažnju iz niza razloga. Prvi su vezani za samo načelo, njegovu apstraktnu prirodu i sadržaj koji se utvrđuje u svakom konkretnom slučaju uzimajući u obzir sve njegove okolnosti. Drugi razlozi odnose se na materiju prekograničnog izdržavanja djeteta, izuzetno složenu i zahtjevnu, prožetu različitim izvorima: nacionalnim, međunarodnim i europskim. Treći su vezani za dijete, njegovu egzistenciju i dobrobit koja je u direktnoj vezi s realizacijom izdržavanja. Autorice će u radu ukazati na elemente i procjenu najboljeg interesa djeteta u predmetima prekograničnog izdržavanja djeteta, uzimajući u obzir različite izvore koji uređuju ovu materiju i apstraktni karaktere načela najboljeg interesa djeteta.

Ključne riječi: Prekogranično izdržavanje djeteta; Najbolji interes djeteta; Međunarodni, evropski i nacionalni izvor.

Виши научни сарадник др Катарина Јовичић
Институт за упоредно право, Београд

Доц. др Слободан Вукадиновић
Правни факултет Универзитета Унион у Београду

УТИЦАЈ КОВИДА-19 НА УГОВОРНУ ОДГОВОРНОСТ

Полазећи од глобалне пандемије вируса Ковид-19, која је проузроковала значајне последице и у области права, циљ овог рада је истраживање утицаја Ковида-19 на уговорну одговорност. Имајући у виду начело *пацта сунт серванда*, испитују се изузетне околности које га могу искључити. Применом историјскоправног и упоредноправног метода, разматрају се уобичајене и препознатљиве ситуације и догађаји, које у различитим правним системима ослобађају дужника од уговорне одговорности. Указује се на законодавне технике које се користе у европско-континенталном и англосаксонском правном систему у вези са овим правним питањем. Уз разматрање Ковида-19 као актуелног узрока који може а и не мора довести до ослобођења од уговорне одговорности, аутори анализирају и најновије примере из судске праксе који показују утицај Ковида-19 на уговорну одговорност у упоредном праву.

Кључне речи: Ковид-19; Уговор; Неиспуњење уговора; Ослобађање од уговорне одговорности.

Prof. dr. sc. Maja Čolaković

Doc. dr. sc. Ramajana Demirović

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

TJELESNO KAŽNJAVANJE DJECE – ZAKONODAVNI OKVIR I PRAKSA U BOSNI I HERCEGOVINI

Tjelesno kažnjavanje djece najčešći je, i u mnogim državama još uvijek legalan i društveno opravdan, oblik nasilja nad djecom. Primjenjuje se u domu i porodici, alternativnim oblicima smještaja i obrazovno-odgojnim ustanovama kao odgojna i disciplinska metoda. U pojedinim pravnim sistemima inkorporirano je u pravosudni sistem kao vrsta krivične sankcije ili odgojna metoda u institucijama za izvršenje krivičnih sankcija.

Tjelesnim kažnjavanjem djece duboko se zadire u njihova lična dobra: život i tjelesni integritet, zdravlje, ljudsko dostojanstvo, slobodu itd. U državama u kojima je dozvoljeno, ono se suprotstavlja ustavom garantiranom pravu na jednakost pred zakonom i jednaku zaštitu svih ljudskih bića.

Višedecenijska kampanja zagovaranja zakonske zabrane ove negativne pojave koju provode međunarodne i regionalne organizacije za zaštitu ljudskih/dječjih prava pozitivno je utjecala na promjenu društvene svijesti i eliminiranje tjelesnog kažnjavanja u velikom broju država svijeta. Bosna i Hercegovina spada među zemlje u kojima u tom pogledu postoji raskorak između zakonodavne regulacije i prakse. Tjelesno kažnjavanje u porodici i obrazovno-odgojnim ustanovama eksplicitno ili posredno je zabranjeno i kažnjivo, ali praksa pokazuje da je ono još uvijek široko rasprostranjeno i općeprihvatljivo kao odgojna metoda u porodici.

U radu će biti analizirana zakonodavna rješenja ovog pitanja u komparativnom i bosanskohercegovačkom pravu te istražena pravna i društvena praksa u pojedinim zemljama svijeta, kako bi se ukazalo na nužnost njegove zakonske reforme u Bosni i Hercegovini i provođenja sveobuhvatne edukacije njenih građana o štetnosti tjelesnog kažnjavanja za razvoj ličnosti djeteta i ostvarenje njegovih prava.

Ključne riječi: Tjelesni integritet; Zdravlje; Prava djeteta; Roditelj; Škola.

Prof. dr. sc. Boris Krešić

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

PRAVA JEDNORODITELJA I SAMORODITELJA U PORODIČNOM ZAKONU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Pojmovi jednoroditelj i samoroditelj nisu određeni u Porodičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine. Ova dva pojma se u društvenom diskursu često poistovjećuju sa pojmom samohrani roditelj pa se i njihova prava poistovjećuju. Kada se govori o pravima često je nejasno da li se govori o pravu djeteta iz takve porodice ili pravu samohranog roditelja. Predmet ovog rada je istraživanje pravne prirode jednoroditeljskih i samoroditeljskih porodica, određivanje njihovih temeljnih karakteristika kao i različitosti u odnosu na tradicionalnu porodicu, u cilju stvaranja osnova za buduće prepoznavanje ovakvih porodica u Porodičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine.

Osnovna svrha ovog rada je analiza pravnog položaja jednoroditelja i samoroditelja u Federaciji Bosne i Hercegovine i identifikacija prava koja pripadaju ovoj kategoriji roditelja. U tom pravcu, analiza polazi od nacionalnih propisa koji uređuju pitanja od značaja za roditelje koji vrše roditeljsko staranje. U tekstu su data mišljenja i preporuke za unapređenje postojećih propisa, poboljšanje kvaliteta prava ovih porodica i obezbjeđenje efikasnijih procedura za njihovo ostvarivanje.

Ključne riječi: Porodica; Jednoroditelj; Samoroditelj; Prava djeteta.

Проф. др Страхиња Д. Миљковић
 Правни факултет Универзитета у Приштини
 са привременим седиштем у Косовској Митровици

СТЕЧАЈ ФИЗИЧКОГ ЛИЦА – ЛИБЕРАЛНИ ИЛИ КОНЗЕРВАТИВНИ МОДЕЛ ЛИЧНОГ СТЕЧАЈА?

Протеклих двадесет година у Р. Србији је у правно-економском фокусу стечај (банкрот или реорганизација) привредних друштава, док се не придаје значају стечају физичких лица. Стечај привредног друштва увек се покреће када је оно инсолвентно, а у случају банкрота се гаси и брише из регистра, па самим тим престаје да постоји као правно лице тј. не постоји више у правном промету. Стечај физичког лица не можемо поистоветити са стечајем привредног друштва, па самим тим институција банкрота и гашење које се односи на привредно друштво не може се применити на физичко лице. Физичко лице се не може угасити – избрисати из регистра (матичне књиге рођених) и немогуће му је ускратити грађанска права. Не могу се неком одузети уставом загарантована грађанска права само зато што је неодговоран у погледу измиривања уговорних и законских обавеза, већ се путем института личног стечаја дужник може финансијски дисциплиновати и финансијски ресоцијализовати.

Правне режиме регулативе личног стечаја можемо класификовати у две категорије и то: а) либерални или б) конзервативни модел. Стечајно законодавство САД је типичан представник либералног режима модела, чији се основни циљ остварује у избегавању нарушавања будућих економских (кредитних) перформанси дужника. Насупрот либералном моделу, у континенталној Европи претежно доминира конзервативни модел личног стечаја, чији је типичан представник стечајно право Немачке. Без обзира да ли се ради о либералном или конзервативном моделу личног стечаја идеја водила је да се дозволи отпуст дуга и подстицање на одговорно понашање (саветовање о дуговима је често обавезно) стечајног дужника пре него што се да разрешење. Иако се предуслови за ослобађање разликују у појединим правним режимима, уобичајени алата реализације су: а) заплена обртне имовине изнад одређеног

прага и б) прикупљање будућег прихода за унапред одређени период отплате дуга.

Кључне речи: Стечај физичког лица; Финансијска дисциплина; Финансијска ресоцијализација; Либерални модел; Конзервативни модел.

Проф. др Димитрије Ђеранић
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

СТИЦАЊЕ ОДНОСНО ИЗДВАЈАЊЕ ПРЕДМЕТА ДОМАЋИНСТВА МАЊЕ ВРИЈЕДНОСТИ И ВАНБРАЧНА ЗАЈЕДНИЦА

Аутор у раду настоји да проучи однос правних правила којима је уређено стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности и правних дејстава заснивања ванбрачне заједнице. Да ли ванбрачни супружник има право на стицање односно издвајање оваквих предмета према важећим законским рјешењима, као и да ли би требало да их има, питања су којима се аутор претежно бави. Предмет истраживања су законска рјешења у државама насталим на простору бивше Југославије, као и домаћи и инострани правно-теоријски ставови о овоме. У раду је коришћен историјско-правни, упоредноправни, социолошкоправни и нормативно-правни метод. Аутор закључује да у неким од проучаваних законодавстава ванбрачни супружник нема ово право, док у појединима има, а у некима је ово право прилично спорно. Када је ријеч о потреби да се ово право уопште призна ванбрачним супружницима, аутор ставља извјесну ограду с тим у вези, указујући на разлоге за и против. У сваком случају, било да се законотворци определиле или не определиле да ванбрачни супружник има право на стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности, ово питање треба много прецизније уредити у насљедноправним прописима.

Кључне ријечи: Стицање/Издајање предмета домаћинства мање вриједности; Ванбрачна заједница.

Проф. др Новак Крстић
 Правни факултет Универзитета у Нишу

О РАЗЛОЗИМА ЗАШТО СУ ПРОМЕНЕ У ВЕЛИЧИНИ ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИХ ДЕЛОВА НАСЛЕДНИКА ПРВОГ И ДРУГОГ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕДНОГ РЕДА РЕТКЕ У ПРАКСИ

Закон о наслеђивању Републике Србије прописује правила редовног законског наслеђивања, као основна, али предвиђа и одређена одступања. Наиме, посебним правилима за неке законске наследнике првог и другог законског наследног реда стипулисана је могућност промена у величини законских наследних делова када су за то испуњени стриктно прописани услови. Законски наследни део супружника у првом наследном реду може бити из законом предвиђених разлога смањен, уз истовремено повећање наследних делова деце и осталих потомака који наслеђују по праву представљања. У другом наследном реду интестатски наследни део супружника може да буде смањен, али и повећан, као што се под одређеним условима може повећати и наследни део родитеља. Питање је, међутим, колико често одредбе које регулишу могућност промена у величини законских наследних делова имају своју примену у пракси. Да ли су оне само мртво слово на папиру и украс законског текста? У раду ћемо покушати, кроз анализу доступне праксе у Републици Србији и региону, као и кроз емпиријско истраживање које ће бити спроведено у канцеларијама јавних бележника на територији града Ниша, да сагледамо колико су чести захтеви за повећањем или смањењем законског наследног дела, да ли тих случајева уопште има и који су захтеви најчешћи. Будући да полазимо од премисе да су такви случајеви малобројни, што ћемо, верујемо, доказати, настојаћемо да одгонетнемо шта су разлози ретке примене ових института који могу да имају велики практични значај. Уједно, размотрићемо и питање оправданости постојања ових института, односно њихове оправданости на начин како су регулисани.

Кључне речи: Промене у величини наследних делова; Смањење наследног дела супружника; Повећање наследног дела супружника и родитеља.

Доц. др Свјетлана Ивановић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА И АУТОРСКО ПРАВО

Смисао ауторског права је заштита креативног изражавања идеја и подстицање стваралаштва. Ауторско дјело је оригинална духовна творевина путем које аутор изражава своје мишљење, ставове и осјећања, без обзира на квалитет или допуштеност садржаја. Са једне стране, ауторско право је у функцији слободе изражавања, а са друге, могуће је поставити питање да ли слобода изражавања може да угрози ауторско право. Коришћење туђег ауторског дјела у виду прераде може да нарушава интегритет дјела, те умјетничка слобода једног лица може бити ограничена ауторским правом другог лица. Латентни сукоб између ауторског права и слободе изражавања нарочито долази до изражаја у дигиталном окружењу, у ери друштвених мрежа и различитих платформи на интернету. Заштита ауторског права на интернету у виду блокирања приступа, филтрирања и уклањања садржаја намеће питање разграничења између заштите једног права и угрожавања другог. Директива Европске уније о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту уводи обавезе за интернет посреднике, које потенцијално могу ограничити слободу изражавања на глобалној мрежи, о чему би требало да се изјасни и Суд правде Европске уније. Упитно је да ли ауторско право добија нову улогу у дигиталном окружењу и постаје средство својеврсне цензуре на интернету. Предмет рада је анализа односа између ауторског права и слободе изражавања на интернету.

Кључне ријечи: Ауторско право; Слобода изражавања; Ограничења ауторског права; Интернет.

Доц. др Душко М. Челић,

Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПРИНУДНО ОТУЂЕЊЕ СТАНА У ЕТАЖНОЈ СВОЈИНИ НА ЗАХТЕВ ЕТАЖНИХ ВЛАСНИКА

У раду се анализира један контраверзан институт који је познат у неким упоредним стварноправним системима, као и у једном броју стварноправних система земаља Региона. Обавеза етажног власника да, под условима предвиђеним законом, противно својој вољи прода свој стан, што за последицу има престанак чланства у етажној заједници, представља најригідније ограничење овлашћења располагања. Ово ограничење располагања, које сеже до границе његовог укидања, представља санкцију за најгрубље облике занемаривања обавеза етажног власника, укључујући и његово безобзирно понашање, које за последицу има немогућност или несношљивост суживота у етажној заједници. Овлашћење етажних власника да захтевају принудну продају стана у етажној својини, као крајњу санкцију, треба примењивати изузетно, када другим грађанскоправним и јавноправним средствима и овлашћењима етажних власника, није могуће отклонити проблеме који доводе до немогућности функционисања етажне заједнице и када је оправдано да етажни власници из те заједнице искључе оног етажног власника који занемаривањем својих обавеза или злоупотребом права, угрожава или чини несношљивим становање осталим етажним власницима. Заправо, суштина ове санкције не би се морала огледати у њеној примени, већ у могућности примене, односно у њеном превентивном дејству у погледу поштовања основних обавеза према другим етажним власницима и према стамбеној заједници. Ова санкција предвиђена је у праву Словеније и Хрватске, као и у правима Немачке, Аустрије,

Швајцарксе, Италије, неким државама САД... Интересантно је да је и у квазиправном систему на Косову и Метохији, овај институт предвиђен и то на веома непрецизан начин, који омогућава његову непримерено широку примену, без судског поступка у коме би се утврдило постојање и оправданост разлога. У правима Србије и Републике Српске ова санкција није предвиђена. Мишљења смо да би је *de lege ferenda* требало предвидети, уз законско прецизирање обавезних услова под којима се етажни власник може принудити на продају стана у етажној својини и уз обавезан судски поступак за утврђивање испуњености тих услова и остваривање тог права чланова етажне заједнице.

Кључне речи: Етажна својина; Грубо занемаривање обавеза етажног власника; Немогућност или несношљивост суживота у етажној заједници; Принудно отуђење стана у етажној својини; Искључење етажног власника из етажне заједнице.

Доц. др Тамара Бурђић-Милошевић
Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ФОРМАЛИЗАМ ТЕСТАМЕНТА У 21. ВЕКУ

У тестаментарном праву, традиционално влада принцип формализма, који се правда потребом за већом правном заштитом *mortis causa* располагања. Примарно, тестаментарна форма представља инструмент манефистовања последње завештаочеве воље, и самим тим је у функцији реализације слободе тестирања, (и плуралитет тестаментарних форми афирмативно утиче на њен домајај). Истовремено, форма представља ограничење те исте слободе, и што су стриктније формалности, то је слобода тестирања у већој мери ограничена. У том смислу се и дејство форме на слободу тестирања мора посматрати у тој амбивалентности, а задатак права је управо да успостави равнотежу у садејству ових принципа. Да би се реализовала уставом гарантована слобода тестирања неопходно је сваком активно тестаментарно способном лицу омогућити да манифестује ту своју слободу у којим год околностима да се нађе. Међутим, савремено наследно право последњих деценија све више карактерише криза „завештања“ (завештајног наслеђивања), као последица неусклађености традиционалне завештајне форме са савременим тенденцијама друштва. Све израженија је потреба за *флексибилнијим* инструмената планирања наслеђивања, као што су наследноправни уговори) који су све више почели потискивати завештање у други план. Отуда је, у циљу изналажења начина за поновно афирмисања тестаamenta као инструмента планирања наслеђивања, неопходно испитати традиционални приступ тестаментарној форми и њеним улогама у савременом праву. Суштинско питање је у којој мери су тестаментарне формалности оправдане са становишта реализације слободе тестирања и функција зарад чијих остварења су прописане? На ово питање се, даље, надовезује и питање сврсисходности постојећих завештајних форми, њихове усклађености са практичним потребама савременог друштва, те функционалности у домену располагања *mortis causa*.

Кључне речи: Располагања *mortis causa*; Слобода тестирања; Тестамент; Форме тестаamenta; Елементи форме; Функције форме.

Doc. dr Samir Manić

Faculty of Law, State University of Novi Pazar

STRICT PRODUCT LIABILITY OVER MEDICAL CARE PROVIDERS: WHAT'S THE STATUS IN CURRENT USA LAW?

In most legal systems, at the current level of development of legal relations, there is a tendency view for the damage caused by the deficiency of products, and it existed at the time of its selling period, objectively its producer bears the responsibility. Besides an evident fact that medical means have product's character, there is a question related to damage a patient suffers from a medical means with deficiency, can besides a producer, also be responsible a health institution that by using such means caused damage to a patient. Although, with the effort of health employees, responsibility for this damage has been mostly on producers of medical means, where they had the support of a court practice, it is evident there is also a higher need for health institutions to be responsible for this damage.

Key words: Health institutions; Medical means with deficiency; Damage; Strict product liability for damage

Асистент са докторатом др Никола Илић
Правни факултет Универзитета у Београду

ПРОТИВРЕЧНОСТИ У СРПСКОМ ПРАВУ КОНКУРЕНЦИЈЕ: НЕНАЈАВЉЕНИ УВИЂАЈ

У случају када постоји основана сумња да може доћи до уклањања или измене доказа о повреди права конкуренције, Комисија за заштиту конкуренције је овлаћена да изврши увиђај у просторијама учесника на тржишту (или трећих лица), без претходног обавештења или најаве. Такав увиђај може у великој мери да поремети редовно пословање учесника на тржишту и умањи њихову конкурентност, што је у супротности са основним циљевима права конкуренције. У раду се анализирају и пореде извори права који се односе на ненајављени уређај у домаћем праву конкуренције и праву конкуренције Европске уније (ЕУ), као и пракса спровођења ненајављених увиђаја у Србији и државама чланицама ЕУ. На основу налаза у раду, може се закључити да би у Србији требало усвојити детаљније смернице за спровођење ненајављеног увиђаја, како би се умањиле разлике у поступању Комисије у истим или сличним случајевима и умањила правна несигурност, која је тренутно релативно већа у поређењу са државама чланицама ЕУ.

Кључне речи: Право конкуренције; Комисија за заштиту конкуренције; Ненајављени увиђај.

Истраживач сарадник др Богдана Стјепановић
Институт за упоредно право, Београд

ИНТЕРНЕТ КОЦКАЊЕ: ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА И МОГУЋА РЕШЕЊА

Развој технологије имао је одраз и на пољу коцкања, те су интернет коцкарнице све заступљеније. Од деведесетих година прошлог века када се појавило до данас приметан је стални пораст интернет коцкања. Повећање доступности како интернета тако и уређаја путем којих му се може приступити, довело је и до промена на пољу коцкања. Данас је интернет коцкање модел коцкања који се најбрже развија у свету и који умногоме мења устаљене форме коцкања и учешћа самих људи у тој активности. Многе државе знатно ограничавају или забрањују интернет коцкање, али је оно дозвољено у већини држава Европе. С обзиром на широк спектар разних врста коцкања те њихову лаку доступност великом броју људи разних узраста интернет коцкање је постало један од најпопуларнијих и најunosнијих послова на интернету. Упоредо са његовом појавом јавила се и друштвена забринутост за ефекте које ће ова врста коцкања произвести на друштво. Друштвена и економска забринутост у вези коцкања на интернету изазвана је чињеницом да је оно лако доступно, да њему прибегавају млађе генерације, неретко малолетници, да недостаје заштита лица која се на овај начин коцкају, те да оно додатно утиче на стварање болести зависности. Циљ писања овог рада јесте да се да преглед тренутног стања интернет коцкања у свету и код нас, да се анализирају проблеми које оно у пракси изазива, да се да преглед правне регулативе овог питања, као и да се размотри заштита посебно осетљивих група. На самом крају рада настојаћемо да дамо предлоге за смањење, ако не превазилажење наведених проблема.

Кључне речи: Коцкање; Интернет; Болест зависности; Закон; Забрана

Виши асистент Његослав Јовић, мр
Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

УЛОГА НАЧЕЛА СПЕЦИЈАЛНОСТИ КОД ЖИГА

Жиг као искључиво субјективно право омогућава његовом носиоцу да користи одређену ознаку за обиљежавање својих производа или услуга на тржишту. Такође, он омогућава носиоцу права да истовремено забрани другим субјектима да исту или сличну ознаку користе за обиљежавање истих или сличних производа или услуга на тржишту. Носилац жига је већ у пријави за заштиту одређене ознаке жигом навео списак роба и услуга које ће њим обиљежавати. Начело специјалности је веза између одређене ознаке и робе или услуге која се њим означава. Примјена начела специјалности подразумијева да иста ознака може бити предмет заштите за два жига различитих носиоца права под условом да је роба или услуга која се њима означава различита. Проблем настаје када су робе или услуге сличне или истоврсне, јер се жиг може слободно употребљавати само за означавање робе која није истоврсна оној која је наведена у пријави жига. Одступање од начела специјалности постоји код чувеног жига из разлога што је оваква ознака дуготрајном и успјешном употребом у привредном промету стекла највиши ниво репутације. Чувене ознаке заштићене жигом уживају посебну заштиту и оне пробијају начело специјалности жига, па се такве ознаке не могу заштитити жигом на име другог субјекта не само за исту или сличну робу или услугу, већ ни за било коју другу робу или услугу. У случају да се стриктно примјењује начело специјалности код чувеног жига дошло би до његовог разводњавања од стране трећих лица.

Кључне ријечи: Ознака; Жиг; Начело специјалности; Чувени жиг; Разводњавање жига.

Виши асистент мр Драгана Дамјановић
 Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА УОБИЧАЈЕНОГ БОРАВИШТА

Уобичајено боравиште је појам који је изњедрила Хашка конференција за међународно приватно право, у циљу превазилажења разлика између земаља које су преферирале држављанство као тачку везивања у статусним, породичним и насљедним односима и оних земаља које су предност у том смислу давале домицилу, те тешкоћа у тумачењу самог домицила. Хашка конференција се окренула уобичајеном боравишту, те је оно, временом, постало доминантан критериј како за одређивање мјеродавног права, тако и за одређивање надлежности, и то не само у инструментима Хашке конференције за међународно приватно право, већ и у праву Европске уније, те унутрашњим законодавствима. При томе се, као плус на страни уобичајеног боравишта, истиче његов чињенични карактер, што омогућава да се исти утврђује у сваком случају посебно. Међутим, поставља се питање да ли је уобичајено боравиште, у смислу правне квалификације, чињенично или пак правно питање? Аутор у раду покушава дати одговоре на напријед постављено и нека друга питања, настојећи да, при том, не наруши идеју о уобичајеном боравишту, као флексибилној тачки везивања.

Кључне ријечи: Уобичајено боравиште; Правна квалификација; Правно питање; Чињенично питање; Чињенични концепт; Чињенична подлога; Дефинисање уобичајеног боравишта, Флексибилност.

Виши асистент мр Тијана Баћовић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

РАЗЛОЗИ ИСКЉУЧЕЊА ОДГОВОРНОСТИ ПРОДАВЦА УСЉЕД ПОСТОЈАЊА МАТЕРИЈАЛНИХ НЕДОСТАКА

За материјалне недостатке ствари које је она имала у часу прелаза ризика на купца, а који се у нашем праву веже за предају ствари, продавац одговара без обзира на то да ли му је то било познато, као и за оне недостатке који се појаве након прелаза ризика на купца ако су посљедица узрока који је постојао прије тога. Основ његове одговорности није кривица, већ заштита једног од основних начела облигационог права, начела једнаке вриједности узајамних престација. Иако продавац због постојања материјалних недостатака одговара независно од кривице, предвиђени су случајеви који упркос постојању недостатака на ставри искључују његову одговорност на које ћемо овим радом указати, анализирајући одредбе закона о облигационим односима, закона о заштити потрошача, прописа којима је регулисана међународна продаја робе као и европских правних извора, те ставове правне теорије и судске праксе.

Кључне ријечи: Продавац; Купац; Материјални недостаци; Одговорност.

Виши асистент Ђорђе Перишић, мр
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПОВЈЕРИЛАЦА У ПОСТУПКУ ВАНСУДСКОГ РЕСТРУКТУРИРАЊА

Вансудско реструктурирање дужника још је један поступак нагодбе повјерилаца, најприје међу самим собом, а онда и са дужником који се налази у финансијским тешкоћама. Резултат те нагодбе требало би да буду адекватне мјере које треба предузети да би се такво имовинско стање дужника поправило. За повјериоце то је додатни начин да постигну најбоље намирење, што је и најважнији циљ поступка. Добре стране вансудског реструктурирања су једноставност и брзина, а то значи и мање трошкова за све учеснике. Аутономија воље долази до највећег изражаја, јер учесници сами одлучују о покретању поступка, мјерама које ће се предузимати и надзору над њиховим спровођењем. Због те флексибилности, овај поступак је нови алат за повјериоце у остваривању и заштити својих интереса. У праву Републике Српске осим вансудског, нормирано је и судско реструктурирање дужника, наравно, и стечајна реорганизација. На тај начин се појачава конкурентност домаћег законодавства, побољшава привредни амбијент и привлаче инвеститори.

Кључне ријечи: Реструктурирање; Вансудско реструктурирање; Посредник; Повјериоци.

Протосинђел дрд. Јоаким Беженариу

Букурештанска архиепископија, Румунска патријаршија

РУМУНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА, ОД АУТОКЕФАЛИЈЕ, ДО СТЕПЕНА ПАТРИЈАРШИЈЕ: ДРЖАВНО И РЕЛИГИЈСКО ДЕЛОВАЊЕ

Аутокефалија је појам специфичан за Православну цркву, и изражава васељенско јединство у разлици помесних цркава у склопу хришћанске религије. Организовање те верске универзалности било је потврђено васељенским саборима одржаним после легализације хришћанства у Римској империји (325 п. Хр.), који су установили једнакост помесних цркава и постојање пет патријаршија једнаких по рангу, са првенственом канонском улогом.

Шизма из 1054. године, која је коначно одредила раздвојене путеве за хришћанске цркве Истока (православне) и Запада (католичке), била је и последица структурирања наследства Римске империје дивергентним политичким правцима: Византијско царство на Истоку и Каролиншка империја, касније Римско-немачка империја, на Западу. Појава Ислама и његова освајачка политика, затим османска опасност, продубиле су разлику између хришћанских вероисповести Истока и Запада, упркос појединих покушаја удруживања. У темељу те ограничене кохезије стајао је императив супротстављања исламској претњи и поновно освајање Свете Земље (историјски пројављено кроз крсташке ратове).

Византија је пала под османским ударцима (1453), али је Васељенска патријаршија наставила да постоји у Цариграду, канонски предводећи православни свет.

Током тога дугог раздобља, одлукама наредних сабора, а особито историјском праксом, настао је за православни свет специфичан однос између Цркве и Државе, изражен у начелу званом *византијска симфонија*, који је консакрирао власт цара као Христовог заменика на Земљи, а власт патријарха као царског секунданта за организовање „небескога царства“ на овом свету. То начело се разликовало од начела „цезаропапизма“ које се развило на Западу, према чијем је схватању, епископ Рима, прокламујући своје првенство, преузео титулу римског императора, потврђујући и своју

мисију да предводи хришћанску Цркву на земљи. Примена тога начела у римокатоличком свету довела је, најпре до вековног сукоба између папе и цара, затим до Реформе и до верских ратова у XVI-XVII веку.

Румунски случај аутокефалије сопствене Цркве није јединствен, него се среће у оквиру свих помесних православних цркава у оквиру националних држава насталих у веку национализма – са изузетком Русије, која је ускоро постала империја и прогласила концепт „трећега Рима“ – али има одлике што га издвајају и чине посебним.

Прва одлика је чињеница да је румунски народ, имајући аутокефалну цркву, *de facto* непрекидно живео хришћанским животом. Упркос противречним расправама и мишљењима, ту стварност су бранили значајни представници Цркве, такође и румунски средњовековни предводници. *Може се чак тврдити да, ако не би постојала, независно под којим видом, аутокефалија Румунске цркве, не би била могућа непрекидност постојања румунске државности од пада Византије до државне независности Румуније 1877.* Током тих пет векова симбиозе кристалисао се склоп особина у односу Државе и Цркве, које су утиснуле отисак подједнако на еволуцију Државе и на еволуцију Цркве. Главна одлика јесте то што је заједничким деловањем било могуће да преживи и државност, и Румунска црква, и пре свега идентитет језика, рода и цивилизације, чиме је омогућен настанак модерне Румуније.

Као што је тврдио Д. Кантемир, који је то знао из сповненог искуства, аутокефалија, схваћена објективно као независност помесних румунских цркава, постојала је чињенички на почетку XVIII века. Оно што се догађало током фанариотских владавина, насупрот неких претераних теза о грцизирању или потпуном подвлашћењу румунских цркава Васељенској патријаршији, доказује да се одвијала константна борба да би се избегла или да би се потврдила таква одступања од традиционалног статуса црквене аутокефалије.

Историјски гледано, аутокефалија РПЦ била је усвојена 1863–1864. године демократском одлуком модерне румунске Државе, по којој Држава уређује односе са Црквом законима које доноси државни Парламент, а они су увек поштовали догматско јединство са Васељенском православном црквом. Аутокефалија РПЦ

претходила је независности државе Румуније 1877, коју је најавила као неизбежну и скору.

Држећи се да не буде установа припојена модерној румунској држави и коришћена за остварење државних циљева, РПЦ је остала верна традиционалном начелу „византијске симфоније“, којим се руководила у читавом свом историјском постојању, и добровољно се прикључила – изражавајући вољу душтва - процесу формирања националне државе Румуније у XIX веку, борећи се за остварење националног јединства у наредним деценијама. Без модерне државе РПЦ била би као било која установа; насупрот томе, она је, заједно са Државом, изградила православну Румунију, и прихвата одговорност за њу.

Кључне речи: Држава; Црква; Аутокефалија, Самосталност, Симфонија

**КРИВИЧНОПРАВНА ОБЛАСТ /
CRIMINAL LAW SECTION**

Проф. др Војислав Ђурђић, редовни професор у пензији
 Правни факултет Универзитета у Нишу

КОНЦЕПЦИЈСКЕ ПРОТИВРЕЧНОСТИ И НАПЕТОСТИ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА СРБИЈЕ

Кривични поступак Србије утемељен је на идеји структуралног јединства јавнотужилачке истраге као формалне фазе кривичног поступка и главног поступка уређеног на адверзијалном принципу. Управо је у тој идеји садржана фундаментална концепцијска противречност – формалну истрагу као фазу кривичног поступка, претежно уређену на инквизиционом начелу, у којој јавни тужилац изводи доказе као орган поступка, тешко је, ако не и немогуће, спојити са главним претресом утемељеним на адверзијалном принципу, а да процесни систем буде кохерентан. Са становишта основних људских права, додатну напетост ствара реализована али погрешна замисао законодапсаца да у јавнотужилачкој истрази нема места суду, због које окривљени и оштећени губе право на судску заштиту. Већ приликом конципирања следеће фазе, законодапсци су одустали од адверзијалног принципа и уредили су фазу оптужења као да је истрага судска, па су укинули приговор против оптужнице и просто преписали одредбе из старог законика. Такво уређење принципијелно противречи природи јавнотужилачке истраге, којој је примеренија расправа странака на рочишту него писмена форма и нејавна седница већа. Противречност је још у томе што у овој, каснијој фази суд има овлашћење да доноси одлуке од утицаја на функцију гоњења које нема у истрази – нпр. да нареди отварање или допуну јавнотужилачке истраге. Након потврђивања оптужнице, јавни тужилац се из улоге органа поступка камелеонски претвара у странку, процесно „равноправну“ са окривљеним. Та противречност нарочито је

изражена на главном претресу, а настала је као последица неадекватно прописаних одступања од начела непосредности, којима је ово начело у потпуности разорено: јавни тужилац у улози странке може користити резултате доказних радњи које је сам, али као орган поступка предузео у истрази, уместо да се ти докази непосредно изведу пред судом. У другостепеном поступку концепцијске напетости настају због права странака да жалбом побијају чињенично стање утврђено у пресуди иако искључиво оне саме изводе доказе ради утврђивања одлучних чињеница јер је суд потпуно доказно пасиван, и због укидања овлашћења жалбеном суду да по службеној дужности испитује повреде закона, па ће зато другостепени суд бити принуђен да потврди очито незакониту пресуду кад странке ту битну повреду одредаба кривичног поступка не наведу као основ жалбе.

Кључне речи: Кривични поступак; Јавнотужилачка истрага; Контрола оптужбе; Начело непосредности; Жалба на пресуду првостепеног суда.

Академик проф. др Станко Бејатовић

Председник Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, председник Управног одбора Института за Криминолошка и социолошка истраживања у Београду

НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ КРИВИЧНОПРАВНЕ НАУКЕ И РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Бројне су особености које карактеришу кривичноправну науку у последње две деценије њеног развоја. Оне су, поред осталог, резултат и чињенице немогућности успешног супротстављања растућим трендовима криминалитета класичним кривичноправним мерама и институтима материјалног и процесног карактера. Тако нпр. постало је потпуно неспорно да **кривично** право са казном као кључном кривичном санкцијом не испуњава очекивања (била она реална или не) које савремено друштво пред њега поставља и на којој тако дуго почива и све је мање у стању да одговори захтевима који се пред **кривично право постављају. Скоро да се може рећи да је казна доспела до** крајњих граница својих могућности и да је праћена не малим бројем негативних тенденција како за осуђено лице тако и за само друштво које је примењује. Или, када је реч о кривичним поступцима такође је постало више него неспорно да услед сталног раста кривичних дела да је немогуће решавање сваког од њих у кривичним поступцима који подразумевају све могуће фазе и стадијуме који карактеришу редовни, ошти кривични поступак. Доследно придржавање оваквог једног става не само да је немогуће већ је и непожељно – довело би ди хипертрофије репресивног апарата што ниједна држава ни економски не може да поднесе. Једном речју, постало је кристално јасно да нема ни једног иоле озбиљнијег криминално-политичког разлога који би говорио у прилог оправданости даљег остајања при класичним кривичноправним институтима и инструментима на пољу борбе против криминалитета. Насупрот. Решења се траже у нормирању могућности примене алтернативних кривичних санкција и поједнстављених форми поступања у кривичним стварима, а када је реч о малолетним учиницима кривичних, дела у давању предности ванинституционалним мерама (васпитним налозима и начелу опор-

туитета кривичног гоњања) над институционалним мерама (кривичним санкцијама).

Ставовe кривичноправне науке, посматрано с аспекта нормативне основе прати и кривично законодавство Републике Србије (КЗ, ЗКП и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица). Доказ исправности овакве једне констатације су и неке од кључних карактеристика процеса реформе кривичног законодавства Републике Србије који траје већ пуних двадесет година. Тако нпр. посматрано са аспекта КЗ једна од препознатљивијих његових особености, као резултата прихватања ставова савремене кривичноправне науке, је нормирање већег броја алтернативних кривичних санкција и ширења круга кривичних дела за која се могу изрећи. Као резултат таквог једног става важећи КЗ поред условне осуде са два модалитета (са и без заштитног надзора), судске опомене и новчане казне познаје и рад у јавном интересу и кућни затвор као нове алтернативне кривичне санкције. Или, када је реч о ЗКП три су кључне новине које је донео процес реформе с циљем његовог усаглашавања са савременим тенденцијама ове гране кривичноправне науке. То су: озакоњење начела опортунитета кривичног гоњења и предвиђање могућности његове изузетно широке примене. Друго, повећање броја кривичних дела за која се спроводи скраћени кривични поступак. Сада су то сва кривична дела са прописаном као главном казном новчаном казном или казном затвора до осам година. Треће, стварање нормативне осове за могућност предузимања појединих кривичнопроцесних радњи путем техничких средстава за пренос слике и звука. На крају овакав један тренд прати и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Према истом, поред начела опортунитета кривичног гоњења ту је и пет врста васпитних налога као по, сасвим исправном ставу законодавца, кључних ванституционалних мера реакције на малолетничку делинквенцију.

И поред своје пуне криминално-политичке оправданости пракса, на жалост, не прати ставове законодавца по не малом ових нових решења. Нпр. мера рада у јавним интересу се још увек изриче у малом броју случајева. Исти је случај и са новчаним казном. Или, изрицање васпитних налога малолетним учиниоцима кривичних дела односно примена диверзионих модела поступања и поред свих њихових предности код малолетних учинилаца кривичних деа

и даље представља изузетак уместо правила што је у супротности како са интенцијама законодавца тако и ставовима релевантних међународних правних аката (нпр. Токијских правила).

Кључне речи: Кривично право; Алтернативне кривичне санкције; Поједностављене форме поступања; Малолетник; Васпитни налози; Пракса; Рад у јавном интересу.

Академик проф. др Миодраг Н. Симовић

Потпредсједник Уставног суда Босне и Херцеговине, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци и редовни члан Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине,

Проф. др Владимир М. Симовић

Тужилаштво БиХ, Факултет за безбједност и заштиту Независног универзитета у Бањој Луци и Правни факултет Универзитета „Витез“ у Витезу

ПРАВО НА ЖИВОТ И ОБАВЕЗА ДА СЕ ПРОВЕДЕ ДЈЕЛОТВОРНА ИСТРАГА

Право на живот, заштићено чланом 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, Протоколом 6 о укидању смртне казне у мирнодопским условима, те Протоколом број 13 о укидању смртне казне у свим околностима, једно је од основних права зајемчених овом конвенцијом. Кршење тих права сматра се најтежом повредом Конвенције. У Босни и Херцеговини заштита овог права лежи на органима кривичног гоњења: полицији, тужилаштву и редовним судовима. Ово право је заштићено и чланом П/3а) Устава Босне и Херцеговине. а Уставни суд Босне и Херцеговине је неријетко у прилици разматрати апелације које се односе на повреду овог права.

Ради заштите права на живот, државе уговорнице Конвенције обавезне су заштитити свакога под својом надлежношћу од лишења живота. При томе су државе дужне предузети разне превентивне мјере како до лишења живота не би дошло, а у случају да до њега ипак дође, дужне су предузети низ мјера заштите које укључује материјални и процесни аспект.

У првом дијелу рада намјера аутора је да појасни основна питања везана за концепт истраге као фазе претходног поступка у Босни и Херцеговини коју проводи тужилац против одређеног лица, због тога што постоји основа сумње да је извршило кривично дјело. Средишњи дио доноси детаљну анализу и расправу поводом недавне одлуку Уставног суда Босне и Херцеговине у „случају Драгичевић“ у коме је апелант указао на повреду права на живот из

члана II/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Аутор закључује да надлежна тијела која проводе истрагу морају бити независна од осталих особа које би могле, на било који начин, бити повезане са предметом и то не само у хијерархијском него и у практичном смислу. Истрага мора бити проведена ажурно и правовремено и бити доступна породици жртве у оној мјери у којој је потребно за заштиту њихових права. Штавише, у одређеним околностима истрага мора бити подвргнута и „оку јавности“.

Кључне ријечи: Устав Босне и Херцеговине; Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода; Уставни суд Босне и Херцеговине; Европски суд за људска права; право на живот; Истрага.

Prof. dr Anna Mantarova

Institute of Philosophy and Sociology at Bulgarian Academy of
Sciences, Sofia

SOCIAL CHANGES AND CHALLENGES BEFORE THE LAW

The purpose of the report is to illustrate and argue the need for timely changes in legislation to make it adequate to the ever-changing social environment.

The report analyzes two specific social situations - the transition from a one-party political system and centralized planned economy to a multiparty political system and market economy and the period of the pandemic of COVID 19. White fields in Bulgarian legislation during the transition which gave an opportunity for the illegitimate redistribution of property and the growth of economic crime are outlined as well as the inadequacy of the criminal legislation of the new criminological situation, which contributed to the jump in conventional crime.

Special attention is paid to the current situation of a pandemic and to the measures taken by the Bulgarian government to limit it and their impact over various kind of crimes. Two fields are emerging that urgently require action by legislators - cybercrime and precise regulation of the rights and obligations of workers and employers in teleworking.

Key words: Crime; Redistribution of property; Pandemic; Cybercrime; Teleworking.

Проф. др Владимир В. Вековић
 Правни факултет Универзитета у Приштини
 са привременим седиштем у Косовској Митровици

Виолета В. Булафић, ма
 Докторанд Правног факултета Универзитета у Београду
 Министарство заштите животне средине Републике Србије

УЗРОЦИ, ПОСЛЕДИЦЕ И ИЗАЗОВИ СТАРЕЊА ЗАТВОРСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ

Старење затворске популације је глобални феномен који треба посматрати у контексту убрзаног старења светског становништва на размеђи II и III миленијума. Такође, повећању броја старијих затвореника допринеле су и промене на легислативном плану, као и у области кривичног гоњења и изрицања казни. Наиме, у циљу успешније контроле криминалитета, осамдесетих и деведесетих година прошлог века у САД (потом и у другим деловима света) промовисан је приступ који подразумева доношење строжих закона, прописивање високих посебних минимума казне затвора за бројна кривична дела, изрицање дугих казни и рестриктивну примену превременог отпуштања, увођење праксе да се вишеструким преступницима осуђеним за треће тешко кривично дело изрекне казна доживотног затвора без могућности условног отпуста (*three-strikes and you're out*) итд. С обзиром да казна затвора, нарочито ако се масовно изриче и траје неоправдано дуго, резултира старењем затворске популације (тзв. *silver tsunami*) и низом неповољних економских, друштвених, етичких и здравствених последица, постепено је сазрела идеја о неопходности артикулисања нове парадигме супротстављања криминалитету. Тај квалитативно другачији приступ обухвата чешћу примену алтернативних санкција, смањивање затварања, ревизију оштре праксе изрицања дугих казни и лакше одобравање условног отпуста и саосећајног ослобађања старијих затвореника који не претстављају висок

безбедносни ризик. Упоредо са развијањем политика и стратегија смањивања затварања лица старијег животног доба, неопходно је осмишљавати и реализовати програме поступања усклађене са њиховим специфичним потребама, као и највишим међународним стандардима. То ће изгледе за ресоцијализацију и социјалну реинтеграцију припадника ове рањиве групе учинити много реалнијим, и истовремено растеретити затворске системе који се, због бројних проблема са којима се суочавају, налазе пред урушавањем.

Кључне речи: Старији затвореници; Узроци и последице старења затворске популације; Нова парадигма супротстављања криминалитету.

Проф. др Бранислав Р. Ристивојевић
 Правни факултет Универзитета у Новом Саду

Асистент са докторатом др Иван Д. Милић
 Правни факултет Универзитета у Новом Саду

„ЗДРАВСТВЕНИ КАЗНЕНИ ПРОПИСИ“ ЗА ВРЕМЕ ЕПИДЕМИЈЕ ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ COVID-19

Од када је у Републици Србији проглашена епидемија заразне болести COVID-19 није прописано ниједно ново кривично дело. Имајући у виду да је Кривичним закоником прописано кривично дело непоступање по здравственим прописима за време епидемије (чл. 248) и преношење заразне болести (чл. 249) није ни потребно да се прописују нова кривична дела у области заштите становништва од заразних болести, јер је реч о бланкетним кривичним делима.

За време епидемије COVID-19 нарочито је постало „актуелно“ кривично дело из члана 248, али у вези са њим јављају се многобројни проблеми у погледу прописа, одлука и наредби којима се одређују мере за сузбијање или спречавање епидемије заразне болести COVID-19. Реч је пре свега о томе да се „здравствени прописи“ свакодневно мењају и да се доносе од органа који за њихово доношење нису надлежни. За поједине здравствене прописе скоро је немогуће сазнати да постоје – из разлога што се не објављују у Службеном гласнику.

Са друге стране, за време епидемије прописани су многобројни прекршаји. Они су прописани како законом тако и актима ниже правне снаге. Свакодневно се прекршајно кажњавају учиниоци који не поступају у складу са здравственим прописима, како од стране суда тако и путем издавања прекршајних налога. У вези са прописаним прекршајима такође се јављају многобројни проблеми у пракси.

Кључне речи: Казнени прописи; Заразна болест; COVID-19; Епидемија; Кривично дело; Прекршај.

Виши научни сарадник др Ивана Стевановић
Директорка Института за криминолошка и социолошка
истраживања, Београд

ДЕТЕ ЖРТВА И КАКО УМАЊИТИ ПОСЛЕДИЦЕ СЕКУНДАРНЕ ВИКТИМИЗАЦИЈЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ (НОРМА И ПРАКСА)

На нивоу међународних норми и стандарда посебно се инсистира на потреби установљавања посебних мера заштите и помоћи деци, односно дефинисању одредби које промовишу неопходност установљавања посебних правила како би се умањиле последице секундарне виктимизације при саслушању деце жртава и сведока у кривичном поступку. Ауторка указује да Република Србија последњих година чини напоре у циљу побољшања свог нормативног оквира за унапређење права деце жртава и сведока кривичних дела, а имајући у виду поједина истраживања и анализе које су сачињене с циљем сагледавања тренутног стања, препозната је неопходност измена која се односи и на уклањање терминолошке недоумице у погледу односа појмова "жртва" и "оштећени", унапређење права на правну помоћ, права на информисање (благовремене и тачне информисаности о правима жртве и статусу кривичног предмета у којој се она појављује као оштећена) и превођење, права на остваривање имовинскоправног захтева, установљавање "индивидуалне процене" ради утврђивања посебних потреба у сваком конкретном случају, итд. Поред поменутих измена кривичног законодавства, одређене интервенције су неопходне и у правосудном организационом законодавству, али и кључним подзаконским актима, попут Судског пословника и Правилника о управи у јавним тужилаштвима.

У раду су посебно разматране планиране измене и допуне *Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-*

правној заштити малолетних лица са аспекта обим примене права на пуномоћника оштећеног; ограничење броја испитивања малолетног оштећеног и забране суочавања малолетног оштећеног који је млађи од 14 година, те њихове усклађености са међународним нормативним оквиром. Такође, су приказани и поједини резултати пројекта: "Подршка жртвама и сведоцима у Србији". Реализацију пројекта финансира Европска унија, а спроводи Организација за европску безбедност и сарадњу, Мисија у Србији, као партнер одабран од стране Министарства правде Републике Србије, с аспекта унапређења заштите права малолетних лица жртава и сведока у кривичном поступку у Републици Србији.

Кључне речи: Заштита малолетних лица; Саслушање деце жртава и сведока у кривичном поступку; Секундарна виктимизација, Заштита права.

Проф. др Марина М. Симовић

Омбудсман за дјецу Републике Српске, Факултет правних наука Паневропског универзитета “Апеирон” у Бањој Луци

Проф. др Миомира П. Костић

Правни факултет Универзитета у Нишу

ОД НЕПИСМЕНОСТИ КА РОДНО СЕНЗИТИВНОМ ЈЕЗИКУ – НЕОПХОДНОСТ НОВОГ ПРИСТУПА КЛАСИЧНИМ КРИМИНОЛОШКИМ ТЕМАМА

У криминолошкој литератури не постоје јединствена схватања о томе како образовање може да утиче на испољавање делинквентних активности (песимистичка и оптимистичка струја), мада статистички подаци показују да се међу делинквентима налази велики број оних са ниским образовањем и нижим степеном културе. Ауторке су најпре истакле објашњење појма писмености/неписмености. Писменост је способност коришћења расположивих система симбола, који су у основи учења и подучавања, у циљу схватања и састављања, или у циљу сачињавања комуникацијске смислености и знања. Писменост је шири појам од штампане ријечи, која се чита или пише. Она је обликована контекстом, учесницима, и примјењеним технологијама. Данашњи контекст обухвата развој технологија, заједно с визуелним, аудио, гестовним, просторним или мултимедијалним дискурсом. Неки научници тврде да је у вези с писменошћу, историјски посматрано, увијек постојао неки кризни тренутак,

Узимајући у обзир традицију, критицизам и приступе у односу на писменост, у документима UNESCO издвојене су четири области разумијевања писмености: писменост као самостални скуп вјештина; писменост као нешто што се примјењује, практикује и утврђено је стање; писменост као процес учења; писменост као текст, садржина од ријечи.

Указујући на статистичку заступљеност неписмености код становништва у Србији и криминолошко уочавање односа неписмености са делинквенцијом, ауторке се осврћу и на одредбе Закона о родној равноправности, усвојеног 20. маја 2021. године у Србији, који је покренуо низ питања у домаћој јавности око примјене овог закона, посебно дијела који се односи на употребу родно сензитивног језика.

Суптилност опречних аргумената за и против одређених законских рјешења везаних за употребу родно сензитивног језика указује на снагу научног и стручног богатства лингвистичких знања која, у складу са сопственим опредјељењима, прихватамо или не прихватамо. Но, ауторке се, управо стога, подстакнуте разноликошћу снаге аргументације, враћају на криминолошке почетке једног од најважнијих услова опстанка човјека – писмености.

Кључне речи: Писменост; Неписменост; Култура; Делинквенција; UNESCO; Родно сензитивни јези; Родна равноправност.

Проф. др Младенка Говедарица

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПОСТУПАК ЗА ИЗРИЦАЊЕ МЈЕРА БЕЗБЈЕДНОСТИ ОБАВЕЗНОГ ПСИХИЈАТРИЈСКОГ ЛИЈЕЧЕЊА

Према Кривичном законнику Републике Српске кривично дјело је противправно дјело којим се повређују или угрожавају заштићене вриједности и које је због своје опасности или штетности у закону одређено као кривично дјело и за њега прописана кривична санкција (члан 17). Из тога произлази да је неопходан услов за постојање кривичног дјела кривична одговорност. Закон о кривичном поступку Републике Српске уређује поступак за изрицање мјера безбједности обавезног психијатријског лијечења (у здравственој установи или на слободи) у случају када је лице учинило кривично дјело у стању неурачунљивости.

Кључне ријечи: Кривично дјело; Учинилац; Поступак; Кривична одговорност; Неурачунљивост.

Prof. dr Dragana Čvorović

University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade

REFORM OF JUDICIARY IN SERBIA - COMPLIANCE WITH EUROPEAN STANDARDS OR NOT?

The need to improve the efficiency of conduct of holders of judicial office has been recognized in Serbia as an important component of the reform of the normative framework, thus pointing out the importance of practical conduct of judges and public prosecutors and the degree of harmonization with European standards. Namely, the level of competence, in addition to the initial training of judges and public prosecutors, requires continuous work, professional training, adoption of new legal texts, strategic documents, which will improve aspects of professionalism, independence and efficiency of the judiciary as an international legal standard. The analysis of the subject matter has been the subject of scientific and professional public for decades, and aspects of professional development are manifested through the improvement of the normative framework observed from the aspect of ratified international documents and the process of Serbia's accession to the European Union. Accordingly, the opening of the chapter on Serbia's accession to the European Union has opened up numerous issues related to the position, election, and expertise of judicial office holders. The independence of the judiciary is recognized by the European Commission as a significant factor in the efficiency of judicial office holders. The principle of independence is not only a contemporary tendency in the judiciary, but Montesquieu has long pointed out, "when the legislature and the executive powers are united in the same person, or in the same body of magistrates, there can be no liberty, because apprehensions may arise, lest the same monarch or senate should enact tyrannical laws". Again, there is no freedom unless the judiciary is separated from the legislature and the executive power. Accordingly, striving to realize Montesquieu's words in contemporary society, the realization of independence, impartiality, responsibility, efficiency of the judiciary are key criteria in evaluating the work of judges and public prosecutors. Namely, the Supreme Judicial Council, on the basis of publicly announced uniform criteria, evaluates the work of judges whose

evaluation system is set in the Law on Judges in a single procedure. A legitimate question arises as to whether Serbia will meet the above criteria and whether the judicial system will function in compliance with the previously set principles.

The normative framework of Serbia when it comes to the judicial profession and strengthening the capacity of the judicial, prosecutorial and other functions to which the former judicial jurisdiction has been delegated, in addition to the law, has brought a number of bylaws, strategic documents, indicating Serbia's readiness to significantly improve this branch of legislation and harmonize it with European standards. The starting point in the period of the genesis of the judiciary is a critical review of the issue of judicial independence, which was pointed out by the Venice Commission during the evaluation of the 2006 Constitution and which stressed the need for judicial reform, especially in the segment of the system of selection, nomination, election of judges, presidents of courts and public prosecutors, i.e., deputy public prosecutors, without the influence of legislative and executive bodies. Namely, when it comes to the election of judges in Serbia, it is necessary to distinguish between general and special conditions for the election of judges. The general conditions are unique for the election of judges of all courts, and they are: 1. that the candidate for election to the title of judge is a citizen of the Republic of Serbia; 2. that he or she graduated from the Faculty of Law; 3. that he or she has passed the bar exam; 4. That he or she is professional, qualified and worthy of a judicial function (Article 43 of the Law on Judges). Special conditions relate to the candidate's work experience and depend on the type of court for which the candidate is elected. Namely, after passing the bar exam, work experience in the legal profession is required, as follows: three years for a judge of the basic court; six years for a judge of a higher court; ten years for a judge of the Court of Appeals and twelve years for a judge of the Supreme Court of Appeals (Article 44 of the Law on Judges).

The European integration processes in Serbia open numerous issues about the necessity of reforming the national framework, critical reviews on the efficiency of procedures, but also Serbia's successful responses to the European Commission's requests and harmonization of positive legislation with the *acquis communautaire*. Accordingly, Serbia is successfully responding to the recommendations of the Screening Report for Negotiating Chapter 23, Judiciary and Fundamental Rights, which provides an overview of the compliance of Serbian legislation with EU

standards and the need for reform in priority areas highlighted by the European Commission. Namely, priority areas and the need to establish an efficient and professional legal mechanism are manifested in the areas of justice, corruption, procedural guarantees and intensive work, primarily on Constitutional provisions, then legal texts, but also on strategic documents that contribute significantly to meeting the requirements of the Action Plan. Among the first responses to the Screening Report, Serbia developed and adopted the Action Plan for Chapter 23, which was adopted by the Government of Serbia at the session held on April 27, 2016. The Action Plan was created as a result of the maximum level of consensus of all three branches of government, independent and autonomous state bodies, having in mind the powers of all mentioned parties regulated by the Constitution and laws. The very process of European integration itself requires substantial and fundamental changes in the judicial system, in the areas of fight against corruption and protection of fundamental rights, both in terms of the normative framework and in terms of the implementation of international documents. In the area of justice, the reform process highlights five basic principles that include improving the independence, impartiality, expertise, quality of justice, accountability and efficiency of the judiciary. These principles and reform commitments should be viewed not only in the context of the judiciary, but also in other areas in the process of harmonization with European standards, which through the implementation of the principles of independence, autonomy, efficiency will strengthen procedural guarantees, the system of realization of criminal policy of criminal acts of corruption, which in the totality of the mentioned activities will represent a big step forward for Serbia in the process of accession to the European Union.

Key words: European integration; Efficiency; Corruption; Procedural guarantees.

Проф. др Саша Атанасов

Правни факултет у Приштини са привременим седиштем у
Косовској Митровици

Доц. др Милица Ковачевић,

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у
Београду

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Сходно чл. 6 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода сваки грађанин има право на правично суђење, што обухвата и право на поштовање претпоставке невиности. Са друге стране, чл. 10 исте конвенције гарантује право на слободно изражавање и изношење мишљења, што се односи и на слободу штампе, при чему медији имају и обавезу да информишу грађане о питањима од општег интереса. Поставља се питање да ли уживање права на слободу изражавања може да утиче на право окривљеног на правично суђење, посебно када је реч о великим медијским кампањама у којима се извештава о појединим значајним случајевима, као и када је реч о изјавама државних званичника о текућим истрагама и кривичним поступцима уопште. У пракси Европског суда за људска права искристали су се одређени статвови попут оног да државни званичници у начелу имају право да говоре о свим питањима од општег интереса, па тако и о кривичним стварима. Међутим потребно је наћи одговарајућу меру између слободе изражавања и права на правично суђење. Стога су излагања у раду посвећена анализи најзначајнијих случајева из праксе Европског суда за људска права, а како би се издвојили кључни постулати до којих је овај суд дошао. Циљ рада јесте да се дају одређене препоруке које би могле бити применљиве у пракси.

Кључне речи: Правично суђење; Претпоставка невиности, Слобода говора, Кривични поступак.

Проф. др Садмир Каровић

Државна агенција за истраге и заштиту и ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Травнику

Проф. др Марина М. Симовић

Омбудсману за дјецу Републике Српске и Факултет правних
наука Паневропског универзитета „Апеирон“ у Бањој Луци

(НЕ)АДЕКВАТНОСТ ДРЖАВНЕ (РЕ)АКЦИЈЕ НА КРИМИНАЛИТЕТ – СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА

Ефикасна и енергична борба против свих облика криминалитета захтијева и одговарајућа законска рјешења материјалне и процене природе, као неопходан услов за постизање очекиваних резултата кривичног правосуђа. Нови феноменолошки облици испољавања криминалитета, а посебно специфични облици организованог криминалитета, неминовно захтијевају адекватност, прије свега, институционалне, али и ванинституционалне државне реакције на криминалитет у вези благовременог, ефикасног и законитог откривања, истраживања и доказивања кривичних дјела. Иницирање и прописивање сразмјерних законских рјешења материјалне и процесне природе у односу на криминалитет, непосредно се одражава и на ефикасност кривичног правосуђа у свим фазама поступања у кривичном поступку и непосредно је детерминирано и условљено рестриктивним законским условима. У раду су обухваћена круцијална питања која се односе на (не)адекватност државне реакције на криминалитету са циљем препознавања и идентификације проблема који се односе на комплексност откривања, истраживања и доказивања кривичних дјела.

Кључне ријечи: Кривично дјело; Кривични поступак; Истрага; Доказивање.

Доц. др Ванда Божих

Правни факултет Универзитета Привредна академија, Београд

Проф. др Сузана Димић

Доц. др Мирјана Ђукић

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици

ФИНАНСИЈСКИ АСПЕКТ НОВОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА “ПОРЕСКА ПРЕВАРА У ВЕЗИ СА ПОРЕЗОМ НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ”

Последњим изменама и допунама Закона о пореском поступку и пореској администрацији (ЗПППА, Службени гласник бр. 86/2019 и 144/2020) извршена је реформа у односу на пореска кривична дела (чл. 172. – чл. 176а). Досадашња кривична дела „Избегавање плаћања пореза“ (чл. 172), „Неуплаћивање пореза по одбитку“ (чл. 173), „Састављање или подношење фалсификованог документа од значаја за опорезивање“ (чл. 174) су декриминалисана, док је као ново кривично дело прописано овим бланкетним прописом инкриминисана „Пореска превара у вези са порезом на додату вредност“ (чл. 173а). Уз постојећа кривична дела прописана ЗПППА „Угрожавање наплате пореза и пореске контроле“ (чл. 175), „Недозвољен промет акцизних производа“ (чл. 176) те „Недозвољено складиштење робе“ (чл. 176а), ново предметно кривично дело усклађено је са кривичним делом пореске утаје (чл. 225. Кривичног законика) којим се штити приход државе. Предмет овог рада је финансијски апсект пореске преваре у вези са порезом на додату вредност (ПДВ) као новог пореског кривичног дела који има потенцијала да у судској пракси нађе своје оправдање. Аутори су у раду указали и на дистинкције у погледу утаје пореза и пореске преваре као и на могуће проблеме који се могу појавити у пракси у погледу разграничења наведених кривичних дела.

Кључне речи: Пореска кривична дела; Пореска превара у вези са порезом на додату вредност; Пореска утаја; Кривични законик; Закон пореском поступку и пореској администрацији.

Доц. др Иван Илић

Правни факултет Универзитета у Нишу

**ЗАБРАНА МУЧЕЊА НЕЧОВЕЧНОГ И
ПОНИЖАВАЈУЋЕГ ПОСТУПАЊА И КАЖЊАВАЊА У
СВЕТЛУ НОВИЈЕ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА
ЉУДСКА ПРАВА**

Члан 3 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гарантује да нико не сме бити подвргнут мучењу, или нечовечном, или понижавајућем поступању, при чему је ова забрана апсолутна. Да би дошло до повреде члана 3, потребно је да поступање достигне минимални ниво суровости, што се оцењује на основу: трајања поступка, физичких и психичких последица и, у одређеним случајевима, пола, година и здравственог стања жртве. Из члана 3 произлазе негативна обавеза државе да лица под њеном јурисдикцијом не подвргава мучењу, нечовечном, или понижавајућем поступању, позитивна обавеза, која подразумева предузимање мера да лица под јурисдикцијом државе не буду подвргнута наведеном третману, као и процедурална обавеза, која се тиче неопходности спровођења званичне ефективне истраге у случајевима када постоје индиције да је дошло до поступања противно члану 3 Конвенције. Стандард апсолутне забране оваквог поступања је добио јасно омеђене границе, које су додатно учвршћене кроз недавну праксу Европског суда за људска права. Аутор се у раду бави анализом новије праксе Суда у погледу повреде члана 3 као и импликацијама на судску праксу националних судова.

Кључне речи: Забрана тортуре; Члан 3; ЕCHR; ЕctHR; Судска пракса.

Doc. dr. sc. Sunčica Hajdarović

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ Mostar

PREKORAČENJE GRANICA NUŽNE ODBRANE – UPOREDNOPRAVNA ANALIZA SA OSVRTOM NA RJEŠENJA IZ SUDSKE PRAKSE

Nesporna je činjenica da nužna odbrana, kao ona odbrana koja je neophodno potrebna da učinitelj od sebe ili drugog odbije direktno predstojeći protupravni napad, preko isključenja protupravnosti isključuje postojanje krivičnog djela. Radi se o situacijama u kojima dopuštajuća ili permisivna norma poništava učinak zabranjujuće ili prohibitivne norme, uz postojanje jednog uvjeta, a to je da napadnuti postupi sa odbrambenom voljom. Međutim, postoje situacije u kojima dolazi do prekoračenja tih granica, pa će krivično djelo postojati. Autorica će u ovom radu objasniti ratio legis prekoračenja granica nužne odbrane zbog asteničkog afekta kao razloga za blaže kažnjavanje ili oslobađanje od kazne, te će se raspravljati moguća otvorena pitanja o praktičnoj primjeni ovog instituta, sa posebnim akcentom na rješenja u uporednom krivičnom pravu, a sve kroz pregled sudske prakse. U radu će također, biti dati prijedlozi de lege ferenda o mogućim pojavnim oblicima prekoračenja granica nužne odbrane, a sve sa ciljem pokušaja harmonizacije bosanskohercegovačkog krivičnog zakonodavstva sa evropskim krivičnim zakonodavstvom.

Gljučne riječi: Nužna odbrana; Prekoračenje granica nužne odbrane; Afektivna stanja.

Senior lecturer, Assistant Professor Dávid Tóth, Ph.D
Faculty of Law, University of Pécs,
Criminology and Penal Execution Law Department

THE EFFECTS OF SOCIAL MEDIA ON CRIME

Social media has become an essential part of our lives these days. In 2020, the facebook community portal alone has more than 2.6 active users. For many people, the first thing to do in the morning is to check for a yellow notification or message on facebook or other social media interfaces (e.g., twitter, snapchat, instagram, etc.). With the gradual spread of smartphones, social media is already accompanying people everywhere and switching to one of the communication channels. Due to the crawling restrictions caused by the coronavirus, the role of these arenas, which provide potential jobs and educational space, has been further strengthened.

As the life of people changes crime forms has changed, the cause way of commission moved to the cyberspace. New types of cybercrime have appeared that has been linked to the social media like:

- cyberbullying (online harassment). This refers to such regular, persistent harassing behaviors that are implemented online, on what social media interfaces.
- The so-called revenge pornography, in which case the other party is blackmailed by posting intimate footage.
- Identity theft, where other people's data is misused, and fake profiles are created.

Traditional crime forms like defamation have become more widespread thanks to social media sites. In my article my aim is to explore the causal links between social media and crime form and also to find what kind of effect had these platforms created crime.

Key words: Social media; Crime; Cybercrime; Criminology.

Доц. др Горан Маричић

Пореска управа Републике Српске, Бања Лука,
Правни факултет, Универзитет Привредна академија у Новом Саду

Др Гојко Павловић

Пореска управа Републике Српске, Бања Лука,
Истраживачки центар Бања Лука

ВИРТУЕЛНЕ ВАЛУТЕ – ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ, ТРЕНУТНО СТАЊЕ И ПОТРЕБА ЗА РЕГУЛИСАЊЕМ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Виртуалне валуте представљају алтернативно средство плаћања и чињеница је да већину виртуелних валута не регулишу националне владе. Међутим, без обзира на то што нешто није регулисано позитивним законским прописима, та сама чињеница не утиче на постојање и развој виртуелних валута у реалном свијету. Поједина истраживања указују на то да се одговор земаља у свијету у односу на појаву виртуелних валута креће од земаља које у потпуности забрањују њихову употребу (Египат, Ирак, Мароко, Пакистан и др.), преко земаља које покушавају да путем постојећег пореског законодавства (нпр. Аустрија, Њемачка, Финска, Италија, Пољска, Румунија, Шпанија и др.) или пак законодавства из области спрјечавања прања новца и финансирања тетористичких активности (Чешка, Естонија, Луксембург) ријеше то питање, до земаља које доносе посебне законе да би уредили ову област и у потпуности подржавају употребу виртуелних валута у свакодневном животу, те чак развијају своје или регионалне виртуелне валуте (нпр. Ирска, Литванија, Кина). У вези са наведеним основни циљ овога рада јесте да се путем анализе доступне академске литературе и позитивних законских прописа укаже на основне специфичности виртуалних валута и њихов правни статус, односно достигнуте европске стандарде у овој области на нивоу Европске уније, као и у појединим земаља Европе, са посебним освртом на тренутно стање регулисаности на различитим нивоима власти у Босни и Херцеговини. При томе треба имати у виду да се правни статус виртуелних валута међусобно разликује међу државама, те поједине

државе виртуелне валуте сматрају робом, друге производом, треће имовином или пак финансијским инструментом. С тога се као питање намеће и питање могућности опорезивања виртуелних валута, односно послова у вези са виртуелним валутама у Босни и Херцеговини, а све са циљем заштите привреде и грађана.

Кључне ријечи: Виртуелне валуте; Стандарди ЕУ; Опорезивање; Привреда; БиХ.

Виши асистент др Игор Петковић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ШТА СЕ ДОГОДИЛО СА ГАРАНТИВНОМ ФУНКЦИЈОМ КРИВИЧНОГ ПРАВА?

Народна Скупштина Републике Српске Законом о измјенама и допунама Кривичног законика из 2021. године унијела је извјестан број промјена у законски текст из 2017. године. У овом раду анализираћемо једну од тих измјена која, како са теоријског тако и са практичног и искуственог становишта, ствара потешкоће. Законска могућност тзв. „откупа казне“ без сумње може бити подведена под „Противрјечја савременог права“ јер је у колизији са елементарним принципима на којима почива Кривично право.

Кључне ријечи: Кривично право; Гарантивна функција; „Откуп“ казне.

Др Николина Грбић Павловић

Министарство унутрашњих послова Републике Српске

ПРОЦЈЕНА РИЗИКА КОД УЧИНИЛАЦА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У многим земљама свијета користе се различите листе процјена ризика у сврху доношења што боље процјене будућег понашања учиниоца насиља у породици. Како би се одлука о предузимању мјера из надлежности полиције, али и мјера из надлежности правосуђа, темељила на што потпунијим и релевантнијим сазнањима, потребно је вршити процјену ризика учиниоца насиља у породици за свако насиље у породици. Измјенама Закона о заштити од насиља у породици Републике Српске које су донесене 2019. године и са чијом примјеном се почело од маја 2020. године, свако насиље у породици представља кривично дјело, те је уведена веома значајна новина, а то је вршење процјене ризика код учиниоца насиља у породици од стране полицијских службеника. У складу са прописаним законским обавезама Министарство унутрашњих послова Републике Српске је донијело Правилник о поступку и начину спровођења процјене ризика („Службени гласник Републике Српске“, број 126/20). Ауторка ће у овом раду указати на значај процјене ризика код учинилаца насиља у породици, те обрадити процедуру и технику за процјену ризика у Републици Српској.

Кључне ријечи: Насиље у породици; Процјена ризика.

Виши асистент Љубана Сладић, ма
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЗАХТЈЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

Захтјев за заштиту законитости представља један од ванредних правних лијекова које познаје прекршајно законодавство Републике Српске. Начин његовог законског регулисања ствара низ проблема у пракси јер се у тексту прекршајног закона само упућује на сходну примјену одредаба Закона у кривичном поступку, у коме постоји истоимени ванредни правни лијек. Наравно, и поред многобројних сличности између кривичног и прекршајног поступка, разлике међу њима ипак постоје, те због њих, не би требало дозволити олака позивање на сходну примјену, која је присутна у великом броју случајева, а што потврђује и начин регулисања овог ванредног правног лијека. Који недостаци могу да се јаве у прекршајној пракси при поменутој сходној примјени одредаба кривичног процесног права, те ко може у прекршајном поступку, у ком року, на који начин и под којим условима поднијети овај правни лијек као и како тече поступак поводом истог, питања су на која ће се настојати дати одговор у наставку рада.

Кључне ријечи: Ванредни правни лијек; Захтјев за заштиту законитости; Прекршајни поступак; Кривични поступак.

Lecturer Ferenc Dávid, LL.M., PhD student
Faculty of Law, University of Pécs,
Department of Criminal Law

OVERVIEW OVER ANTI-TERRORIST FINANCING REGULATION OF HUNGARY

The study would like to highlight how criminal law deals with and reacts to terrorism and financing terrorism as a crime, which directly offend fundamental values of state and the international community. Financing terrorism is a specific form of transnational crime and has a potential and remarkable effect across national borders. From the point of view of a terrorist or a terrorist group, if they would like to carry out an attack, they will need financial resources as well. If they do not have enough financial support, they will try to get money from legal or illegal external source. In Hungarian criminal law supporting guilty activities as financing terrorism is already a separate criminal offense. Following the modification of the older Hungarian Criminal Code in 2003 and a short decade later financing terrorism became a separate crime in the new Criminal Code in Act C of 2012.

Key word: Terrorism; Terrorist financing; Anti-terrorist financing.

Balázs Gáti, LL.M., PhD student
Faculty of Law, University of Pécs,
Department of Criminology and Penal Enforcement

**CERTAIN DATA PROTECTION ASPECTS OF THE
REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE
EU**

The application of Artificial Intelligence is becoming increasingly important in more and more areas of human activity in various forms. Due to its widespread application, a number of legal norms regulate the use of AI, providing the conditions for the main data protection aspects. The data protection package (Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data; “GDPR” and Directive (EU) 2016/680 on the protection of natural persons regarding processing of personal data connected with criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data; “The Data Protection Law Enforcement Directive”) adopted in May 2016, aims to prepare EU countries for the digital age, and provides general rules on the use of AI by regulating the conditions of automated processing of personal data. On 21 April 2021, the European Commission presented its Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonized rules on AI, which also has significant data protection implications. In my study, I aim to present the main features of the data protection regulations for AI, highlighting the issues related to the latest EU legislation.

Key word: Artificial intelligence; Data protection; Privacy; EU.

Dóra Ripszám, LL.M., PhD student
Faculty of Law, University of Pécs,
Department of Criminal Law

ADOPTION AS A MODE OF COMMITTING CHILD TRAFFICKING

Illegal adoptions violate numerous child rights norms and principles, including the best interests of the child, the principle of subsidiarity and the prohibition of improper financial gain.

Specific supply and demand conditions prevail in the adoption market. On the demand side are solvent parents awaiting adoption, who often want to have a child in this way because of their infertility and are thus willing to make a high price / sacrifice. On the supply side, we can distinguish two groups. One group is made up of parents who, for various reasons, are unable to raise their child. They give up all their materials for their child without consideration. The other group is made up of parents who, although not free, are willing to hand over their already born child above a certain price.

Whenever illegal procedures are used during an international adoption, the child's identity is likely to be compromised. In the case of child trafficking, for example, children lose their knowledge of their fraud, ethnic roots and medical history forever.

Key word: Child trafficking; Adoption.

Мр Давор Ступар

Министарство унутрашњих послова Републике Српске

**КРИМИНАЛИСТИЧКО ОБАВЈЕШТАЈНА ДЈЕЛАТНОСТ
КАО ПРЕДУСЛОВ КВАЛИТЕТНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ
КРИМИНАЛИТЕТА**

Криминалитет као негативна друштвена појава а посебно из разлога нових начина испољавања и његове динамике, захтјева промјену у приступу супростављању. Супростављање криминалитету путем криминалистичке стратегије кроз криминалистичку прогностику и криминалистичку превенцију, представља модернији и сврсисходнији приступ а као предходни стадијум се мора доћи до шире спознаје о истом. У основи било каквог супростављања криминалитету, кроз примјену, криминалистичког прогнозирања и превенције криминалитета, потребно је да постоје сазнања и подаци о криминалитету, који су на системски начин по својој форми и структури прикупљени, обрађени, похрањени у евиденције и базе података, путем криминалистичко-обавјештајног система а прикупљање података јесте есенцијални дио на коме се и заснива криминалистичко-обавјештајна дјелатност. Важно је навести да криминалистичко-обавјештајна дјелатност предходи криминалистичко-обавјештајној аналитици, која се може сагледати као систем у процесу прикупљања, обраде и презентовања података у остварењу полицијских циљева који се најчешће дефинишу као тактички за ријешавање конкретних кривичних дјела и као стратешки у смислу криминалистичке прогностике и напослијетку криминалистичке превенције криминалитета. Циљ рада је приказаз процеса криминалистичко-обавјештајне дјелатности кроз прикупљање, обраду и анализу података о криминалитету у циљу доношења закључака о његовом испољавању, након чега ће бити презентовани криминалистичко-обавјештајни модели те најпогоднији методи криминалистичке прогностике те напослијетку криминалистичке превенције. Радом ће се указати на везу између криминалистичко-обавјештајног рада и криминалистичке превенције као стратешког

приступа у супротстављању криминалитету гдје аутор указује на могућности квалитетнијег поступања са криминалистичко-обавјештајним подацима кроз криминалистичку прогностику у циљу криминалистичке превенције криминалитета.

Кључне речи: Криминалистичко-обавјештајна дјелатност; Криминалистичко-обавјештајни систем; Криминалистичка стратегија; Криминалистичка прогноза и криминалистичка превенција.

**ПОРЕСКОПРАВНА ОБЛАСТ /
TAX LAW SECTION**

Full Professor Joachim Englisch

Faculty of Law at the University of Münster; Institute of Tax Law (STR) Department of Public Law with special focus on Financial and Tax Law (Institut für Steuerrecht)

Prof. dr Nevia Cicin-Sain

Institute for Austrian and International Tax Law,
Wirtschaftsuniversität Wien

Prof. dr Dejan Popović, professor emeritus
Faculty of Law, University of Belgrade

**CHALLENGES OF TEACHING PUBLIC FINANCE
TOPICS AT LAW FACULTIES IN THE WESTERN
BALKANS: FROM FINANZWISSENSCHAFT TO TAX
LAW**

Studying of and lecturing on the public finance institutions originated at the law schools of Central European universities and all the universities in the Balkans belong to this tradition. The influence of 19th century German Finanzwissenschaft shaped the syllabi of Science of Finance that was taught at the faculties of law in Zagreb and Belgrade throughout the 19th century and well into the 20th. It encompassed public finance institutions: public expenditures, public revenues, public debt and budget. The textbooks were either translated from German or written under the influence of German authors. Such trend continued after 1918 when the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (later: Kingdom of Yugoslavia) was established and also in the communist federal Yugoslavia after 1945.

In 1959 the name of the course at the Faculty of Law, University of Belgrade was changed from Science of Finance into Finance and Financial Law in order to draw the syllabus nearer to the goals of lawyers' education. Zagreb followed with adding "Financial Law", while retaining "Science of Finance" at the beginning of the syntagma. Similar processes occurred at other law faculties in then Yugoslavian state. After its dissolution in early nineties, the evolution of lecturing public finance topics at law faculties in the Western Balkans diversified.

As of 2006 Tax Law has been emancipated from the Financial Law at the Belgrade Faculty of Law, following disintegration of the latter that happened at Italian and German universities during

the third decade of the 20th century. The same process developed at the faculties of law belonging to the universities of Novi Sad, Ljubljana and Maribor. In Kragujevac Tax Law is taught as an optional course alongside Public Finance and Financial Law. On the other hand, the integrity of the Financial Law has been retained at the faculties of law in Croatia (together with the Science of Finance) and in a part of Mostar. The course is still titled (Public) Finance and Financial Law at the faculties of law in Kragujevac, Niš, Sarajevo, East Sarajevo and another part of Mostar. It is Financial Law solo in Tirana, Podgorica, Skopje, Banja Luka and Novi Pazar.

It depends on an informed academic decision whether tax law issues should be presented to the bachelor degree students within a separate course or in a combination with other financial law topics (e.g., budget), with or without the public finance background. One way or another, the Tax Law has become unavoidable element in the curricula of the law faculties.

Prof. dr Dejan Popović, professor emeritus

University of Belgrade Faculty of Law

Prof. dr Gordana Ilić-Popov

University of Belgrade Faculty of Law

**REGIONAL IMPLICATIONS OF THE TWO-PILLAR
SOLUTION TO ADDRESS THE TAX CHALLENGES
ARISING FROM THE DIGITALISATION OF THE
ECONOMY**

Since G20/OECD initiated BEPS project, the issue of whether international income tax rules, developed a century ago, are still adequate in the digitalised global economy has entered into the focus of debate. We distinguish the "nexus" rules (where taxes should be paid) based on physical presence and the "profit allocation" rules based on the arm's length principle, which have served their purpose in the analogue world well. In addition, there are risks introduced by the tax competition in the form of worldwide diminishing of the profit tax rates. Inclusive Framework on BEPS has prepared the "Two-Pillar" solution to address these challenges.

Pillar One is aimed to address changes in the allocation of taxing rights of business profits at international level. The rationale of Pillar One is in opposition to longstanding standards on the allocation of taxing rights of business profits such as the requirement of physical presence to allow source taxation or the arm's length standard as a profit allocation mechanism. Pillar One comprises two components: (1) Taxing rights are assigned to market jurisdictions (where users are located), and (2) Standardisation of the remuneration of related party distributors that perform marketing and distribution activities in order to approximate results determined in accordance with the arm's length

price. Pillar One measures also include abolition of all digital service taxes.

Pillar Two is designed to ensure that large internationally operating businesses pay a minimum level of tax regardless of where they are headquartered or the jurisdictions they operate in. Pillar Two consists of: (1) two domestic Global anti-Base Erosion Rules (GloBE) rules: (i) an Income Inclusion Rule (IIR), which imposes top-up tax on a parent entity in respect of the low taxed income of a constituent entity; and (ii) an Undertaxed Payment Rule (UTPR), which, working as a backstop, denies deductions or requires an equivalent adjustment to the extent the low tax income of a constituent entity is not subject to tax under an IIR; and (2) treaty-based Subject to Tax Rule (STTR) that allows source jurisdictions to impose limited source taxation on certain related party payments subject to tax below a minimum rate.

Countries became fully aware of the risks introduced by the tax competition in the form of worldwide diminishing of the profit tax rates. As of 8 October 2021, 136 countries and jurisdictions assembled in the OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS have joined a new Two-Pillar plan to reform international taxation rules and ensure that multinational enterprises pay a fair share of tax wherever they operate.

The authors analyse the impact of the expected major change in international tax law on the Western Balkans economies. The statutory tax rates in Montenegro (9%), both entities in Bosnia–Herzegovina (10%) and North Macedonia (10%) are below the minimum rate of the corporate income tax as set by the Pillar Two (15%). Effective tax rates calculated in accordance with GloBE rules could be even lower, implying that even Serbia, with its statutory tax rate of 15%, and Croatia (18%) could find themselves in the below-the-minimum-rate situation.

Key words: Digitalisation; Minimal corporate tax rate; Pillar One; Pillar Two.

Doc. dr Elena Neshovska Kjoseva

Ss. Cyril and Methodius University, Department of Financial Law, Iustinianus Primus Faculty, Skopje

**COMBATING TAX EVASION AND TAX AVOIDANCE BY
EXCHANGING OF TAX INFORMATION
- MACEDONIAN EXPERIENCE ON THE PATH TO THE
EU INTEGRATION -**

Since 2007 Macedonian authorities have been strongly committed to the idea to become foreign direct investors` choice number one. Additionally, Republic of North Macedonia has strived to response to tax competition among Western Balkan countries. In such environment, every Macedonian Government has recognized the “open door tax policy” as a key ingredient for attracting foreign capital. Tax competition has pushed them even further in the “race to the bottom”. The Macedonian relaxed tax policy regarding the profit and income taxation, has been perceived as a perquisite for economic development as an important condition for EU membership.

For many years Macedonian tax system has been promoted “as friendly and comfortable as possible” for doing business. The authorities have overlooked and neglected the problems and potential tax revenue losses. However, the EU agenda has put additional pressure on Republic of North Macedonia. These circumstances drove the country at a crossroad. The dilemma has always been: to continue with one of the most competitive tax policies, through the application of a proportional 10% income tax rate and multiple tax benefits for legal entities, or to join the international fight against tax evasion, tax avoidance and aggressive tax planning.

In light of the tax harmonization with EU tax legislation (and OECD tax rules), the fiscal and political arguments prevailed, aiming to prevent the future loss of potential tax revenues. Thus,

Republic of North Macedonia signed the Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance for Tax Purposes on June 27, 2018. In addition, as a candidate state for membership in the European Union, the Public Revenue Office is responsible for exchange of tax information with foreign tax authorities, which contributes to further development of the system of mutual exchange of information in accordance with EU Regulation 32003R1798. However, this process is ongoing and is to confirm the commitment and image of the country as an equal partner in the EU efforts to combat harmful business practices that are undertaken mainly for tax purposes.

Key words: Tax evasion; Tax avoidance; Tax cooperation; Exchange of tax information.

Prof. dr Sejdefa Dzafche

Dean of the Faculty of Law and political science, AUE-FON
University, Skopje

LEGAL PROTECTION OF TAXPAYERS UNDER THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

While drafting the normative framework relating to tax paying, which includes defining, control and tax collection, the responsibility of the country is to comply with the standards set forth in the European Convention on Human Rights and basic liberties and more specifically: Article 6 of the European Convention on Human Rights and basic liberties (ECHR) - right to a fair trial; Article 1 of the Protocol number 1 to ECHR – protection of ownership; Article 8 of ECHR - nondiscrimination in private and family life; Article 14 of ECHR and Article 1 of the Protocol no.12 of ECHR - general protection against discrimination. Guarantees and standards of Articles 6, 8 and 14 of ECHR and Article 1 of Protocol no. 1 of ECHR include implementation of the principles of legality, justice and fairness in tax requirements, principles of equality and principle of economic efficiency, as well as protection against retroactive implementation of tax-related legislation. The objective of this paper is to make an analysis of legal protection of the taxpayers for the rights deriving from the ECHR in front of the European Court of human rights.

Key words: European Convention on Human Rights, tax payers; right to a fair trial, protection of ownership, right to private life, nondiscrimination.

Prof. Dr. Svetislav V. Kostić
University of Belgrade Faculty of Law

THE OPEN BALKANS INITIATIVE AND POTENTIAL OPPORTUNITIES FOR HARMONIZATION IN THE AREA OF DIRECT TAXATION

As most cross border integration processes primarily focus on the establishment of a common market, their tax impact is first seen in the area of indirect taxation. However, creating a unified customs and trade area demands that respective governments ensure the introduction and proper functioning of exchange of information and cooperation channels between their customs and tax administrations, as well as to agree upon an adequate system of revenue sharing between them. What is customarily left out of the equation are direct taxes. In this paper we will attempt to see which of the EU direct tax harmonization policies can be implemented into a setting such as the Open Balkans Initiative. Such measures may contribute significantly to the establishment of a unified economic space in the Balkans and may even be easier to implement than indirect tax measures, as they require a lower compliance burden in order to prevent tax evasion and avoidance. Furthermore, as the Balkan countries are faced with the significant problem of emigration, harmonizing direct taxation legislation withing the region would help to establish a regional labor market and channel emigration flows more within the region than to destinations from where any return is usually a forgone conclusion. Thus, due to the rather poor state of the administrative framework of all the countries encompassed by the Open Balkans Initiative, it should be perhaps direct taxation as the first choice of looking for space to introduce measures which would help harmonize our tax systems and unite our economies.

Doc. dr. sc. Ana Dujmović
University of Mostar Faculty of Law

DATA PROTECTION AND TAXPAYERS' RIGHTS

Technology development in recent years has spurred two opposing trends regarding taxpayers' personal data protection. Due to facilitated collection and processing of data, along with its newly commercial importance, much has been done on protection and lawful use of personal data. Starting from the rights guaranteed by Art. 8. of the European Convention, art.8. of EU Charter of Fundamental Rights and General Regulation on the Protection of Personal Data in EU, through case law of European Court of Human Rights and Court of EU, coherent framework for protection of personal data has been established.

Parallel with this process and with the goal of preventing tax avoidance and evasion, at the global and the EU level, tax transparency and automatic exchange of information (personal data) for tax purposes, as new standards have emerged. While efforts of the tax authorities for a more extensive and efficient exchange of tax information were relatively successful, framework for protection of taxpayers' rights to data protection remain unclear. While EU law gave broad powers to the tax authorities, detailed rules on the protection of taxpayers' rights were lacking.

The paper will therefore examine how much protection the set personal data protection framework offers to taxpayers and how much the automatic exchange of information for tax purposes is in line with these standards. By identifying potential challenges to the protection of personal data of taxpayers at the EU level, the national framework for the protection of personal data of taxpayers in Bosnia and Herzegovina will be examined.

Key words: Personal data; Exchange of tax information; Tax transparency; Taxpayers' rights.

Doc. dr Bojana Vasiljević Poljašević
University of Banja Luka Faculty of Law

**IMPLEMENTATION AND BENEFITS OF THE
MULTIRATERAL CONVENTION ON MUTUAL
ADMINISTRATIVE ASSISTANCE IN TAX MATTERS,
WITH REFERENCE TO BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Greed and egoism are phenomena immanent to any society. It could also be said that since the early ages, there has also been a need to claim as much money, power and glory as possible. On the other hand, or side by side, is the need to reduce that amount of money, i.e. wealth, as small or less as possible through different types of taxation.

It could be even said that greed, money and selfish own goals have become a top priority in the life and work of most legal and natural persons, especially large multinational companies, and a very wealthy and/or politically powerful citizens around the world.

In addition, to the last aforementioned activities of legal and natural persons focused primarily on increasing their own power and wealth, and on the other hand focused on paying as little tax as possible or not paying taxes at all, tax competition among different tax jurisdictions happened. States, i.e. jurisdictions have embarked on a strong struggle to attract foreign capital by applying various measures, primarily by introducing various tax reliefs, tax exemptions, introducing simulative tax rates or non-taxation certain incomes at all, etc. Such practices, both by legal and natural persons, as well as by the states themselves, have led to the need to find a unique, global solution that would minimize or prevent the most pronounced tax evasion and tax avoidance, i.e. eliminate the negative effects of harmful tax competition.

As one of the path in the light of solving the problems and developed jointly by the OECD and the Council of Europe in 1988 and amended by Protocol in 2010 was the Multilateral Convention

on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters. This Convention is the most comprehensive multilateral instrument available for all forms of tax co-operation to tackle tax evasion and avoidance that is priority in the whole world, i.e. priority in almost every country worldwide.

So, why do we (world) need to have international cooperation and, more above, coordination in the area of taxation? What is the main purpose of this Convention? Why does it matters? What is Convention's main goal and achievement so far? What benefits (and losses) can be expected by Bosnia and Herzegovina and its citizens from this Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters Convention? What is the legal framework for the exchange of information in Bosnia and Herzegovina, which is very complex in terms of fiscal competencies and organization?

The aim of this paper is to present the legal framework of Bosnia and Herzegovina for the exchange of tax information. Also, in this paper, author will point out the advantages and disadvantages that may occur in Bosnia and Herzegovina within the implementation of this Convention. Finally, the author will point out the need for changes in amendments to tax legislation, so that the Convention in Bosnia and Herzegovina could be applied in the most efficient way.

Key words: Multilateral Convention, Mutual Administrative Assistance, Tax, Tax Matters.

Doc. dr Cvjetana Cvjetković Ivetić
University of Novi Sad, Faculty of Law

COOPERATION IN TAX MATTERS BETWEEN SERBIA, NORTH MACEDONIA AND ALBANIA

In a more globalized world, the need for mutual legal assistance is growing, so it is clear why successful implementation of the Open Balkan initiative require increased cooperation in tax matters between Serbia, Albania and North Macedonia. In this paper the author deals with the possibilities for tax cooperation between these countries under bilateral tax treaties, Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters, etc. After providing a description of the current legal framework for the cooperation, it will be examined whether the standards of tax cooperation developed by Serbia, Albania and North Macedonia are equivalent to the standards within the European Union, in order to establish if the lack of appropriate legal framework can serve as a justification for the Member States to restrict the free movement of capital in situations involving Serbia, Albania and North Macedonia. Finally, the author formulates proposals that could improve cooperation in tax matters between these countries.

Key words: Open Balkan; Tax Cooperation; Exchange of Information in Tax Matters; Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters; Effectiveness of Fiscal Supervision.

Doc. dr Đorđe Marilović

Faculty of Law, University of East Sarajevo

JOINT AUDITS FROM BOSNIA AND HERZEGOVINA'S PERSPECTIVE: SHOULD DOMESTIC RELATIONS BE ARRANGED FIRST?

Joint audits from Bosnia and Herzegovina's perspective may impose significant challenges unless domestic fiscal relations are arranged prior to any international arrangements. However, present state of affairs concerning this matter shows surprising lack of respect for constitutional fiscal framework and distribution of powers. If not addressed, this problem may significantly impede future Bosnia and Herzegovina's harmonisation of legal bases for joint audits in the Western Balkans region and beyond. Bosnia and Herzegovina consist of the two Entities, the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republic of Srpska, which, along with Brčko District of B&H, all have separate and exclusive responsibilities in the matters of direct taxes, while the institutions of Bosnia and Herzegovina assumed responsibility for indirect taxes. Therefore, the institutions of Bosnia and Herzegovina have no control or higher instance power over tax administrations of the Entities. Furthermore, distinction between direct and indirect taxes in certain cases is not clear, which may result in conflicts of jurisdiction. The author examines how these challenges could be overcome, and suggests that existing internal tax competition and race to the bottom could be facilitated to reconsider Bosnia and Herzegovina's hesitation to support and join certain regional economic and tax initiatives.

Key words: Joint audit; Bosnia and Herzegovina; Direct tax; Indirect tax; Tax administration.

**СЕКЦИЈА ЗА ПРАВНУ ИСТОРИЈУ И
РИМСКО ПРАВО /
SECTION FOR THE LEGAL HISTORY AND
THE ROMAN LAW**

Prof. dr Tatiana Alexeeva

National Research University “Higher School of Economics”,
Law School, Moscow

**INTERPRETATION AS A WAY FOR OVERCOMING
CONTRADICTIONS OF LAW: ADVICE OF ROMAN
JURIST**

The paper deals with main fragments of the Digest (tit. III,II, IV of the 1st book). Particular attitude is paid to the understanding by Roman lawyers of the concept, of purpose and objectives, meaning and content of interpretation of laws for their correct application. Special attention is focused on the importance of justice as the basic principle of law, which determines not only a lawmaking and law enforcement, but, consequently, interpretation of legal norms. The significance of Roman sources is considered to be a base of contemporary historical, teleological, systematic types of interpretation, in relationship between statutes – another acts - long-established customs. The speaker analyzes the distinction between the concepts of fraud (cheating) and "what is done contrary to law"; the problem of possible ambiguity of interpretations. The main conclusion of the paper is a value of the intellectual potential of the jurisprudence in resolving contradictions of law, including of legal-technical origin, in legal practice.

Prof. dr Riccardo Cardilli
Università di Roma „Tor Vergata“

**DEBITO E DISEGUAGLIANZA: PER UNA CRITICA
DELLA NOZIONE BORGHESE DI OBBLIGAZIONE
COME FORMA DI DIPENDENZA**

Lo schema giuridico del 'debito' e della 'obbligazione' costruito dalla Scuola Pandettistica sulle fonti giuridiche del Corpus iuris dell'imperatore romano Giustiniano si è dimostrato altamente funzionale alla società del capitale finanziario del XX e del XXI secolo. Tale schema viene costruito su tre pilastri: il potere del creditore sul debitore, la 'diseguaglianza' tra creditore e debitore, la natura esclusivamente patrimoniale sia della prestazione oggetto dell'obbligazione sia delle conseguenze dell'inadempimento.

Lo schema così enucleato distorce l'originaria struttura dell'obbligazione romana, nella quale si sintetizzava perfettamente sia il momento della libertà, sia quello dell'eguaglianza delle parti per la durata del rapporto.

L'operazione concettuale della Scuola Pandettistica realizza così uno schema giuridico funzionale ad una nuova 'forma' di dipendenza, diversa dalla schiavitù degli antichi e dal lavoro salariato nella società borghese dopo la seconda rivoluzione industriale.

Prof. dr Antonio Saccoccio
'Sapienza' Università di Roma

LA CONSENSUALITÀ DEL MUTUO RELE NEL SISTEMA GIURIDICO ROMANISTICO

La realtà del mutuo romano ha costituito per anni un inattaccabile caposaldo della dottrina romanistica. Ciò ha spinto a sottovalutare il fatto che, nella stessa riflessione dei giuristi romani sulla realtà del mutuo fossero presenti profili di attenta valutazione del momento consensualistico, i quali erano considerati in grado di orientare la realtà, fino a modellare la consegna in modo il più possibile conforme alla volontà delle parti, pur senza estendere il tipo contrattuale oltre i limiti della sua resistenza.

La più naturale eredità di questa impostazione si è manifestata in tutta la sua evidenza nel momento in cui la collocazione sistematico-dogmatica che inquadra il mutuo come contratto reale si è affermata in quasi tutti i Codici civili realizzati fino alla prima metà del Novecento, nei quali però era comunque evidente una tensione tra la realtà di alcuni contratti e il principio del consensualismo affermato in chiave definitiva generale.

Per converso, a partire dalla seconda metà del secolo passato abbiamo assistito ad una potente spinta dottrina verso il consensualismo, che si è riverberata nella struttura di alcuni Cc. contemporanei, i quali, sulla scia della scelta a suo tempo fatta dall'*OR* svizzero, hanno preferito, certamente sulla base di posizioni ideologiche preconcepite, calare su tutti i contratti (e pertanto anche sul mutuo) una nozione di contratto astrattamente costruita, senza considerare i dati che provengono dall'osservazione della realtà quotidiana e di ciò che è migliore e più equo per l'uomo, destinatario finale di tutte le norme giuridiche. Questo orientamento si è spinto fino alla abolizione della categoria dei

contratti reali e della loro stessa funzione, in nome di una nozione di contratto fondata esclusivamente sull'accordo.

Al contrario, la resistenza della categoria e, per conseguenza, della realtà del mutuo, è testimoniata da altre pur recenti esperienze codificatorie, come quella brasiliana o quella cinese, che hanno consapevolmente scelto di mantenere questo inquadramento dogmatico per il contratto in esame.

All'interno del sistema giuridico romanistico, entrambe le scelte (realtà e consensualità) appaiono così meritevoli di attenzione per il contratto di mutuo, purché si giustifichi la scelta sulla base della natura dell'operazione giuridica di volta in volta realizzata, e purché ciò non comporti la pretesa di far scomparire dagli ordinamenti giuridici e dal sistema la categoria del contratto reale.

Prof. dr Mariateresa Carbone
Università *Magna Graecia* di Catanzaro
Dipartimento di Giurisprudenza Economia e Sociologia

**RIFLESSIONI SULLA LOCUZIONE „ULTIMO
SUPPLICIO“ RIPORTATA IN C.1.6.2**

La locuzione “*ultimo supplicio*” ricorrente in C.1.6.2, di solito implicitamente riferentesi alla pena capitale, sembrerebbe in contraddizione con il trattamento sanzionatorio disposto nella costituzione che i compilatori giustiniani inserirono immediatamente dopo, a chiusura del breve titolo *Ne sactum baptisma iteretur*, e cioè la C.1.6.3. La versione contenuta nel Codice Teodosiano del primo dei provvedimenti richiamati, CTh.16.6.6pr., consente di ipotizzare un significato dell’espressione sopra indicata che risulta sgomberare il campo da ogni perplessità.

Parole chiave: *Ultimum supplicium*; *Prius statutum*.

Prof. dr Giovanni Lobrano

Professore ordinario di Diritto romano.

Dottore HC della Pontificia Universidad Católica del Perú

Università di Sassari

DALLA DIALETTICA (CANCELLATA) SULLA LIBERTÀ ALLA DIALETTICA (DA SCRIVERE) SULLA AUTONOMIA

L'obiettivo di fondo, che apre l'evo contemporaneo e che ne caratterizza (anche) la scienza giuridica, è la libertà.

Caratteristiche della scienza giuridica del secolo XVIII (che sfocia nella Grande Rivoluzione) sono la unanimità e la dialettica. Essa è unanime perché ne sono unici: oltre l'obiettivo della "libertà", lo strumento per realizzare la libertà, che è la "costituzione", e il metodo per redigere la costituzione, che è lo "studio dei modelli giuridici-storici". È dialettica perché ne sono duplici (rispettivamente: aristocratici e democratici): i concetti di libertà, i tipi di costituzione, i modelli giuridici-storici. Da parte aristocratica (autore principale il filosofo del diritto, Barone di Montesquieu, con l'*Esprit des Lois*, 1748): si concepisce la libertà come limitazione del potere del governo sui cittadini; si pone a fondamento della costituzione la divisione e l'equilibrio dei tre poteri; se ne individua il modello nella costituzione moderna inglese. Da parte democratica (autore principale il filosofo del diritto, Cittadino di Ginevra Jean Jacques Rousseau, con il *Contrat social*, 1762): si concepisce la libertà come partecipazione dei cittadini al potere su se stessi; si pone a fondamento della costituzione la manifestazione della volontà generale da parte dei cittadini (lasciando al governo la sua esecuzione); se ne individua il modello nel diritto antico romano. Tra le due parti politiche e scientifiche, che si confrontano e affrontano nel secolo XVIII, risulta, così, speculare anche l'ordine tra le due questioni costituzionali principali: nel discorso aristocratico è prioritaria la

limitazione del potere; nel discorso democratico è prioritaria la titolarità dinamica del potere (ovvero la manifestazione della volontà unitaria collettiva).

Caratteristiche della scienza giuridica del secolo XIX (che nasce dalla Restaurazione) è la trasformazione della unanimità nella uniformità, mediante la cancellazione della dialettica. Questa è ottenuta (autore principale il romanista Friedrich von Savigny, con il *System des heutigen römischen Rechts*, 1840) letteralmente rovesciando la interpretazione sino ad allora unanime del diritto romano. Questo è ridotto da alternativa del modello giuridico inglese a suo precedente e il modello giuridico inglese è, così, assolutizzato e proiettato come l'unico pensabile e possibile nel passato e nel futuro. La operazione scientifica, di cui si fa principalmente carico Savigny, è la trattazione dogmaticamente e sistemicamente adeguata della questione costituzionale principale, invece lasciata indietro dai suoi danti causa aristocratici; cioè la questione della titolarità dinamica del potere (ovvero della manifestazione della volontà unitaria collettiva). Il primo 'movimento' di tale 'operazione' è la interpretazione della *societas* e del *corpus*, con i quali l'antico giurista romano Gaio costruisce la unità collettiva, come la *artificial person* e il *political body*, con i quali la costruisce il moderno giurista inglese Hobbes e che, in quanto astratti, per esercitare il proprio [?] potere (ovvero per manifestare la propria [?] volontà) devono essere "sostituiti da rappresentanti".

Sulle caratteristiche della scienza giuridica del secolo XX, possiamo tacere, perché questa (con eccezioni tanto onorevoli quanto inascoltate, ad esempio: Max Weber, *Wirtschaft und Gesellschaft*, 1922; Pierangelo Catalano, *Populus Romanus Quirites*, 1974) si limita a ripetere la dottrina del secolo XIX.

Caratteristica della scienza giuridica del secolo XXI è il "blocco" prodotto dalla combinazione: della crisi della libertà aristocratica di modello moderno inglese (tradotta da Hobbes-Savigny nell'istituto della sostituzione-rappresentanza) e della non conoscenza (ovvero della cancellata conoscenza) della libertà democratica di modello antico romano. È inoltre degno di nota il

trasferimento di attenzione dalla categoria di libertà alla categoria di autonomia, ciò che può significare un apprezzabile trasferimento di attenzione dalla libertà individuale alla libertà collettiva. Per sbloccare la scienza giuridica e rispondere alla domanda di autonomia, il metodo resta quello indicato nel secolo XVIII: lo studio dei modelli giuridici-storici, con attenzione prioritaria – ovviamente – per quello dimenticato, il modello giuridico antico romano, che è democratico, ovvero – più esattamente – repubblicano.

Prof. dr Giovanni Brandi Cordasco Salmena

Former Professor of Hellenistic Roman Law at the University of Urbino “Carlo Bo” Department of Legal Sciences - College of Doctors 1506 - Lecturer in Roman Christian Law at the Free Orthodox University of Pistoia “San Gregorio Magno” - Theological Faculty - Theological Licentiate Courses. Variouslly in charge of Ancient Law in Geneva and Cuneo

NOXA E PAUPERIES. CONDEMNATIONS OF FALSE NOSSALITIES IN ORDER AT THE DIFFERENT CONFIGURATION OF RESPONSIBILITY OF THE FATHER FOR THE DAMAGE CAUSED BY THE UNDERLAY COMPARED TO THE ONE OF THE ANIMAL

Can't talk of noxal condemnation and aren't noxal all the actions accorded to the offended party if the damage has been caused by an animal. Only giustinian law has operated a general assimilation between murders committed by animals, but this based on the foundation of concepts, functions and different models compared to the originary context. *L'actio de pauperie* and the resources that attract that discipline, are based on *dominium* that the owner of quadruped boasts on that one and for the one for which responds almost always in an objective way; *l'actio noxalis* instead, comes from a murder and keeps the characterization of a *vindicatio* on the guilty, reason why, also the possessor has to bring the underlay.

An equivalence between sanctions (some times very serious) provided for the damage caused by the animal and the ones provided by the normal noxal procedure is only exterior, operated by compilers on the base of a different meaning of *nox*a (now only *corpus quod noculit*) attributable indifferently both to the unlawful act of the underlay and to the damage of the animal.

In this contest is more appropriate at reality of facts, the formulation of the action as well as rebuilt by Robbie (*si paret*

quodrupedem N. i. N. i. A. o. A. o. pauperiem fecisse, qua de re agitur, quomobrem N. m. N. m. A. o. A. o. aut aestimationem pauperiei offerre aut quadrupedem dedere oportat quanti ea res est, tantam pecuniam aut aestimationem pauperiei offerre aut quadrupedem dedere iuedx N. m. N. m. A. o. c. s. n. p. s.). compared to that proposal by Lenel, who moreover, instead to relegate it to its *sedes materiae*, draws from it a justification to argue about all the nossal system.

Certainly the animal it's not able to make an *iniuria*, so there isn't an assimilation compared to the murder of *filius familias* or of the slave.

The release of the debt of the animal that like in case of nossal abandonment can deplete the condemnation, points to the same of a penalty with a satisfactory aim, because the delivery can represent for the victim of the damage the payment of an economic equivalent of the damage but not the realization of a penalty.

The principle of *noxam caput sequitur*, affirmed by the sources also against *actio de pauperie* to address the condemn against everyone who is in ownership of the animal who damaged, finds his justification in the ownership of property of *dominus* on his animal and not like for the underlay, in the power constrain that links it at the household.

Moreover the part of the doctrine who wished to support as an identification, was forced to terms of "substantial assimilation", "relevant", "significant affinities", "incomplete identity", "similar process". Actually for the *actio de pauperie* and for the resources that recall the scope, can only talk of condemnations of false nossality.

Maybe just for that one De Visscher defines a "policy of compensation" due to avoid the practice of collective revenges, the institutions have found a common heritage in an ancient repression in collective actions.

But regardless of the fact that already in the XIII Tables, has evolved a well defined concept of individual responsibility by virtue of *dominium* e/o of *potestas* that links *pater familias* at the

author of the damage, and that in a different way compared to that one which binds it for the *pauperies*, it is clear in the structure of the institutes; as a primitive heritage has passed the scrutiny of *mores* later at the one of jurisprudence, in a different way.

Prof. dr Pietro Paolo Onida

Dipartimento di Giurisprudenza, Università di Sassari

**L'EMISIONE DELLO *IUS* "PUBLICUM": PECULIARITÀ
DELLA CONCEZIONE ROMANA E ARTICOLAZIONI
STORICHE**

Per la comprensione dei termini in cui si pone la nozione di *ius publicum*, anche in riferimento alla nozione di *ius privatum*, occorre evitare i condizionamenti negativi derivanti da una impostazione statualistica, dalla quale, invece, la dottrina romanistica è ancora, in larga parte, condizionata. In un periodo, qual è il nostro, di crisi dello Stato, che è anzitutto una crisi del diritto e della stessa scienza giuridica, occorre tenere conto di come ciò abbia determinato una certa fragilità dell'equilibrio fra le due partizioni. Ne è derivata una grave difficoltà per chi voglia studiare, sul piano storico e dogmatico, la relazione fra le due partizioni del *ius publicum* e del *ius privatum*, le quali, nella concezione elaborata dal giureconsulto Ulpiano, corrispondono a modi diversi di guardare ad una unica realtà e non, come oggi si ritiene, una contrapposizione contraddistinta da una estrema rigidità.

Dottore di ricerca Vanni Piras

Dipartimento di Giurisprudenza, Università di Sassari

**EREDITÀ CIVICA ROMANA E CONDIZIONAMENTO
FEUDALE NELLE (SIMILI-DIVERSE) ESPERIENZE
MEDIEVALI NORD-ITALIANA/EUROPEA E SARDA:
L'ESEMPIO (DA STUDIARE) DELLA CITTÀ DI SASSARI**

In Sardegna, la esperienza comunale non è endogena: vi è indotta dall'esterno. Per comprendere il senso e la portata dell'innesto della istituzione comunale in Sardegna è necessario soffermarci a considerare scientificamente lo *status* giuridico delle 'comunità locali' sarde (tra cui Sassari) precedente a quello di Comune. È lo *status* di 'Bidda' ('Villa') dell'ordinamento giudiciale. Tra questo '*status*', propriamente sardo, e quello di 'Comune', quindi 'indotto' dal Nord-Italia, dobbiamo individuare gli elementi di identità e di diversità. Elemento principale di identità è la unica matrice – sia della 'Bidda' sia del 'Comune' – in quella straordinaria istituzione che è la "Città" mediterranea antica; nelle sue manifestazioni: greca della *polis* e romana della *urbs civitas*. Tale istituzione raggiunge la propria piena maturità nel *municipium* repubblicano-imperiale. Elemento principale di diversità è il rapporto con la istituzione feudale: assente nella Sardegna giudiciale delle 'Biddas' e, al contrario, dominante nella Italia e nella Europa dei 'Comuni'. Manifestazione particolarmente rilevante e – come tale – esemplare di questa esperienza comunale sarda è il Libero Comune di Sassari, la cui storia (comunque breve: poco più di mezzo secolo tra il 1272 e il 1323) si colloca nella tarda fase della (invece lunga: circa cinque secoli) esperienza giudiciale.

Parole-chiave: Sassari; Civitas; Comunità; Città; Villa giudiciale.

Dottore di ricerca Giovanni Carlo Seazzu

Dipartimento di Giurisprudenza, Università di Sassari

NOTE BREVI SUL RAPPORTO TRA *IUSSUM*, PROCURA E MANDATO

Un problema complesso del diritto, il quale ha interessato particolarmente la scienza giuridica medievale e moderna e che oggi continua ad essere rilevante, è quello del rapporto tra procura e mandato. Tale problema complesso lo si riscontra anche nella scienza giuridica romanistica, il cui studio costituisce il fondamento per la comprensione delle problematiche attuali e per la ricerca delle relative soluzioni.

Per lo studio di tale problema nel contesto romanistico è opportuno superare le tesi oggi dominanti, le quali talvolta si pongono in aperto contrasto con la natura delle fonti romane riguardanti lo *iussum*. Proprio lo *iussum* e la relativa *actio* costituiscono la parte iniziale del problema che coinvolge gli studi di quella dottrina che si è occupata del c.d. diritto commerciale romano.

Parole chiave: *Actio quod iussu; Mandatum, Pandettistica, Procura, Iussum.*

Prof. dr Samir Aličić

Facoltà di giurisprudenza della Università di Sarajevo Est, Bosnia ed Erzegovina
Dipartimento di giurisprudenza della Università statale di Novi Pazar, Serbia

L'ACCESSIONE VERTICALE NEI DIRITTI DEI PAESI DEI BALCANI OCCIDENTALI – UNA PROSPETTIVA ROMANISTICA

Le regole del diritto civile dei paesi dei Balcani occidentali sull'accessione di una cosa mobile a una cosa immobile (inaedificatio, implantatio e satio) sono generalmente basati sulle regole del Codice civile austriaco del 1811, con alcuni cambiamenti fatti nell'epoca socialista. Queste regole in maggior parte seguono le soluzioni del diritto romano, presenti in quasi tutti i paesi del sistema romanistico. Il diritto balcanico contiene però anche alcune soluzioni particolari. Fra loro, è interessante quella, secondo la quale il proprietario del terreno, almeno in alcuni casi, è nell'obbligo di pagare il valore della costruzione anche al costruttore che ha agito in mala fede. Questa soluzione possibilmente sarà abolita o cambiata nel futuro.

Le norme vigenti sono più dettagliate da quelle del Codice civile austriaco, ma comunque alcune delle regole raffinate che aveva creato la giurisprudenza romana classica su questo modo di acquisto della proprietà non hanno trovato luogo nelle leggi slave. La conoscenza di queste regole potrebbe essere utile per risolvere alcune controversie, esistenti o potenziali, nella interpretazione delle norme vigenti.

Fra l'altro, la legge dovrebbe essere interpretata nel senso che al proprietario del terreno sia consentito il diritto di rimuovere l'edificio costruito senza il suo consenso se ne è in possesso, e se è pronto a pagare il risarcimento al costruttore, mentre se non ne è in possesso, dovrebbe naturalmente usare esclusivamente i mezzi legali; il risarcimento dovrebbe essere stimato secondo i costi della

costruzione, ma sotto certe circostanze potrebbe essere stimato anche a una somma minore; che gli oggetti temporanei che possono essere smontati senza di diminuire il loro valore, e gli impianti nuovi che possono ancora essere trapiantati, non devono essere considerati l'accessione del terreno; che nel caso quando l'edificio è costruito col materiale della terza persona, al proprietario del materiale dovrebbe essere permesso di chiedere il materiale nel caso dell'abbattimento dell'edificio, particolarmente se non gli è stato pagato il risarcimento e se non è passato il termine per l'usucapione; che anche al proprietario degli impianti dovrebbe essere permesso di chiedere il pagamento del loro valore, come è permesso ormai al costruttore, secondo la legge; e che dovrebbero essere stabilite le regole più dettagliate sulla proprietà dell'albero cresciuto sul confine fra due terreni dei proprietari diversi.

Parole chiave: Diritto romano; Diritti reali; Accessione; Inaedificatio; Implantatio.

Проф. др Андреја Катанчевић
 Правни факултет Универзитета у Београду

ПРОТИВРЕЧЈА РИМСКОГ ПРАВА – РЕЖИМ УКРАДЕНЕ СТВАРИ

Одржај је један од изворно римских института, који су у незнатно промењеном облику реципирани у модерна законодавства. Док му је у Јустинијановим Дигестама посвећено више места него свим осталим начинима стицања права својине заједно, данас га обично регулише један законски члан. Тамо где он постоји, реципирани су сви услови таквог стицања права својине, са изузетком неколико детаља.

У низу неподобних ствари за одржај у старом Риму, налазе се и украдене ствари. Њихову узупапију је забранио Закон дванаест таблица и Атинијев закон. Према бројним сачуваним изворима, *res furtiva* је могла да поврати свој претходни режим. У делима класичних јуриспрудената, сачуваним у Дигестама, као и у Јустинијановим Институцијама, се каже да се то дешава онда када таква ствар буде враћена. Међутим, у тим изворима не постоји јединствен одговор на питање коме ствар треба да буде враћена, власнику или ономе од кога је украдена, а ко није нужно власник. Рад је посвећен давању одговора на то питање, као и разлозима постојања тог противречја римског права.

Кључне речи: Usucapio; Furtum; Res furtiva; Lex Atinia.

Проф. др Валентина Цветковић-Ђорђевић
 Правни факултет Универзитета у Београду

НУЖНО И КОРИСНО ПОСЛОВОДСТВО БЕЗ НАЛОГА

Римски правници због казуистичког метода рада нису теоријски уобличио установу пословодства без налога. Па ипак, њихова решења била су основ модерној теорији која прави разлику између нужног и корисног пословодства. У случају нужног пословодства пословођа предузима посао са циљем отклањања опасности која прети господаревим добрима. Корисно пословодство постоји када пословођа дела са циљем стицања користи за господара посла. Обе врсте пословодства без налога претпостављају делање у интересу господара посла који се утврђује пре и током предузимања посла.

Различит режим регулисања нужног и корисног пословодства прописан је у аустријском Грађанском закону, а путем њега и у српском Грађанском закону из 1844. године. На основу тих решења, повољнији положај има пословођа у случају нужног делања јер он има право на накнаду нужних и корисних трошкова остварених у вези с обављањем посла без обзира на остварени резултат. Насупрот њему, пословођа који предузима посао да би остварио корист за господара посла има право на накнаду трошкова само ако је из посла корист заиста и стечена.

Закон о облигационим односима прописује нужно и корисно пословодство али за обе врсте предвиђа исти режим по коме је довољно да је посао корисно вођен (*utiliter coeptum*), а не и корисно свршен, да би пословођа остварио права из пословодства без налога. Оваквим решењем јасно је направљена разлика између пословодства без налога и правно неоснованог обогаћења. За разлику од пословодства без налога код кога се захтева да је посао корисно започет (*utiliter*

соертум) при чему није битно да ли је након његовог обављања остварен намеравани циљ (корист у ширем смислу за господара посла), код правно неоснованог обогаћења битно је да је корист заиста наступила. Овакво решење у складу је са суштином установе пословодства без налога која штити пословођу који је делао у духу алтруизма и међуљудске солидарности. Због тога његово понашање не треба санкционисати тиме што ће му се ускратити право на накнаду трошкова и друга права уколико није постигнут циљ који је пословођа имао на уму пре отпочињања посла.

Кључне речи: Нужно пословодство без налога; Корисно пословодство без налога; Римско право; Српски Грађански законик из 1844. године; Аустријски Грађански законик; Закон о облигационим односима РС.

Проф. др Сања Савић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

**БОРБА СРБА ЗА ВЕРСКУ И ПРОСВЕТНУ
АУТОНОМИЈУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1896–1905.
ГОДИНЕ**

Побољшање положаја које су православни Срби осетили након доношења либералног *Hatti Humayun*-а 1856. године, а потом и Статута о управи црквених и народних послова православних хришћана у области Васељенске патријаршије 1862. године, није било дуготрајно. Већ са доласком аустро-угарске окупационе власти сужавају се надлежности српских црквено-школских општина. Борба православних Срба за верску и просветну аутономију у Босни и Херцеговини започела је 1896. године. Предводници борбе су у више наврата покушавали да укажу владару на безобзирно кршење права стечених још у време османске владавине, као и на разне злоупотребе које су чињене од стране власти. Упоредо са тим радило се и на формулисању акта којим би био уређен правни положај српских црквено-школских општина. Окончана 1905. године доношењем Уредбе црквено-просветне управе српских православних епархија (митрополија) у Босни и Херцеговини ова борба је изнедрила и прве представнике српске грађанске политике, накнадно организоване у политичким странкама.

Кључне речи: Верско-просветна аутономија; Срби, Босна и Херцеговина; Аустро-Угарска.

Doc. dr Ines Matić Matešković

University of Rijeka, Faculty of Law, Chair of Roman Law

SALUS POPULI EST SUPREMA LEX AND „PANDEMIC“ CHALLENGES OF THE ROMAN ERA

Various diseases and epidemics are as old as humanity and have always been an integral part of human life, but today, at a time when we are facing a pandemic of the COVID-19 virus, it is worth remembering that epidemics and pandemics also shape history. The question is whether we need to learn something from the lessons that history serves us. The Roman Empire suffered the Antonine Plague, which began in 165 A.D. and peaked around 180 A.D., when witnesses reported that as many as two thousand people died in Rome every day, and deaths throughout the empire exceeded millions. Shortly afterwards, in 249 A.D., the Cypriot plague broke out which lasted until 271 A.D., and at its peak caused five thousand deaths a day in Rome alone and triggered political anarchy in the 3rd century. The epidemic that struck Constantinople in the mid-6th century was the first documented pandemic in history, beginning with the Justinian plague and causing tens of millions of deaths across the Mediterranean and Europe, and is thought to have contributed to the end of antiquity and the Middle Ages. All of the above necessarily affected the legislation, so sources show that Justinian, for example, ensured the swift enactment of new legislation to deal more effectively with the vast number of probate proceedings resulting from plague deaths, and the plague forced him to both reform the health care system and pay more attention to community health. However, in an attempt to suppress the epidemic, a number of laws were passed that created a kind of quarantine around the city. In this context, it is interesting to point out that even *Leges duodecim tabularum*, from 451/450. B.C. concluded with the phrase *Salus Populi Est Suprema Lex*, which is based on the implicit agreement

of each member of society that his or her own individual well-being will, where necessary, yield to the well-being of the community; and that his property, liberty, and life, under certain circumstances, would be endangered or even sacrificed for the common good. This legal, morally and ethically questionable principle is also the foundation of our legal tradition, and the aim of this paper is to test its justification and effectiveness in the "pandemic" challenges that the legislator faced in Roman times, but also today.

Keywords: Antonine plague; Cyprian plague; Justinian plague; COVID-19; *Salus populi*.

Доц. др Мирјана Мишкић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

УТИЦАЈ РОДОСКОГ ЗАКОНА О ИЗБАЧЕНИМ СТВАРИМА НА НАСТАНАК ЕКСЕРЦИТОРНЕ ТУЖБЕ

Ексерциторна тужба је формалноправно постала дио римског права едиктом претора. Међутим, да ли је у питању аутохтони римски институт или инспирација за настанак поморске тужбе пронађена у грчком праву је и даље спорно питање. Аутор ће настојати расвијетлити везу и међусобан утицај ова два поморска института, те одбранити римску аутентичност ексерциторне тужбе.

Кључне ријечи: *Actiones adiecticiae qualitatis; Actio exercitoria; Lex Rhodia de iactu;* Рецепција права; Подијељена одговорност.

Doc. dr. sci. Ervina Halilović
Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

NASLJEDNOPRAVNI POLOŽAJ ŽENE U BOSNI I HERCEGOVINI ZA VRIJEME AUSTOUGARSKE UPRAVE

Kako iz naslova proizlazi, cilj rada jeste analiza nasljedno-pravnog položaja žene¹ u Bosni i Hercegovini za vrijeme austro-ugarske uprave. Ovaj zadatak dodatno je usložen primjenom „naslijedenog osmanskog zakonodavstva“ i konkretnim istraživanjima ostavinskih rasprava i odluka sudova u periodu austro-ugarske uprave, pri čemu svakako ne smijemo zanemariti i utjecaj običajnog prava.

Da bi autorica uspješno odgovorila na postavljeni predmet istraživanja neophodno je analizirati izvore prava i organizaciju sudstva, jer će upravo kroz analizu odluka tih sudova nasljedno-pravni položaj žene biti prikazan. Kada je u pitanju organizacija sudstva i primjena pravnih propisa pred sudovima, opće prihvaćeno je mišljenje da su u građanskim stvarima sudovi prvog stepena sudili po zdravom razumu, okružni se ravnali po austrijskom *Općem građanskom zakoniku*, dok je najviši Zemaljski sud u Sarajevu primjenjivao *Medžellu*.

Austro-Ugarska je samom okupacijom postavila princip zadržavanja postojećeg pravnog sistema u Bosni i Hercegovini (Naredba carskog i kraljevskog zajedničkog ministarstva u Beču broj 645/B.H. od 29. decembra 1878. godine). Navedeni period karakteriše kontinuitet u primjeni prava iz perioda uprave Osmanskog Carstva, posebno vjerskog prava u regulisanju privatnopravnih odnosa. Kada je u pitanju raspravljanje ostavina muslimanskog stanovništva sudovi su takve sporove rješavali po

---

¹ Termin žena autorica koristi da bi označila nasljednike ženskog roda

šerijatskom nasljednom pravu. U ostavinskim raspravama katolika, pravoslavaca i jevreja, po naredbi Zemaljske vlade od 14. aprila 1885. godine, trebalo je ustanoviti lokalno običajno nasljedno pravo koje su prije okupacije upotrebljavali sudovi u ostavinskim sporovima. Vrlo je teško bilo sprovesti navedenu naredbu pa su se takvi postupci okončavali primjenom šerijatskog nasljednog prava. Postojala je mogućnost primjene *Općeg građanskog zakonika*, koji je predstavljao supsidijarni izvor prava u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: Nasljednopravni položaj; Vjersko pravo; Običajno pravo; Ravnopravnost.

Виши асистент мр Мирјана Пупић
Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЈАВНИ БИЉЕЖНИЦИ У ВИЗАНТИЈИ

Допринос Византије, у развоју нотаријата је значајан, чак много већи него што се то до сада истицало. Ипак, табелиони у Јустинијаново доба још нису на нивоу на коме ће бити касније, у десетом вијеку. Тај став аутор потврђује детаљном анализом византијских табелиона у тзв. Епарховој књизи настале у том периоду. Овом збирком прописа регулисана су правила понашања великог броја различитих професија као што су јувелири, банкари, трговци воском, кожари, месари, пекари итд. Колики је значај имала професија нотара говори чињеница да је прво поглавље овог едикта посвећено управо њима, очигледно најважнијој професији међу двадесет двије трговачко-занатлијске корпорације. Затим, професија нотара је најбоље обрађена од свих других колегија који се појављују у Правилнику. На прилично исцрпан начин регулише низ питања везаних за рад табелиона, гдје они постају знатно озбиљнија институција, са одговарајућом професионалном организацијом. Садржи 26 параграфа док остале корпорације имају упола или чак знатно мање параграфа. Околност да неки писци овај дио Епархове књиге чак сматрају првим нотараским кодексом на свијету додатно потврђује значај овог законодавног подухвата.

Кључне ријечи: Табелион; Табелионске исправе у Јустинијановом праву; Епархова књига.

Mirza Hebib, mag. iur.

Assistente senior d'insegnamento e ricerca

Università di Sarajevo - Facoltà di Giurisprudenza

IL CONCETTO DELLO "STESSO INCIDENTE" NEL CASUS COMMORIENTIS - UNA PROSPETTIVA ROMANISTICA

Nella tradizione giuridica romana, ma anche negli ordinamenti moderni civilistici, il termine commorienti (lat. commorientes) si riferisce a persone morte nello stesso incidente o altro pericolo, che si trovano in una posizione giuridica rilevante per il diritto successorio. Per risolvere le situazioni del genere, nella teoria del diritto privato sono state sviluppate diverse presunzioni legali sulla base dei concetti risalenti dal diritto romano antico. Tutte queste presunzioni possono essere sistemate sotto due concetti fondamentali: il primo basato sulla presunzione di sopravvivenza dei soggetti e il secondo basato sulla presunzione della loro morte simultanea.

Applicando il metodo comparativo, possiamo concludere che nello sviluppo del diritto privato europeo, sia stata presente la ricezione di entrambi concetti. Nel corso del tempo il concetto di simultaneità avrebbe soppresso quasi completamente il concetto di sopravvivenza.

Questo articolo analizza le cause di questo sviluppo. Nello stabilire un legame tra le radici romane e il diritto privato europeo contemporaneo, l'attenzione particolare viene dedicata alla possibilità di applicazione delle presunzioni nei casi in cui le persone non sono morte allo stesso posto o nello stesso momento o quando sono morti per cause diverse.

Alla fine, l'articolo sottolinea l'importanza delle norme romane, che talvolta possono essere fondamentali per comprendere gli istituti del diritto privato contemporaneo.

Parole chiave: Commorientes; Diritto romano; Diritto successorio; Diritto privato europeo; Codice civile; Codice civile tedesco; Codice civile austriaco.

Асистент Милица Ристић, ма

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

ТРАСТ: АНГЛОСАКСОНСКИ ИНСТИТУТ У ЕВРОПСКОКОНТИНЕНТАЛНОМ ПРАВУ?

Према Хашкој конвенцији о праву мјеродавном за траст и његовом признавању из 1985. године (*Hague Convention of the Law Applicable to Trusts and on their Recognition*) траст је дефинисан као било који правни однос који је настао на темељу правних послова *inter vivos* или *mortis causa*, а који креира оснивач (*settlor*) стављајући одређена средства (*assets*) под контролу трастија (*trustee*) у интересу трећег лица (*beneficiary*) или за остварење неке посебне сврхе. Као типичан продукт англосаксонске правне мисли, траст је немогуће схватити без познавања његовог правноисторијског развоја. Међутим, док своју афирмацију и успон траст несумњиво дугује управо англосаксонском казуистичком духу, ипак се трагајући за његовим коријенима може доћи до занимљивих повезница и правних пресађивања на релацији са римским, салијским, па чак и са арабљанским правом. Нарочито су интересантна поређења посебне врсте траста који се оснива у добротворне сврхе (тзв. *charitable trust*) и института који у европскоконтиненталном праву најчешће носи назив фондација или задужбина, а који црпи своје поријекло из римско-византијске установе познате као *piae causae*. Историјском анализом развоја ова два института и упоређивањем позитивноправних норми којима се они регулишу у различитим правним системима, у овом раду покушаће се приказати да ли један особени англосаксонски институт можда већ постоји у европскоконтиненталном праву маскиран под другим називима, односно да ли су разлике између два велика свјетска правна система бар у погледу овог питања онолико суштинске и непремостиве како се често истиче у правној теорији.

Кључне ријечи: Траст; *Piae causae*; Правни транспланти; Англосаксонско право; Европско континентално право.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

34(048.3)

НАУЧНИ скуп "Противрјечја савременог права" (10 ; Пале ; 2021)
Зборник сажетака "Противрјечја савременог права" =
Collection of Abstracts "Contradictions of the Contemporary Law" / X
Научни скуп поводом Дана Правног факултета, Међународни
научни скуп одржан 30. октобра 2021. год. на Палама ;
[организатори] Универзитет у Источном Сарајеву, Правни
факултет, Међународный союз юристов, Москва, Српско
удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, Српско
фискално друштво (Огранак за Србију Међународне фискалне
асоцијације / International fiscal association), Београд, Институт за
криминолошка и социолошка истраживања, Београд ; [приредио
Димитрије Ђеранић]. - Источно Сарајево : Правни факултет, 2021
(Источно Сарајево : Копикомерц). - 180 стр. ; 21 cm

Текст на срп., енгл. итал. језику. - Текст ћир. и лат. - Тираж 40.

ISBN 978-99938-57-60-0

COBISS.RS-ID 134590721